

TOROPETS

- byen der ikke fandtes

Beretninger fra Rusland

Forord

En bog med en gruppe danskeres oplevelser i mødet med den russiske by Toropets. En 925 år gammel by - med en stor og rig fortid, der går tilbage til vikingerne. Bogen fortæller, hvad vi som danskere har oplevet, undret os over, glædet os over og er blevet forarget over. Vi har villet give et så ægte billede som muligt af, hvordan vi ser livet i denne tilfældige provinsby i Rusland, som vi havnede i. Vi er kommet tæt på de menneskers privatliv, deres arbejdssituation, deres glæder og deres bekymringer, deres stolthed og deres vrede.

Besøg og genbesøg har fundet sted fra 1991 - 1999, hvor russernes besøg i Danmark flere gange har været finansieret af Demokratifonden, som vi hermed takker.

Toropets
- byen der ikke fandtes

Skildringer fra en russisk by fra 1991-1999

Redaktion:	*Ingelise Vinther Andersen*
Forfattere:	*Thomas Petersen*
	Lisbeth Stryhn
	Ove Østergaard
	Peter Nielsen
	Karen Degett
	Flemming Gundersen
	Gudmund Bager
	Bjarne Hvirring
Illustrationer:	*Karen Degett*
	Ingelise Vinther Andersen
Forside:	*Karen Degett*
Layout:	*Ingelise Vinther Andersen / Birthe Petersen*
Tryk:	*PE Bogtryk A/S, Varde*
Distribution:	*Se venligst bag i bogen*
ISBN:	**87-990779-0-6**

September 2005

TOROPETS

- byen der ikke fandtes

Beretninger fra Rusland

Indhold og forfattere

Vejen til Toropets	Thomas Petersen & Lisbeth Stryhn	6
Toropets – en by i Rusland	Thomas Petersen & Lisbeth Stryhn	11
En by i Rusland	Ove Østergaard	16
Toropets - byen der ikke fandtes	Peter Nielsen	18
Vodka - den russiske brændevin	Ove Østergaard	26
Turen går til Toropets	Karen Degett	28
Datjaen – den russiske kolonihave	Ove Østergaard	48
Byens billeder	Ingelise Vinther Andersen	50
Det russiske køkken	Ove Østergaard	90
Viktor Mikhajlovitj Dmitrijev	Flemming Gundersen	93
Træ - en russisk fremtid	Flemming Gundersen	99
Den russiske jord	Ove Østergaard	104
Banja - den russiske badstue	Ove Østergaard	109
Rusland 1989-1999	Gudmund Bager	111
På en anden planet	Bjarne Hvirring	148

Vejen til Toropets

Thomas Petersen & Lisbeth Stryhn

Det er let nok at finde vejen til Toropets – en by i Rusland. Ligeud hele vejen, næsten da.

Hvis man står i Skt. Petersborg, stikker næsen mod syd og vælger Kiev-Odessa-vejen, så skal man bare køre ligeud ca. 500 km – dreje til venstre på første asfalterede vej, Moskva-Riga-vejen, køre nok en 200 km. Og igen til venstre på første 1 asfalterede vej. Så kommer man lige fluks ind i hjertet af en af Ruslands helt almindelige byer – Toropets, der dog har den historiske kvalifikation, at den har huset nordiske vikinger. Det var den gang, det meste af Nordeuropa indgik som integrerede dele af datidens fællesmarked. Navne som Hedeby, Visby og Novgorod angiver pejlemærker i dette første europæiske fællesmarkeds historie.

Altså godt 700 kilometers kørsel – og så kun dreje to gange. Nu er det ikke veje med dimensioner af vesttyske autostradaer, men en to-sporet kørebane, der kun på visse strækninger er forsynet med en hvid stiplet stribe i midten. Det kan også være ligemeget. For det første er striberne skæve som trukket efter en overdådig vodka-brandert, for det andet kører man lige så godt i højre som venstre side – denne slalomkørsel bestemmes af hullerne i vejen. Og dem er der ubeskriveligt mange af – Hvordan skal man kunne opbygge en effektiv infrastruktur med sådanne veje? Spørger Dima, vor chauffør.

Ja, og hvordan skal man gennemføre en tilbundsgående perestrojka uden en effektivt fungerende infrastruktur? kunne vi passende udvide spørgsmålet med det indbyggede svar: Nemlig – Umuligt!

Tænk, hvor hurtigt selv de bedste biler bliver slidt op med de veje. Hvad hjælper det at bruge penge på at producere biler, når de lynhurtigt bliver slidt op af dårlige veje? Endnu mere grotesk er det, at der næsten hverken er reservedele eller mekanikere at få. Forstået på den måde, at bilejeren selv skal være mekanik-snild og holde sin bil. Små private værksteder, vi kender hjemmefra, findes praktisk talt ikke. Måske er der en bekendt, der har lidt småfusk i garagen, man kan hælde sig til, hvis man ikke selv er god til at svinge skruenøgler og topsæt. Måske kan en anden bekendt skaffe lidt reservedele – sådan lidt udenoms. Det er jo ikke alle fabriksporte, der er lige effektivt bevogtede. Måske er portvagten interesseret i en handel.

Vores køretøj er en russisk-produceret jeep af mærket Niva. Chaufføren – Dima, som også er arkæolog med internationale forbindelser – har købt den i Stockholm for 500 svenske kroner. Ak ja, sådan kan skrotbunker i et land blive til kørende materiel i andre lande. Affjedringen er hård som i automobilets barndom, og dette – kombineret med de ujævne veje – gør en moderne turistbus på danske landeveje til et uopnåeligt fata morgana. Til gengæld kan Niva'en komme frem, viser det sig – også der, hvor vejen ender i et vandløb, forcerer den terrænet.

Aldrig har begrebet: ligeud været så håndgribeligt som på disse to omtalte landeveje. Der er ikke andre muligheder end ligeud. I hvert fald, når man kører på asfalteret vej, hvis kulisse er endeløse skovstrækninger, kun hist og her afbrudt af små landsbyer, der stædigt og tappert klynger sig til landevejen – deres hoved-forsyningsåre og deres direkte kontakt med omverdenen.

Følelsen af forladthed blander sig med følelsen af storhed og uendelighed og så det helt konkrete praktiske spørgsmål: Hvordan skal omstruktureringen – perestrojka'en – nå helt herud?

Herud, hvor landskabet er typisk russisk, som man kan møde det i et bredt bælte tusinder af kilometre østpå, ude i Sibirien – med den specielle cocktail af løv- og nåletræer, der til fulde dokumenterer landets vemodige, romantiske sange. Længslernes og vemodighedens bagland. Det evige Rusland, som historien har døbt det.

Herude, hvor den gamle bondekone – babusjka'en med den russiske historie indgraveret i ansigtet – stadig traver rundt med sin eneste ko og lader den græsse i vejkanten, hvis hun da ikke sidder på bænken ved husgavlen og kigger ud i det store intet, som omgiver landsbyen. Hendes uniform er legendarisk: det blomstrede tørklæde, kitlen og gummistøvlerne. Og hendes hus er som de tusinder andre landsbyhuse i Rusland, ja i hele ovennævnte bælte – malet træhus med bitte-små vinduer, placeret på et lille jordlod, hvor blomster og grønsager dyrkes med lidenskab. Og beliggende langs landsbygaden eller ned langs hullede og mudrede sideveje.

Vor landsby udstråler en særegen ro, især på det tidspunkt, hvor solen står lavt på himlen, som en ildskive over Lugafloden – som blot er en af de mange floder, der fra vandskellet i Valdaj-højene nogle hundrede kilometre østpå lunter mod hovedfloden og videre mod Østersøen. Her er det, man oplever kontakten tændt til evigheden. Man bliver et med den natur, som der er så meget af netop her. Ja, bliver næsten ør i hovedet af denne storslåethed med den røde sol, det rolige vand og det gule tæppe bredt ud – ikke af kulturplanten raps, men af vilde mælkebøtter, og så træerne i horisonten, så langt øjet rækker.

Vi kører gennem natur og atter natur. Sjældent afbrydes rytmen, skov og landsby, men et par steder ser vi en benzintank. Ikke fordi det gjorde noget, hvis der ingen var – vi havde vores 80 liter i reservedunkene i bagagerummet. Man tager ikke på langfart i Rusland uden fyldte reserver. For det er bestemt ikke sikkert, at der er benzin at købe på de få tanke, vi passerer undervejs.

Og skiltningen er til at finde ud af. For hver 50 kilometer fortæller et spartansk skilt, at der nu er 50 kilometer færre til Odessa, der ligger ca. 1.700 km fra Skt. Petersborg. Men vi skal ikke til Odessa. Vi skal til Toropets – midt i det russiske kærneland, 630 km fra Skt. Petersborg og 400 km vest for Moskva. Det første skilt med byens navn dukker op 40 kilometer fra byen. Men så er det også med krøllede bogstaver, der foruden Toropets forkynder, at navnet nævnes første gang i Den russiske krønike under årstallet 1074. Til gengæld bliver vi ved hvert vejskilt orienteret om, hvor langt vi er fra Moskva.

Pludselig, midt på skovstrækningen forkynder et lille træ–skilt i vejsiden, at privatkapitalismen trods alt også er rykket uden for byerne. CAFE står der på skiltet med underteksten "åben til kl. 24".

En reklame midt i det russiske skovland. Uhyre sjældent reklameres der for noget som helst i Sovjet – og i hvert fald ude på landet. Hvad skulle man også reklamere for? Den knappe vareforsyning betinger jo naturligt nok salg uden lokkemidler og overflødiggør ganske sælgers marked.

Men her midt i den russiske skov lokker et cafe-skilt, og over indgangsdøren står der sågar BAR i bedste amerikanske saloon-stil, som vi kender det så godt fra en nedslidt B-western. Men løssluppenheden indskrænker sig til en paradeudstilling af også udenlandske, men generelt tomme øldåser og spiritusflasker på barens hylder, og cafeen kan kun byde på te fra den elektriske samovar og så dagens ret – suppe og en slags kød-i-sovs. Ganske velsmagende, i øvrigt. Men skummelt og mørkt er der i saloon'en, med to borde og

10 siddepladser samt en fire ståpladser ved paradebaren.

Det mest slående er den venlige betjening, som stedets indehavere – to unge mænd fra Pskov – udviser. De to har under de nye tiders vilkår besluttet at prøve lykken med cafeer, eller skulle man sige spartanske spisesteder på de uendelige landevejsstrækninger i Rusland. Byggematerialer og indretningen bærer præg af de forhåndenværende søms princip.

Blandings-arkitektur kunne man passende kalde det. Men optimismen har de i behold – og helt sikkert. De har fremtiden for sig, med mulighed for en god indtjening, for de er nemlig de første, der på denne strækning har fået den gode ide at tilbyde bilister et måltid mad og et sted at hvile benene – eller sunde sig på de hundredvis af kilometer-lange strækninger.

-Novye ljudi, nye mennesker, konstaterer vor medpassager Tatjana fra Skt. Petersborg – med et sideblik til heltene i en berømt ungdomsroman fra forrige århundrede.

Men et er sikkert: Vore to ungersvende har erkendt, at service og kreativitet er grundpiller i det nye kapitalistiske samfund, som så mange russere er overbeviste om, at de venter på. Og de ved, at det er nødvendigt med lokkemidler for at få bilisterne fra den lige landevej til at stoppe op og for at få privatkapitalismen til at rulle.

En begyndende markedsøkonomi kan man godt kalde fænomenet – hvor forholdet mellem udbud og efterspørgsel bestemmer prisen. Men markedsøkonomi forudsætter en finmasket og udviklet infrastruktur – herunder ikke mindst et velfungerende kommunikationssystem. Det vil sige et finmasket net af veje, så varer hurtigt kan komme derhen, hvor der er brug for dem. Det vil sige et udviklet og automatiseret telefonsystem, evt. telefax, så man hurtigt kan bestille varerne, inden konkurenten løber med efterspørgslen. Alt dette er fantasifostre i Rusland – bare man bevæger sig nogle få hundrede kilometer uden for storbyerne. Telefonbogen for Toropets – en by med trods alt 13.000 indbyggere – viser, at de landsbyer, der omgiver den, kun er forsynet med interne telefonnumre. En tur uden for byen viser nytten af en højbenet jeep. Asfalt er her en by i Europa – det, man kalder hård belægning, er dybe vandfyldte huller med noget imellem. Intet under, at den russiske vinter stadig – som den har været gennem hele historien – er den årstid, hvor det er nemmest at komme frem.

Man taler om vestlige investeringer i Rusland, og at de skal være massive. Men det er ikke alle steder, man skal begynde med moderne computerstyret teknologi. De fleste steder i det store land – f.eks. omkring Toropets – skal man begynde med at investere i veje – ganske almindelige veje, hvor moderne hjulbårne køretøjer forholdsvist hurtigt kan komme frem. Alvoren i denne konstatering illustreres af, at Toropets-distriktet (rajonen) med sine 32.000 indbyggere i 1991 har bevillinger til at anlægge 1 (én) km vej. Hvor skal man så begynde, og hvor ender man. Så derfor: når udlandet begynder at investere, kan det kun hilses velkomment – men det kan anbefales, at man tager sin egen infrastruktur med – vand, afløb, el, skurvogne, med andre ord alt.

Toropets - en by i Rusland

Thomas Petersen & Lisbeth Stryhn

Nikolaj Smirnov har en drøm. Den beretter han om, mens vi skrumpler afsted i en højbenet jeep ad opkørte og plørede hjulspor. Han vil give livet tilbage til landsbyen. Han vil genskabe det liv i den russiske landsby, som årtiers teoretisering og planlægning bag skriveborde i et administrativt centrum har kvalt eller drevet væk. Hans drøm er med andre ord at se selvstændige og driftige bønder knokle døgnet rundt – men på deres egen jord. Hans drøm er også i sæsonen at se turister nyde egnens vidunderlige natur og befolke de nu uddøde bondehytter. Hvis den samme egns rene fiskevand og rige vildt-fauna også kan lokke lystfiskere og jægere hertil – så vil afgifternes raslen i kommunekassen kun gøre Smirnovs drøm endnu mere virkelig.

Vi befinder os i det, russerne kalder "glubinka", der er uoversætteligt til dansk. Det er dannet af et ord, der betyder "dybde" og betyder - lidt groft sagt – et sted, hvor kragerne ikke en gang vender. De når nemlig aldrig derud. Der er med andre ord tale om den russiske små-by med omliggende landsbyer. Når man fortæller folk i Skt. Petersborg, at man skal derud, får de et medlidende og tungt udtryk i øjnene. Når folk i landsbyen bruger det, får de et undskyldende udtryk i ansigtet. Vi befinder os med andre ord derude, hvor den egentlige årsag til perestrojka'ens langsommelighed skal findes.

Smirnovs ord er nemlig endnu kun en drøm. Endnu er hans virkelighed, at han er direktør for et statsbrug (en sovkhos) i Toropets-distriktet, beliggende 630 km sydøst for Skt. Petersborg og 400km vest for Moskva – nærmere bestemt i det sydvestlige hjørne af Tver (tidligere Kalinin-) regionen i republikken Rusland. Endnu er hans virkelighed, at han i det store og hele er underkastet de samme økonomiske vilkår og reglementer, som har været gældende for kollektiv- og statsbrug, siden bolsjevikkerne indlemmede dem i deres socialisme-opbygning i slutningen af 1920'erne. Virkeligheden er endvidere, at hans brug ligger i det, man i Rusland med et negativt udtryk kalder "ikke-sortjordsbæltet". Det vil sige det ikke særligt frugtbare område, der groft taget strækker sig nord for en linje fra Baltikum syd om Moskva og til Ural. Udtrykt negativt i forhold til den frugtbare humus-rige landbrugsjord syd for denne linje.

Smirnovs virkelighed er endvidere, at hans statsbrug ligesom så mange andre i "ikke-sortjordsbæltet" i 1960'erne og 1970'erne kom til at lide under en politik, der – igen baseret på et sociologisk skrivebordsarbejde – opdelte de russiske landsbyer i to grupper: dem med og dem uden perspektiv. Med det resultat, at de landsbyer, der blev fradømt en fremtid, efterhånden mistede de kim til en infrastruktur, de måtte have haft. Først mistede de skolen, så

indkøbsmulighederne. Til sidst mistede de den arbejdsduelige del af befolkningen, der efter værnepligt eller uddannelse i en fjerntliggende by ikke ønskede at vende tilbage til det hjulspor, som deres landsby var dømt til at forblive. Opgivne marker, uddøde landsbyer og tilgroede samfærdselsårer er mange steder i dag resultatet af denne politik.

Men tilbage til de perspektiver, som Smirnov ser som den sidste chance for at redde den russiske landsby, før den har mistet sin sidste bonde. Han mener ikke, at landsbyerne blot skal udstykkes som feriehytter (datjaer) – de skal også have et helårsliv. Republikken Rusland har nemlig fået en jordlov, der gør det muligt at blive herre på sin egen jord. Denne lov, som Ruslands parlament har vedtaget, er god nok. Blot skal man ikke gå for hurtigt frem med at realisere den. Man skal ikke blot sige til bønderne: her er jord, gå så i gang. For så sker der bare ikke noget. Den russiske bonde har måske aldrig kunnet - og hvis han har kunnet, har han i hvert fald glemt at arbejde selvstændigt. Maskinparken vil også være alt for beskeden til at kunne klare en sådan drastisk overgang.

Derfor skal man starte med, at omdanne statsbruget til et kooperativernes kooperativ – mener Smirnov. Seks til syv familier skal gå sammen om et stykke jord – i et ejendoms- og dyrkningsfællesskab som en gradvis overgang til det individuelle familiebrug. Til at blive "fermer" (=farmer), som det nye russiske ord for en selvstændig bonde hedder. Overgangsformen kan minde om andelstanken. Statsbrugets maskinpark vil også være stor nok til at forsyne disse grupper af familier med den fornødne tekniske bistand.

På mange måder indhentede perestrojka'en direktør Smirnov i midten af 1980'erne. Allerede længe inden havde han opfordret de unge familier til at vende tilbage til landsbyerne. Ligeledes havde han gjort det muligt for dem at anskaffe sig så mange private husdyr som muligt. Og det på trods af, at bestemmelserne gjorde én ko til normen. – Men de unge familier skulle forstå, hvor godt det er at kunne forsyne sig selv med frisk mælk, er hans kommentar.

Snakken med Nikolaj Smirnov starter på hans kontor i statsbrugets hovedbygning. Det vil sige, det er egentlig partikomiteens kontor. –Men det er der ikke så meget brug for mere. Derfor har jeg lånt det, mens mit eget er under remont, siger Smirnov med sit karakteristiske varmt ironiske smil. Lokaliteterne er ellers fornemme, selv om en kærlig hånd også her ville gøre underværker. Hovedbygningen er med søjler i ny-klassicistisk stil, bygget i 1790'erne – som centrum på godset Podgorodnoje. Lige

efter oktoberrevolutionen – i 1918 – omdannedes det til opdragelsesanstalt for hjemløse drenge. I 1938 omdannedes stedet til statsbrug. Tyskerne efterlod i 1945 stort set en ruin – og således fik det lov til at ligge i mange år. Det var utroligt forsømt, da Nikolaj Smirnov kom hertil som direktør i 1967.

På statsbruget lever i dag (1991) 1.000 mennesker – de fleste pensionister og børn. Kun 360 arbejder aktivt på bruget. Først for to år siden fik man bygget den 11-årsskole, der forhindrede, at børnene efter grundskolens 4 klasser skulle sendes på kostskoler. Mælk og kød er statsbrugets hovedproduktion. Korn dyrker man kun til eget forbrug.

Desuden kartofler og grønsager. Men produktionens grundlag er 500 malkekøer og 5.000 svin. Mange pattegrise sælges til familierne med henblik på opdræt der. Man kan endnu ikke selv forarbejde mælken til smør og ost. Det sker i byen. –Det er for dårligt. Vi burde kunne gøre det selv, mener direktøren.

Han tager os med på en tur ud i landsbyerne – ad tilgroede og vandfyldte hjulspor. Ganske vist har maj også her været kold og våd. Men endnu i begyndelsen af juni måned er der steder, hvor heller ikke hjulsporet er der – det er omdannet til et dybt vandfyldt hul. Men den tidligere militærjeep kan klare forceringen af dem. I en landsby bor der i dag kun et eneste menneske – en gammel kone på 78, der ikke vil flytte. I landsbyen Jaksjino er kun 2 huse beboet. Resten ligger spøgelsesagtigt hen, men har rige minder om fortids storhed. Kirken er en ruin, hvor fuglene dyrker et livligt familieliv.

Ved siden af ligger en herskabeligt udseende bygning, også stort set som en ruin – i fortiden en del af herresædet, senere af børnehjemmet. En restaurering er påbegyndt, men tilsyneladende igen gået i stå. Den har Smirnov ingen indflydelse på, den styres nemlig fra regions-hovedstaden Tver 400 km borte. Men han mener, at det ville være rart at få den "moderne" arkitektur i form af f.eks. de cylinderformede zink-ovne og den sovjetiske stuk fjernet. Hovedtrappen er den oprindelige, men naturens uhindrede adgang gennem vindueshullerne har sat sit præg på den. Smirnovs drøm er, at bygningen bliver færdigrestaureret og eventuelt indrettet til sanatorium eller noget andet nyttigt. Den omgivende gavmilde russiske natur leverer pragtfulde kulisser, og den sættes i musik af frøernes højlydte kvækken og fuglenes lystige sang.

Vor rundtur ender ved statsbrugets kulturhus, der er indrettet med sportssal, biograf og bibliotek i 1988. Et lille museum er med til at give statsbruget identitet. – Bevidsthed om fortiden er vigtig for at kunne formulere en fremtid, er Smirnovs forklaring. Derfor byggede man i 1985 et monument for de faldne og til minde om 40-året for sejren i Den store fædrelandskrig – de unge må ikke glemme. Men som en erindring om og lovprisning af livet er man nu i færd med at indrette en fontæne med glade børn og springende vand.

Vor direktør har som nævnt store visioner. Han vil gerne have statsbrugets medlemmer til at arbejde på en anden måde. Han vil også gerne have de unge, der forlod landsbyen, til at vende tilbage. Han er sikkert også den type, der med de rigtige love og bestemmelser i ryggen kan motivere folk til at gå nye veje. Han er nemlig så fjernt fra den autoritære og instrukstro ledertype, som det administrative kommandosystem i årtier har fremelsket og dyrket. Hans midler er argumenter og forsøg på at overbevise folk om, at tingene kan gøres på en anden måde.

Men selv om han i dag ikke er en enlig svale i russisk landbrug er han og hans meningsfæller unægteligt oppe mod stærke kræfter. Den vanskeligste hurdle er måske at ændre mentaliteten hos folk. De mangler i mange tilfælde

tro på, at man kan dyrke på en anden måde – at man virkelig kan blive herre på sin egen jord og dermed forbedre sit liv. Nogle ønsker slet ikke denne mulighed. Andre ønsker den, men er ude af stand til at udnytte den.

Den russiske bondes situation kan sammenlignes med patientens, der gentagne gange er på operationsbordet og hver gang vågner op til en ny virkelighed. Snart er han vågnet op uden den lovede jord, snart med forbud mod at holde private husdyr,snart nærmest med pligt til at have dem, snart med skat på kirsebærtræer, så hans eneste mulighed var at fælde dem, snart med kollektivbrugs omdannelse til statsbrug eller sammenlægning af kollektivbrug som perspektiv.

Ingen spurgte patienten om, hvad han opfattede som sit velbefindende eller retfærdighed. Han kunne kun afvente, hvilke eksperimenter, kirurgen og narkoselægen (læs: de politiske magthavere) næste gang ville underkaste ham. Uviljen mod denne kampagne-mani, der har redet russisk landbrugsudvikling som en mare, sidder dybt i landboerne. Gang på gang har han følt sig bedraget. Man har talt om, at han har et afkulakiserings-syndrom i en sådan grad, at han næsten er manisk for at få sikkerhed for, at de nye ændringer ikke igen blot er midlertidige. Det er kun en sådan sikkerhed, der kan få de unge til at vende tilbage til landsbyen eller til Toropets-distriktet. De unge, der for manges vedkommende frister en kummerlig tilværelse i de store byer som i princippet illegale løsarbejdere (limitjiki), der afventer opholdstilladelse og tag over hovedet.

Det er inden for sådanne rammer og begrænsninger, at Smirnovs drøm skal realiseres. Han sætter nu sin lid til den nye præsident. Der er valg om en uge, og Smirnov er ikke i tvivl om, hvem han lader stå på stemmesedlen. Jeltsin er manden, der med den nødvendige beslutsomhed kan genrejse Rusland. Tidligere var han mest for Gorbatjov, men denne er blevet for forsigtig.

Udgangspunktet og virkeligheden dikterer måske også en vis forsigtighed. Et sted ser vi en far, der har spændt sine to store sønner foran et redskab, der er en krydsning mellem en plov og en harve. Javel, det var dog ikke konen, der var spændt for, men alligevel —. Og når selv hjulsporet er forvandlet til et vandhul, er der endnu langt til en effektiv infrastruktur. Og hvordan skal man med sådan en infrastruktur gennemføre en virkelig omstrukturering af det store land?

En by i Rusland

Af Ove Østergaard

I det daglige sprog udtrykker talemåden "en by i Rusland", at noget er uforståeligt eller uopnåeligt eller blot noget, man egentlig ikke gider forholde sig til. I første omgang undrer man sig måske over, at ordet Rusland kommer ind i den sammenhæng, men ved nærmere eftertanke afslører udtrykket jo egentlig blot, at danskernes kendskab til Rusland og det russiske folk gennem tiderne har været minimal. Russerne har underlige skikke, sproget er besværligt, ja, de anvender mærkelige bogstaver. Børnene i de danske skoler har oplevet, at navnene på de russiske byer er vanskelige at udtale, og det kan måske forklare sammenstillingen af ordene by og Rusland.

For mange nulevende danskere har Rusland og Sovjetunionen være synonyme begreber, og deres syn på landet har i høj grad været farvet af politiske undertoner. Man skal imidlertid ikke have opholdt sig lang tid i Rusland for at opdage, at de 70 år under kommunistisk styre ikke har efterladt sig dybe spor. Russernes skikke og måde at tænke på bunder i århundredgamle traditioner, hvor især kirkens indflydelse har været af afgørende betydning.

De første indtryk af Rusland fik danskerne i 1578, hvor Jacob Ulfeldt udgav sin bog *Rejse i Rusland*. Heri beskriver han sine oplevelser fra en diplomatisk rejse til landet, og læserne fik indtryk af en kultur, der lå langt fra den vesteuropæiske levevis.

I perioden 1709 – 1711 var Just Juul dansk gesandt ved det russiske hof. Han førte dagbog under sit ophold, og her giver han en levende beskrivelse af de prøvelser, han måtte undergå ved Peter den Stores drikkegilder. Han giver imidlertid også et udmærket indtryk af de forhold, som den jævne russer måtte leve under. Dagbogen blev først udgivet 1893 under titlen *En rejse til Rusland under Tsar Peter*. Disse og andre rejseberetninger gav danskerne et vist kendskab til Rusland, men de nævnte publikationer blev dog kun læst af en snæver kreds.

Den almindelige dansker fik sit kendskab til Rusland gennem de geografibøger, som blev anvendt i skolen. Her skal især nævnes C.C.Christensens *Lærebog i Geografi*, der gennem flere generationer var kilden til danske skolebørns viden om andre lande. Et fællestræk for disse lærebøger var, at de ofte gav et overfladisk og til tider vildledende indtryk af forholdene. Man kan ikke lade være med at tænke over, at 1. udgave af Christensens geografibog udkom kun 6 år efter udgivelsesåret for Just Juuls dagbog.

Toropets - byen der ikke fandtes

Peter Nielsen

Slutningen af april måned 1992 prægedes af travlhed. Der var kort tid til at udvirke det genbesøg i Toropets, der skulle runde af på et besøg i Danmark i efteråret '91 af en gruppe Toroptjanere m.fl. Og tidsplanen var stram – vi skulle afsted i juni måned.

Vigtigst var det at fremskaffe den officielle invitation, der skulle være basis for visum til det store Rusland. Det kom til at holde hårdt. Allerførst overhovedet at etablere en telefonisk kontakt til vort russiske ankerpunkt, stedfortræderen for administrationschefen i Toropetsrajonen, Zoja Jefimova, der også bestred den mere magtfulde post som formand for 'rajonsovjetten', den folkevalgte forsamling, der var kommet til under Jeltsin..

Foran mig ved telefonen lå et visitkort hidrørende fra Zoja og angivende to lokalnumre i det russiske. Det første 'arbejdenummer', det andet 'dom' (hjemme). Det var måske forståeligt, at man på visitkort i den russiske provins ikke fandt det nødvendigt at angive områdenummer, endsige oplyse det store udland om, hvorledes man kunne kontaktes. Internationale opkald var vel heller ikke det første, man ventede i Toropets og omegn.

Og lidet anede jeg, at der forestod et telefonisk mareridt. Førstehjælpen måtte hentes på den danske Udlandsoplysning – 113. Den venlige dame, der kom i røret, gav ikke direkte udtryk for, at hun fandt det forrykt, at nogen søgte oplyst områdenummeret til en fjern lille by i Rusland. Mærkelige henvendelser hørte sikkert til hendes hverdag. Men medens hun tærskede i tastaturet til sin skærm og tilsyneladende hviskende søgte assistance hos en kollega, kunne jeg fornemme, at håbet svandt. Og sluttelig faldt dommen: Den by fandtes ikke i Rusland eller for den sags skyld noget andet sted.

Denne frustrerende seance fandt sted om eftermiddagen og gav anledning til fornyet konsultation af Atlas USSR og gennemgang af diverse udenlandsk kortmateriale over det vestlige Rusland. Byen eksisterede et sted derude mellem Moskva og Riga. Og jeg havde da også et halvt år tidligere mødt levende mennesker, der hævdede at have hjemsted i Toropets.

Om aftenen måtte jeg på den igen – altså på 113. Og nu tilsmilede heldet mig. En ny og kyndig dame svarede, og angivelsen af stednavnet på mit ungarsk fremstillede kort: Toropec gav pote. "Vi oversætter altid det russiske 'ts' med 'c' internationalt" bekendtgjorde min frelsende engel – og områdenummeret er...

Lettet og fortrøstningsfuldt lagde jeg hoved til pude og forventede at kunne lytte til Zojas milde røst den følgende dag.

Intet skulle vise sig mere urealistisk. Den samlede teleforbindelse mellem Rusland og Nordeuropa +

Storbritannien var i 1992 Store Nordiske's gamle kabel via Sverige – Finland. Det kabel som en bjergsom finne på et tidspunkt kom til at grave nogle meter op af. De manglende metre var igen kommet til veje, men kablet kunne stadigt kun bære 60 linier. Og tilsyneladende havde alle nævnte telepartnere besluttet sig til at tale sammen – hele døgnet. Vi befandt os jo i den euforiske periode efter Sovjetunionens sammenbrud. Jeltsin-æraens første blafrende optimisme gav liv til starten af en mængde kontakter, nok mest på business, men uden tvivl også livsnære familie – og som det for os var tilfældet – medmenneskelige kontakter. Alle var præget af, at nu, efter i årtier at have haft KGB's kolde ånde nærværende under enhver telefonsamtale, kunne man tale frit. Og alle tog fejl. Alligevel talte man videre. Det viste sig, at vel var 'tjenesten' tilstede, men den var blevet tandløs.

Det averterede selvvalg til Rusland på telefonen eksisterede kun marginalt. Dagene gik, medens det internationale retningsnummer 007 kun førte frem til dut-dut-dut.

Weekenden oprandt, og lettet for forretningssnak begyndte linierne mod Toropets at komme til live. Dog ikke sådan ligefrem og ligetil. Nogle opkald fandt sære veje i det vakkelvorne russiske telefonsystem. Ved én lejlighed svarede en desorienteret kvinde på mit spørgsmål om Zoja var til stede, med at meddele, at der ikke i huset var nogen af det navn. En nærmere udspørgen viste, at jeg var havnet i en større by nær Ural.

Et andet tilfælde var mindre harmonisk. En ældre mand svarede med at overdænge mig med sprogets værste gloser. Jeg så ham stående for mig: Ved korridortelefonen i en overfyldt 'kommunalka' – fælleslejlighed. Kållugten var næsten tilstede, og jeg forstod, at jeg var blevet en nyttig genstand for en gammel mands vrede over et eller andet i det triste liv – måske gav mit fejldirigerede opkald ham den dags afveksling. Skade blot, at jeg forstod så lidt og så hurtigt brød forbindelsen.

Allo!

Ekspeditionerne rundt i det tidligere sovjetiske – nu russiske telefonnet gav en vis træning. Ved at følge rækkefølgen af knæk- og bræklydene i det forældede relæsystem, opstod en fornemmelse af at vide, hvor langt man var kommet. Således også når man var fremme i Toropets. Her forstærkedes dut-dut-problemet. Lokalsamtaler var gratis på tidpunktet, og det blev udnyttet. På den sociale måde. Ind i mellem kunne man opleve at blive koblet ind på en eksisterende samtale, og af de ivrigt snakkende samtalepartnere blive udspurgt og venligt vejledt om, at man måtte have fået forkert nummer. Hvorefter deres snak fortsatte.

Det eftertragtede 'allo' kom dog. Ikke direkte fra Zoja, men fra en beredvillig dame i administrationen, der vist konkluderede, at når en fremmed røst oplyste at være fra Danmark og på udannet vis ikke omtalte en person korrekt med fadersnavn, måtte samtalen være til Zoja. Bemeldte kom til telefonen.

Uvist hvorfor og ganske mærkværdigt var opkaldet ventet. Jo, vi var yderst velkomne, tidspunktet for ankomst var passende, programmet var lagt såvel i Sankt Petersborg som i Toropets. Vi havde blot at meddele, hvor mange og hvem der kom. Så ville invitationen blive fremsendt.

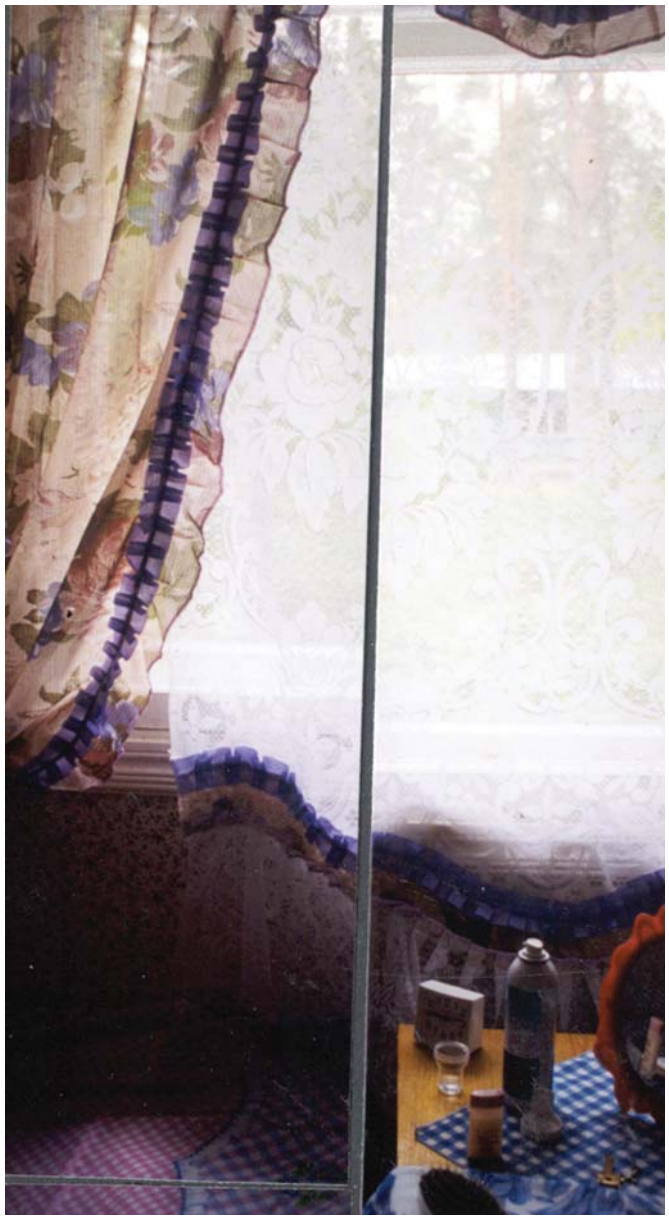

Dette 'allo' skulle føre frem til langvarige kontakter mellem Toropets-rajonen og Danmark. Det skulle føre mig personligt gennem rækker af telefonsamtaler, hvor den nyttigste hjælp kom, når KGB's båndoptager klappede på linien efter ca. 15 sekunder, og med den en lydforstærker.

Bedre hjulpet blev vi, da telefaxforbindelsen kom op via Toropets-firmaet "Metaplast".

Afgørende forbedringer kom med lyslederkablet under Østersøen i 1993. Pludseligt var der 3000 linier til rådighed og en langt bedre lydkvalitet. Der var ikke længere brug for 'tjenestens' lydforstærker, og mon ikke samme 'tjeneste' var havnet i en situation, hvor den reelt ikke længere kunne følge med.

Tropperne samles

Sideløbende med optagelsen af forbindelserne til Toropets, skulle der skaffes klarhed over sammensætningen af den danske gruppe. Forlods var givet, at de oprindelige danske værter under det russiske besøg her i ' 91, skulle udgøre grundstammen. Det var i realiteten studerende fra Jysk Åbent universitet's (JÅUs) Russisk '89, med undtagelser. Det var imidlertid ikke nok med en løs liste over evt. interesserede.

Den russiske invitation skulle i alle detaljer være korrekt i indhold:

Navn, fødselsdato, erhverv, pasnummer. Og den skulle rumme nøjagtig de der med sikkerhed kunne og ville deltage. Den måtte altså i sagens natur bygge på en endelig, fuldstændig og korrekt dansk deltagerliste.

Tiden var knap og skriftlig korrespondance skulle gå pr. sneglpost, - befordringstid 14 dage – hvis da brevene ellers kom frem.

Med andre ord, der var ikke tid til fejltagelser.

Det betød i første omgang at der måtte ske en skånsom selektion, dvs. få gjort interesserede bevidste på, hvad der var at vente på rejsen. Derfor udsendelse – ikke af dekret nr. 1 – men af det brev nr. 1, der senere skulle blive fulgt af

yderligere tre. Det skal siges at flertallet var standhaftige.

Kun en enkelt meldte fra, og en lod aldrig høre fra sig. De var begge fra Russisk '87.

På dette tidspunkt stod også de danske ønsker for turens indhold rimeligt klare: Man ønskede at se Sankt Petersborg og Toropets.

Jeg kunne støtte det første rejsemål, dog nærmest på grund af en fejlopfattelse: Jeg gik ud fra, at det måtte være nemmest for russerne at hente os der, og endelig var vor arkæologiske ven, DmitrijevFonjakov (hovedsageligt) hjemmehørende der. Og Dima skulle jo tage imod os.

På disse to punkter tog jeg fejl. Toroptjanernes naturlige storby var Moskva. Og Dima skulle komme til at spille en sekundær rolle.

Og endelig kom det rent praktiske med at arrangere flyrejsen. Vor gode rejseagent tilsikrede os plads i ønsket fly på ønsket dato – troede de/ vi da. Med Aeroflot skulle det give os en bekvem ankomsttid i Skt. Petersborg kl. ca. 16.00.

Sådan skulle det ikke komme til at gå. Det viste sig at rejseagenten havde gamblet på pladsen hos Aeroflot. Der var ikke plads til os - stod det klart – en uge før afrejsen.

Agenten havde dog alternativer: Vi kunne (til samme pris) komme med SAS via Frankfurt, ankomst i Skt. Petersborg kl. ca. 21:00,

Uhyggeligt sent, da vi end ikke anede hvor vi skulle indkvarteres.

Eller direkte med SAS, dog ankomst to timer tidligere, altså kl. 14:00.

Vi valgte SAS direkte. Dette betød en nødvendig advisering til Toropets om tidligere ankomst. Det var ikke muligt at opnå kontakt på telefonen til Zoja. Dagen gik med det og også den næste.

Nødvendig blev fremskaffelse af Skt. P. – telefonnummeret til Dima Fonjakov, der som nævnt også var forventet modtagende. Opkaldet til nummeret blev besvaret af Dimas Skt. Petersborg-kone. Dima var ikke tilstede, men der blev lovet givet besked.

Enden skulle blive, at vi stod uden for den bedagede lufthavn i Skt. Petersborg og spejdede: Ingen modtagende. En tilfældigt medbragt 10 kopek mønt i telefonautomaten skaffede forbindelse til Dima's hjemmetelefon. Ingen svarede.

Og pludseligt efter en times tid dukkede Dima op, bagfra og ikke synderligt bekymret over det passerede. Han var bare kommet for at hente fire danske studerende fra samme fly, der skulle udgrave for ham i Toropets. Vor gruppes skæbne syntes ham ikke særlig vigtig. På sit lidt slæbende

engelsk trøstede han: Bussen fra Toropets skulle nok komme, hvornår vidste han dog ikke. Og øvrigt havde han sørget for hotel til os. Det første kom til at passe. Efter en rum tid kom bussen, Det andet fik vi aldrig syn for: Det viste sig, da de rigtige Toropets-folk ankom, at de havde sørget for hotel, vidt væk fra det Dima havde nævnt.

I mellemtiden lejrede vor gruppe sig på plænen foran lufthavnsbygningen. Vi har med vor oppakning og vore skuffede ansigtsudtryk sikkert lignet en flok, der øvede sig i at være husvilde. Stemningen var trods det gode vejr en anelse usikker. Og turlederen overvejede i sit stille sind en plan B, der dog ikke var særlig perspektivrig.

Men tingene skulle vende sig til det bedre. En veltjent provinsielt udseende bus var rullet op ved plænen og ud sprang en sprudlende veloplagt trind og os hidtil ubekendt person, Gennadij Zamyslov. Også en bekendt fra '91 i Danmark, politimester Viktor Dimitrijev hilste varmt velkommen. Betryggende, at der var tænkt på alt, turledelse og underholdning ved Gennadij og vor sikkerhed ved Viktor.

Vel indkvarteret på hotel Vyborgskaja fik jeg anvendt mine sparsomme færdigheder i russisk øjeblikkeligt. Håndvasken på badeværelset havde afløb direkte til gulvet. Og det lykkedes minsandten straks at forklare denne særprægede afløbsform til 'desjurnaen', den vagthavende korridordame. Stolthed, sproget virkede og der dukkede straks en herre op med diverse værktøj, herunder en grotesk stor svensknøgle. Og vips, var vandet vist den rette vej.

Hotel 'Vyborgskaja' hvis navn uden tvivl refererede til placeringen i byens nordvestlige udkant, altså mod Finlandssiden, var nok unik på sin facon. Lokalerne, dekoreret i tung vikingestil virkede en anelse dystre og måltiderne indtoges med russere for sig og danskere ved egne borde. Og efter den varme tone der havde præget velkomsten ved lufthavnen, faldt kontakten mellem værter og gæster til et niveau, der var bestemt af danskernes beskedne kunnen udi russisk konversation. Ejendommeligt– og aldrig senere opklaret – var hotellet tørlagt. Vodka'en, den uovertrufne hjælper, når ordforrådet ikke står mål med

lysten til at samtale, glimrede ved sin fraværelse.

Det fandtes påkrævet, at gøre noget ved denne tilstand. Et par mindre 'task forces' begav sig af sted mod nærmeste metrostation for at skaffe lidt centralvarme på flasker. Vejret var på dette tidspunkt af dagen skiftet til overskyet, og med en vis undren kunne på udturen iagttages, at butiksholderne langs vejen var ivrigt optaget af at lukke og sikre deres

boder. Forklaringen skulle melde sig. Ved tilbageturen fra metrostationens butik – der i øvrigt heller ikke forhandlede noget stærkere end saftevand – var et veritabelt stormvejr brudt ud. Voldsomme vindstød med piskende regn, mindede os trods årstiden om, at vi geografisk befandt os på højde med Bergen i Norge.

Mod sengetid indfandt det gode vejr sig igen og med det myriader af overdimensionerede myg. Den der letsindig havde ladet værelsets vindue stå på klem, måtte tilbringe natten i bestandig kamp mod de blodtørstige moskitoer, der med en enerverende lyd styrtdykkede mod blottede legemsdele. Det blev en ulige kamp, og morgenens komme demonstrerede at myggene havde vundet slaget: Ophovnede ansigter, arme og ben, der først antog oprindelig form efter en uge, udgjorde beviserne.

Et vigtigt element i modtagelsen af gæsterne i sovjetisk stil var tildelingen af de obligatoriske lommepenge. Pr. person 3.000 Rubler. Dagskursen på rublen var ca. 5 danske øre. Vi ville altså stå med den formidable sum af DKR 150,00 til de kommende to uger.

Udbetalingen skete af gode grunde fra en medbragt kuffert. De heldige blev forsynet med et antal store sedler. Øvrige med et op til to tommer tykt bundt af 5 – 10 og 20 rubelsedler.

Det skulle vise sig at besøgsprogrammet i Skt. Petersborg var jernhårdt tilrettelagt hjemmefra af Zoja Jefimova, og vores stakkels turleder ikke turde afvige det mindste. Således blev vi linet op kl. 22:00 med henblik på i øsende regn at bivåne den natlige åbning af broerne over Nevafloden. Skibstrafikken fra Finske bugt henholdsvis fra det russiske flodsystem var kun tilladt at passere gennem byen 'by night'.

Et imponerende syn, men hvor vi dog ønskede at kunne være hjemme i den lune hotelseng, frem for at stå regnklamme og med gennemblødt fodtøj ved Neva'ens bred.

Et besøg på den tidligere zarresidens, Petershof, var også blandt de befalede udflugtsmål. Imponerende, også ved den restaurering der næsten var afsluttet efter verdenskrigens ødelæggelser, ligger det prægtige slot smukt ud mod Finskebugten.

Og naturligvis skulle den berømte krydser "Aurora" besigtiges – fra bolværket. En dansk fraternisering med vagten, der mod et par dollars kunne skaffe os ombord, blev forhindret af vor russiske turleder. Det var at gå for vidt.

Efter det intensive Petersborg-program gik turen mod syd, mod Toropets. Fra pålidelig dansk kilde kendte vi forlods

vor rute: Følg skiltene mod Odessa (1700km) og drej to gange til venstre når I har kørt 477 km. Simpelt – ikke sandt. Det skulle med ophold og rundvisning i Pskov blive en lang skøn dag gennem det smukke vestrussiske skovklædte landskab.

Basen

I de lyse aftentimer rullede vor bus da til slut op foran en imposant sovjetstil bygning, malet i en ubestemmelig rødlig farve. Vi var ankommet til Kulturhuset i den ældgamle, smukke, men forfaldne provinsby Toropets.

Kredsen af modtagende var naturligvis vore gamle venner fra efteråret 1991; dog suppleret med fremmede, der også skulle blive vore venner i et langt åremål. Dette

sidste kunne vi af gode grunde ikke ane noget om.

Efter den korte, men hjertelige modtagelse, blev der gjort forberedelse til indkvartering. Gruppen skulle placeres på 'Basen', et ord der skulle udvikle sig til et fast begreb over tiden, og dækkede over en massiv træbygning i en tidligere pionerlejr, smukt beliggende i sølandskabet.

Basen's bygningsmæssige standard lod en del tilbage at ønske: 'Bekvemmelighederne' bestod af to toiletter i stuetagen, hvoraf brættet til det ene fandtes henlagt på gulvet. Badstuen i tilslutning hertil opvarmedes kun lejlighedsvis og dermed var forsyningen af varmt vand tilsvarende sporadisk.

Til gengæld var bygningens gulve nyferniserede, lidt uheldigt ovenpå et solidt lag bonevoks, der forsinkede fernisens tørringsproces og gjorde færdslen en anelse smattet.

De således lidt barske boligforhold mildnedes dog i betydelig grad ved at bygningen også indeholdt en 'international bar'. Barlokalets endevæg udgjordes af hylder hvor (tomme) flasker med imponerende etiketter demonstrerede, at her var indtaget udenlandske spirituosa i ligeså imponerende mængder. Hvorledes sådanne eksklusive drikkevarer var nået så langt ud på landet blev aldrig rigtigt opklaret.

Men et fingerpeg kunne findes ved de 'stamkunder' der lejlighedsvis dukkede op og demonstrerede at pionerlejren også udgjorde et feriested for f. eks. moskovitter. Et markant eksempel på disse 'specialgæster' var en oberst fra den tidligere sovjethær, der mærket på sjæl og legeme efter grufulde og uafrystelige oplevelser i Afghanistan-krigen, øjensynligt havde truffet den faste beslutning at finde afslutningen på sit livs mareridt på flaskens bund.

Indkvarteringsmæssigt var der dog en undtagelse: Ingerlise og jeg skulle til pelsfarmen "Znamenskij" i landsbyen Talitsa, ca. 10 km fra Toropets. Residensen for vor gamle Varde gæst, 'direktor' Jevgenij Borisovitj Malin.

Farmens gæstehotel blev for os hjem for de kommende par uger. Som de eneste logerende blev vi holdt ved selskab af stedets 'kommandant', en svær og hjertelig ældre kvinde, der ikke vidste det gode hun kunne gøre for de to sjældne fugle fra det udland, hun aldrig blot havde været i nærheden af.

Hvor vi ved disse omstændigheder således til en vis grad var adskilt fra den øvrige gruppe og dennes aktiviteter skulle vores oplevelser ikke blive mindre minderige.

Vi skulle i nærposition opleve landsbyen Talitsa bogstaveligt stampet ud af de tætte skove ved pelsfarmens etablering i 1968 – et lille samfund koncentreret om pelsfarmen og groet med denne som eneste beskæftigelsesmulighed. Sovjetstil rendyrket. En blanding af uskønne toetages boligblokke og traditionelle men altså nybyggede russiske bjælkehuse.

Enerådende, men ikke på nogen måde despotisk, regerede direktør Malin på sovkhosen / pelsfarmen over de 800 sjæle i denne landsby i skovrydningen. Med gode konjukturer i skind- og pelsbranchen, valutaindtjenende og dermed direkte underlagt et ministerium i det fjerne Moskva, uafhængigt af de lokale rajon- og oblastmyndigheder, havde der på pelsfarmen udviklet sig en selvstændighedskultur. Man klarede sig selv, anlagde af indtjente midler sine egne asfaltveje og øvrige infrastruktur til en standard, der var over det de forarmede lokale myndighedsstrukturer kunne klare for deres områder.

Ankommet

Sommeren 1992 skulle blive sagnomspunden. Perfekt vejrlig - og ikke mindst: Danmark blev europamester i fodbold. Dette skete under vort ophold i Toropets og hævede vort lands prestige til skyerne. Og vi, rejsegruppen, nød det hele. Vi var ankommet, for første gang til byen Toropets, der egentligt ikke skulle eksistere.

Vodkaen – den russiske brændevin

Af Ove Østergaard

Vodkaen er uløseligt forbundet med begrebet Rusland.

Slår man op i et leksikon, får man følgende nøgterne beskrivelse: vodka – ukrydret brændevin, fremstillet af kartofler eller korn; alkoholstyrken er ca. 50%. Stammer fra Rusland, men fremstilles også i andre lande, bl.a. Finland og Polen (fra Lademann).

Et leksikon kan af gode grunde ikke give et indtryk af, hvordan vodkaen indgår i det daglige liv – både i hverdagen og ved festlige lejligheder. Det skal man selv erfare.

Vi havde flere gange lejlighed til at se, hvordan en russer åbner en vodkaflaske, der på den tid var forsynet med en forholdsvis tynd aluminiumskapsel. Han vender flasken på hovedet, slår med et kraftigt slag på bunden af flasken. Stødet forplanter sig til kapslen, der løsnes. Med et snuptag vender han flasken om igen og frigør kapslen. Flasken kan nu ikke lukkes igen, med det er heller ikke meningen. Indholdet tømmes i glassene, der i parentes bemærket er på størrelse med vores tandkrus. Og de fyldes til randen. "Do dna" ("Vi drikker ud") siges der så, og meningen er nu, at man i et drag tømmer glasset.

Vodkaen indgår i et måltid fra start til slut og det i rigelige mængder. Det er ikke usædvanligt, at en russer drikker en halv flaske til et enkelt måltid. De kan imidlertid klare mosten, så der skal betydelige mængder til før en russer bliver rigtig beruset. Vi danskere var i en anden situation. Vore maver er ikke vant til så store mængder alkohol, og vi fandt på alle mulige smutveje. Adskillige blomster i vor nærhed har smagt vodka, og ikke sjældent var vi lidt "usikre på hånden", så noget af den gode vodka blev spildt på gulvet.

Vodkaen er en lidt lumsk drik. I uforfalsket tilstand er den ren og er næsten uden smag. Renheden gør, at man får en "behagelig" rus, og først når man rejser sig, kan man mærke den.

I århundreder er vodkaen indgået i russisk levevis som en fast bestanddel. Udenlandske diplomater har gennem dagbøger og rejsebeskrivelser berettet om de vanskeligheder, de havde med at vænne sig til den russiske drikkekultur.

Den danske diplomat Just Juul var den danske konges udsending ved Peter den Stores hof. Just Juul var flådeofficer og ikke uvant med at drikke alkohol. Men han kunne ikke klare drikkeriet ved hoffet. Peter den Store selv førte an. Med sin store krop kunne han klare store mængder, og han forlangte, at gæsterne skulle drikke lige så meget. I sin dagbog fra juni 1710 beskriver Just Juul, hvordan han ved et besøg på et af Peter den Stores skibe, søgte at smutte væk fra Peters drikkelag. Juul mente, at det sikreste sted at opholde sig måtte være i toppen af stormasten. Men Peter den Store fik øje på ham og kravlede efter ham med en stor flaske vodka. Peter tvang Just til at drikke 5 glas vodka, og Just Juul skriver: "Jeg blev så fuld, at jeg kun med stor fare for at falde ned kunne komme på dækket igen".

Det ville være forkert i denne forbindelse at skjule, at det store alkoholforbrug i Rusland har store sociale følger. I de første 5 måneder af 2001 er knap 17000 russiske borgere døde af alkohol, enten af misbrug eller af forgiftning (Politiken 6. sept. 2001). Hjemmelavet vodka er meget udbredt, og den er i mange tilfælde uren, hvilket fører til forgiftning. I Rusland er det gennemsnitlige årlige forbrug pr. indbygger 20 liter rent alkohol. Det er mere end dobbelt så meget som i de vestlige lande. Vodkaen er forholdsvis billig – 30 rubler (8 kr) for en flaske. En flaske juice koster omtrent det samme. "Så længe det er sådan, køber jeg selvfølgelig hellere vodka" er en almindelig udtalelse. En russer udtaler "Man bliver ikke dranker af en eller to flasker dagligt"!! Han er ikke bange for at dø som 59-årig – det er normen for russiske mænd. I 2003 koster en flaske vodka ca. 25 kr. i et supermarked.

Turen går til Toropets

Karen Degett

Bussen slingrer og fjedrene er slidt op, men der er fart over feltet! Året er 1994. Vi sidder og hopper i sædet og suger med øjnene det russiske landskab ind, mens vi farer forbi, og Moskva forsvinder i bagruden.Vi passerer en masse nybygger-byer – træhuse – de fleste ufærdige. Langs vejen er der salg af grillet kød og vodka. Et sted en vogn med én bakke æg og en mand der står parat til at sælge den. Det har han måske gjort hele dagen? Der er lyserøde flor af tjærenelliker i rabatten. Ingelise prøver at lære mig forskellige nyttige ord. Således er det første jeg lærer at sige "ja hudårsnitsa": Jeg er kunstner. Det plejer at være en nyttig sætning at kunne.

Vi har lige holdt rast for at spise. Der var et fantastisk sceneri! Russerne stillede frem med bjerge af pølsemadder – champagne og vodka. Midt på en rasteplads hvor man havde kombineret affaldsopbevaring og lidt handelsvirksomhed - en bod, hvor man kunne købe søm - sprang champagneflasker og i en umiskendelig lugt af diesel og losseplads gled pølsemasserne ned i rumlende maver. Min far havde venligst fortalt, at der lige var omkommet tre passagerer, som følge af en salmonellaforgiftning efter deres moskvarejse – så jeg afstod fra flymaden, der netop var kylling. Hvis han havde fortalt mig, hvordan det ville påvirke mit nervesystem at flyve Aeroflot, havde jeg ikke troet ham! Mens vi holdt pølsegilde, fik myggene deres fest – og da vi trådte af på naturens vegne ved en lille bæk med andemad – havde de hidkaldt en million slægtninge.

Den næste tissepause var på en benzinstation. En helt fabelagtig, flammende rød himmel - de hvide skærmplanter som lyste i grøftekanten og de grønne neonskilte gjorde den øde tank til et Hoppersk maleri. Jeg ville forevige det. Straks lød der store ord ud over en højtaler. Man måtte ikke fotografere, betød det – Nå! Nu så jeg en mand sidde inde i et jerngitret bur og skue ud over hele området. Det gik heller ikke at ryge, men højtaleren fik vi da hørt igen. En konvoj ruller ind. Det er MAERSK. Der er vel en tredive, fyrre store container-biler . Jeg spørger, hvorfor de kører i konvojer. Det er, fordi der er landevejsrøvere, og fordi politiet ikke fungerer her. Det er svaret på det spørgsmål.

Under nattens løb havner vi i en forstørret olietønde, beklædt indvendigt med træ og for enden én stor lyserød mund som lyskilde. Det giver visse associationer til aktiviterne. Men vodka kan de servere, og brødet og pølsen kommer frem fra vores russiske værters håndtasker igen og gavmildt delt rundt. Pludselig BUM af sted. Afsted! Pasli! Uden forklaring snøres madposen til, vi gennes ud i mørket til den ventende bus – der straks sætter i gang. Hva' er der los? En 7-8 sorte, store biler var i gang med at parkere uden for smugkroen, da vi sprang over vejen….Ingen spørger om noget. Der er måske heller ikke noget underligt i det. Måske er det bare mafiaen, der skal på horehus – det er jo lørdag.

Mørbanket? En anelse, jo. Da vi ankommer til basen, som

den træbygning hedder, der skal være vores hjem i de næste par uger, bliver vi glade. Så smukt den ligger ned til en sø med en lille bro over til en ø, omkranset af gule vandiris. Vi får vodka og champagne, da vi kommer ind på "basa", der er pyntet med blomster på bordet, blomster på voksdugen og små indpakkede kager i farvet staniol og guld og sølv. Lige hvad man trænger til klokken fem om morgenen efter en tur gennem de russiske stepper. Alle er så glade og klapper og ler – vores russiske værter virker utrættelige!

Velkommen. Så bliver det meddelt: Til bunden, 'do dna!' Ved syvtiden finder vi sengene – jeg konstaterer, at nogen har benyttet sengetøjet før mig, og jeg kan ikke ta' mig af det.

Zojas kontor

Et par timer senere bliver jeg vækket. Vi skal til officiel audiens på byens rådhus. Helledusseda og jeg har fået røde hunde! Det viser sig at være myggestik, søvnmangel og

kroppens reaktioner på kombinationen af vodka, champagne og kulørte kager.

Zoja tager imod på sit kontor – dvs. ikke noget med at komme frem og gi' hånd – hun sidder simpelthen og man fristes til at sige TRONER bag et mega-skrivebord og nikker og smiler med stor rødmalet mund, håret ny-permanentet, i ulastelig dame-kjole med skulderpuder og guld i ørene og er Toropets dronning. Sovjetformand og den politiske leder i amtet.

Kontorlokalet ser ud som samtlige kontorer i det gamle Østeuropa – med det enorme skrivebord i midten af rummet i T-form, og regenten for enden, et par flankerende damer ved siderne, der sidder med hænderne i skødet, parate til at servicere, notere, oversætte ved mindste vink og et par høje mørke tunge og gabende tomme reoler. Ingen bøger eller forstyrrende ringbind. Derimod nogen kæmpemæssige grønne planter – med stikkende blade og stængler – uden blomster, alle i familie med "svigermors skarpe tunge". På en brun baggrund. Et tv-apparat – stort – men ingen ydre tegn på egentlig aktivitet. Og ingen billeder på de 7 meter høje vægge. Mon de har hængt her for bare få år siden – alle landsfædrene efter tur…det er som om pladsen på væggen er ekstra tom, fordi vi kender historien. Who´s next?

Zoja holder tale: I er nu kommet til det typiske Rusland. Moskva og Petersborg er bare store byer. Dette her er dybet af Rusland, og situationen er vanskelig. Privatiseringsprocessen går langsomt. Der er ingen kapital i omløb. Inflationen er meget alvorlig. De store skel mellem rig og fattig havde vi ikke før…og der er problemer i erhvervsliv og i alle dele af den offentlige sektor.

Vores besøg drejer sig om undervisning, erhvervsliv og landbrug og et eller andet svævende om "projekter"– jeg ved ikke præcist hvordan endnu. Men det må jeg jo finde ud af , for det er derfor jeg er med. Man ønsker hjælp til undervisning i sprog. Der er tre undervisere i gruppen, der skal undervise på hhv. engelsk, tysk og fransk. Der er et par stykker, der skal arbejde med landbrug og erhvervslivet - og kulturen - det er så bl.a. mig.

Samtalen – på russisk og med tolk er kompliceret, og så snart den officielle tale er overstået bliver det svært. Én af de danske delegater forklarer, hvad VUC er. En anden udbreder sig om andelsbevægelsen. En tredje kommer ind på begrebet højskole. Hvordan mon det lyder i oversættelse? Besøget varer flere timer. Jeg mister sammenhængene – jeg spekulerer på, hvordan mon kunsten har det. Herind er den i hvert fald ikke kommet og har afløst det gamle, som faldt. På vej hertil, gennem byen har jeg set et par klassiske monumentale bronzer med krans og stjerner og hele den gammel-kommunistiske bestillingsstil – den ene af Lenin. Godt! Kammeraten er altså ikke væltet helt af pinden – endnu.

Zoja by night

Om aftenen er der velkomstbanket på "basa" med et sandt opbud af russiske salater - skummende champagne og taler, taler - sange og taler. Jeg er lamslået over de russiske mænds charmerende patos – tale til damerne, jamen – det er vi ikke ligefrem vant til. Volodja hæver sit glas, snor sit skæg mellem fingrene, blinker med de brune sveskeøjne, sveder under de sorte tykke krøller…og bedyrer damernes skønhed. En kvinde uden mave er som en blomst uden duft. Jeg er målløs. Men det er nødvendigt at være indsmigrende, for der lægges ikke skjul på – i en tale fra Zoja, at det er kvinderne, der har bukserne på. Og at der skal tages fat om fyldepennen. Hvis Toropets skal løse sine problemer, er svaret: Uddannelse. Sådan blev den kavaler pillet ned, men han har et hemmeligt våben: sin underskønne datter. Hun fremføres nu og synger med sænkede øjenlåg de mest melankolske, sensuelle, melodiske sange med en stemme som en lærke over blomsterengen. Jeg forstår ikke et ord, men er aldeles henført. Dette er mødet mellem Rusland og Danmark, buldrer den næste taler med en pondus, som en operasanger og en gestik som er Shakespeares dramer værdig– ja mødet mellem Rusland og VERDEN. Ord bliver store, men de virker sande. Det føles umådeligt stort at sidde her. Vi priser venskabet. Det er højtideligt og inderligt – det

er livsnødvendigt. Så det er ikke for meget med disse graciøse, patetiske armbevægelser, disse besværgelser af venskabet, af mødet, af håbet med smægtende sange og skåltaler. Ind imellem talerne for kvinderne – og for den der har bagt blinis, går kaviaren rundt, med den sure fløde til. Kaviar og champagne – det får man altså i Rusland, ikke bare på film!

Og så skal der danses. I den snuskede bar er stemningen høj – de er lidenskabelige dansere de russiske værter, der omfatter diplomatiet, ordensmagten og de forskellige fabrikanter og virksomhedsledere fra byen. Byens spidser kaster sig med Zoja i spidsen ud i nærmest spanske temperamentsfulde dialoger på dansegulvet – til en masse gamle Beatles melodier – og de synger med på de gamle kendinge med den russiske udtale af "Yesterday."

Så skulle det også lykkes denne aften at ignorere konditionerne omkring vort logi – men nogen har haft travlt på værelset. Der er gnavet i mine vandresko. Jeg sætter dem op på en stol.

Under de daglige planlægningsforhandlinger...

Uden for rådhuset er der rigelig tid til at studere folkelivet – for ting tager tid derinde i de imposante gemakker, hvor Peter, vores gruppes leder, i dag skal forhandle dagens program på plads.

Langs den hullede jordvej med vandpytterne her på Toropets hovedstrøg, står den grønne allé og strutter. Luften er frisk og solen skinner – kvinderne kommer til vandposten, der står under træerne, for at fylde deres spande. De har blomstrede tørklæder og sutsko på – kvinderne her, men de er måske lige stået op og skal hente vand til samovaren? Så får de sig en sludder og tøffer tilbage bag de små dukkehuslignende træfacader, med træudskæringer som kniplinger om vinduer og døre. Mens mændene står i portene og gumler på tændstikker og ryger cigaretter med næverne dybt begravede i lommerne og fjerne blikke, går der en flig af evigheden. Hvor bliver Peter af?

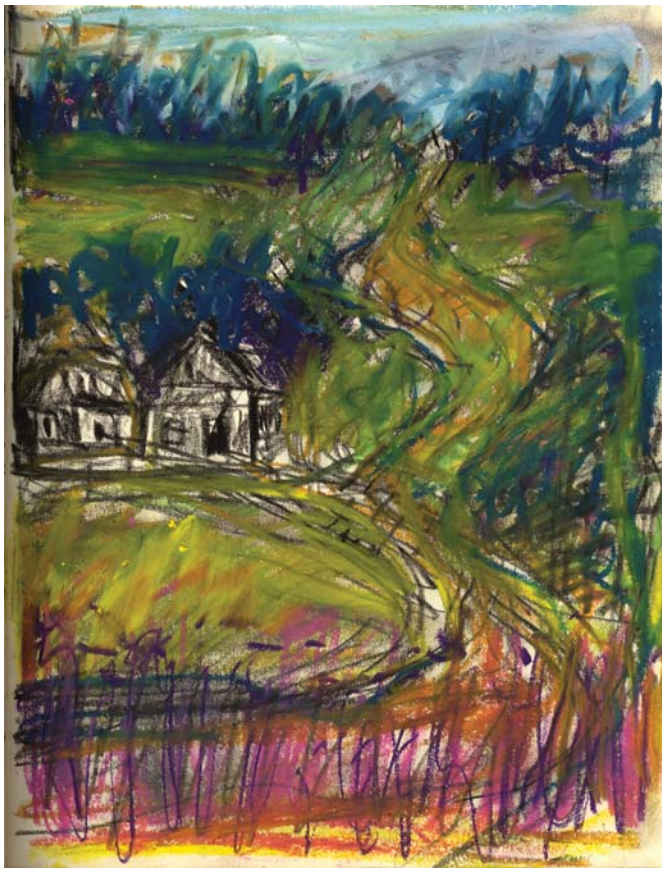

Jeg er sikker på, vi skulle vente i bussen, men der ligger – hvad der skal vise sig at være en dame-manufaktur liiige om hjørnet, og synet derinde henrykker mig: her er der klædesruller i stoffer man ikke troede eksisterede i dette århundrede - i blomstrede og lange broderede baner, og de koster næsten ingenting. Og vi har fået lommepenge. Jeg finder et uldent sort tørklæde med orange roser! Prisen regnes ud på en kugleramme.

Peter er stadig ikke kommet. Jeg må udforske det andet

gadehjørne, desuden har jeg et ærinde. Jeg forestiller mig, at der må være en cafe med et toilet her i centrum. Men det er ikke noget, man skilter med– og det er ikke let at spørge sig frem, når man ikke kan eet ord russisk. Det begynder at haste…og jeg må have set tilstrækkelig forpint ud, for på et tidspunkt bliver jeg hjulpet frem til, hvad der viser sig senere at være den ene af byens to cafeer. Men toilettet? Der bliver peget – og vinket – og jeg går labyrintisk gennem gårde og om hjørner, til jeg finder det udedas, det viser sig at være – men her kan intet menneske gå ind, hvor trængende det end er, så nu er det om at finde tilbage til Rådhuset. Fortumlet over at sande Zojas ord om at være havnet i det dybeste Rusland, forsøger jeg at rekonstuere mine manøvrer gennem byen. Jeg genkender en mand med ordner på sin slidte jakke, denne gang med et brød under armen – og nu også bronzen af soldaten, der satte livet til i den store fædrelandskrig og så – jeg sukker lettet: Rådhuset og dermed enden på mine trængsler. Bussen er i øvrigt kørt – så må Peter altså være kommet tilbage, alligevel. I gangene møder jeg snart opbragte russere, der spørger, hvor jeg har været…men også smil og latter, og snart er jeg – med en militærjeep på vej eet eller andet sted hen. Jeg kan lide at køre i åben vogn. Denneher fører mig til byens hospital, hvor mine venner sidder i konference med sygehusets læger og ansatte. Det er ikke sjovt – forholdende er forfærdelige. Hygiejnen i bund. Nedslidningen af de fysiske rammer total. Der er ikke penge til materiel, medicin – ja dårligt nok til lønninger. Vi lover at hjælpe dem med eengangskanyler, forbindsmateriale, og hvad vi kan, når vi kommer hjem.

Jeg forholdt mig pænt i nærheden af bussen under de alenlange forhandlinger, der pågik hver evig eneste morgen de næste fjorten dage…men jeg er stadig undrende over: Hvad foregik der dog i disse formiddagstimer på disse møder mellem Peter og Zoja på det store kontor?

What took you so long?

Markeder og magasiner

Butikkerne ligger gemt inde bag ved tilskoddede døre. Der er ingen reklamer eller butiksskilte, der er ingen vinduer. Det indførte Lenin og kaldte dem magasiner…eet af disse hed HORISONT, hvilket må referere til noget ideologisk, for sjældent har man da set mere diskrete og tillukkede verdner end disse vidunderligt reklamebefriede butikker. Hos boghandleren er udvalget begrænset og alting på russisk, selvfølgelig. Kunstbøger er der ikke rigtig noget af og slet ikke billedbøger med ikoner, som jeg havde håbet. Det er måske ikke så mærkeligt – for det har jo ikke været aktuel læsning under kommunismen, og det ser ikke ud til, at butikken har fået udvidet varelageret i den nye æra. Jeg køber Erotikkens historie i tre bind – måske kan du bedre finde ud af den, bemærker en kvik medrejsende. Bøgerne er fyldte med de skønneste pennetegninger og kobberstik – i bogtryk til husmandspris. Det kunne jeg da i hvert fald finde ud af. Ellers er det et fortvivlende begrænset vareudbud, man ser i magasinerne. Der er meget tomt på hylderne mange steder, og man kan ikke altid se, hvad det egentlig er, der føres her – for så er der lige lidt billige ure, lidt læbestifter og barberblade lidt vodka eller nogle klemmer, som havde nogen spredt dem lidt tilfældigt rundt i byens butikker for at udviske billedet af mangelvare.

På markedspladsen i byen ser det heller ikke for lovende ud. Her er det helt grotesk med sammenblandingen – 4 bremseklodser og en rulle tøjsnor ligger på kølerhjelmen af en bil. Det er én handelsbod. På køler-standen ved siden af kan man købe knækkede vokslys og brugte vandkander. På jorden ligger en bunke gamle sko – og på en lille kasse en samling nye, dog i alle størrelser uden for 37 – 38 og 39. Den tilhører en tilrejsende fra Grusien. Zigøjnerne med munden fulde af guldtænder i de garvede solbrændte ansigter er de mest ihærdige sælgere – men pigen med én båndoptager, eet kulørt håndklæde, tre par støvede ørenringe og en regnhat havde en sløj dag. Selv om hendes mor løber efter mig med en plisseret nederdel, hun holder op om mig og siger "Beau-

tiful" går den ikke. Men jeg køber en pakke grusinsk te – mest pga. legenden om at gruserne, som manddomsprøve før ægteskabet placerer manden og kvinden i sengen med et sværd imellem sig – hvis manden er ordentlig, viser sig kvalificeret, får han pigen – ellers får han..kniven. Så må man selv tænke sig til hans videre muligheder.

Midt på markedspladsen er der et handelshus med søjler – og herinde er de mere autoriserede handelsstande, men vareudbuddet er ringe. Kød – ja, man skulle være tidligt på færde for at få fat i det, hvis det lod sig gøre, og i den almindelige fødevareafdeling var det sparsomt. Brød kunne man få – store dejlige brød der duftede godt. Vodka kunne man få – de fleste steder, bl.a. i små boder, hvor man også kunne købe cigaretter, der smagte som gæret hø – og en underlig sød mineralvand som bestemt ikke havde været vejen omkring Amerika. I er nu kommet til et sted, hvor I kan tage en pause fra civilisationen, som én af gårsdagens talere sagde – og det er ganske vist! Én ting, som bestemt ikke var nogen mangelvare i Toropets, det var stoffer – mit første indtryk fra damelingeriet fortsatte. Nu var det duge, det gjaldt – oceaner af hvide damaskduge – lige hjem til svigermors tøjrulle! Og stoffer, blonder, hægter – alt i den genre.

Teen i den røde fine pakning fra Grusien blev grinet dygtigt ud af vores russiske venner under aftensmaden - det sprøjt, det var ikke noget, man drak frivilligt, men man roste mine indkøb af damaskduge.

Historien – kult, kirke og tro

Toropets er en gammel by – med rødder, som vi kender igen fra Norden. Bymuseet viser en fin hest, et smykke, man har fundet i en bronzealdergrav, og der er en stribe relieffer, som kunne tolkes som ceremonielle kvindeindvielser, som bliver tilskrevet bronzealder. Men der er tegn på liv - jagtscener tilbage til stenalderen.

Man har dateret en vikingeborg tilbage til 8. århundrede, og i 1074 finder man de første skrifttavler, en ganske tidligt udviklet civilisation. Hvornår byen er blevet kristnet, ved man ikke sikkert, man formoder, ganske tidligt. I dag kan vi se tårne eller ruiner fra 24 kirker – og et antal klostre, monastier, som har været bygget i tilknytning til kirkerne. I nyere tid, dvs. før revolutionen, har man sågar haft præsteseminarium i Toropets – i den nuværende hospitalsbygning. Med revolutionen blev denne aktivitet sat ud af spillet, og her – som så mange andre steder – blev inkvisitorens økse svunget over kardinalernes hoveder.

Måske er det forklaringen på, at der i Toropets, trods kommunismen, hele tiden har været liv i kirken – "Blomsterfesten" – påske og pinse er dage, hvor man mindes sine forfædre. Det har man hele tiden holdt i hævd. Den dag sidder familien samlet på gravstedet og spiser et måltid sammen med den døde. Derfor kan man se borde og bænke opstillet på alle gravene på kirkegården. For en ordentlig kommunist var det ikke tilladt at komme på gravene – da blev de holdt af "de gamle", siger én af mine russiske venner, men det er for svært at tale om – kan jeg mærke, for han er en god kommunist, stadigvæk, selv om det ikke længere er sådan, verden hænger sammen. Han har oplevet en social deroute – er blevet fyret pga. nogle leveringer, der ikke er kommet frem fra Ukraine, siger han. Hvilke og hvorfor ved jeg ikke rigtig, men at konflikterne mellem religiøse tilbøjeligheder og kommunistisk ideologi langt fra er hans eneste problemer. Det er soleklart. Alt andet er lidt dunkelt. Vel, verden her er i forandring og meget skranter – men kirkelivet er i hvert fald i blomstring. Det er godt for de kirkeruiner, der er blevet skamferet til mærkelige hybrider af lidt smugkro, pissoir og deciderede lossepladser – for de trænger til en klud, lidt mørtel og noget åndelig oprejsning. Men på kirkegården er man i fuld gang med at restaurere forfaldet – og fjerne en del monumenter med hammer og segl og gårsdagens helte. Osse.

Til kirkeindvielsen i Toropets deltog vi i en blomsterfest med en vej af blomster, hvorpå præsteskabet i fuld ornat og med alle relikvierne fra den ene kirke førte dem over i den nye – med al folket i procession efter og med holmgang om

kirken 7 gange, med velsignelser rettet mod samtlige verdenshjørner og med derpå følgende påkastelse af vievand, en ceremoni med katolsk grundighed! Efterfølgende deltog vi inde i kirken i velsignelsen fra den ortodokse popeskærlige hånd. Smuk var han, med sit hvide hår og skæg og den høje hat, som han der tændte lys for miraklernes madonna og kyssede hendes billede på den gamle sølvikon, hvorefter alle konerne med tørklæder slog korset tegn – igen og igen. Og der var rigtig trængsel, for nu skulle alle damerne op og defilere forbi madonnaen. Jeg var ved at blive kvalt, så tæt stod vi, og den sodede lugt fra de tusinder vokskærter sled i hals og lunger. Da jeg fik venlige irettesættelser over, at jeg ikke havde dækket hele håret tilbørligt, trak jeg følehornene til mig og vred mig ud i den friske luft. Det havde regnet og duften fra de mange blomster slog mig i møde.

Et par af de russere, jeg snakkede med, betegner selv deres kirke som en følelseskirke, og der kan da næsten også være sund fornuft i at tro på mirakler, når man ser sig lidt omkring i Toropets – men at skilte med det, det er vist stadigvæk ikke god latin!

Møbler, mink, medicin, brød og bjørne

Efter de daglige forhandlinger på den beskrevne kommandocentral gik turene nu ud i det pulserende erhversliv. Vores trofaste bus kørte gennem Karl Marx-gadens jordhuller og videre ud forbi kålgårde, med kaglende høns, kvinder der gik i grøftekanten med leer og skar græs mellem et par brægende får.

Pelsfabrikanten, som efter sigende betalte for 3/4 af vores ophold, fordi han - via Danmark og kontakten med delegationen - var kommet under vejrs med, hvordan han ved at vende sine skind og børste dem, mens de var våde, nu kunne hæve prisen.

Fra altså, at have produceret skind - som i den russiske tradition især skulle bruges til at holde kulden ude, ændres forarbejdningen til at få skindene til at ta sig ud! Og det gjorde de. Fra receptionen og hele vejen ind til kontoret hang der billeder af damer i pelskåber og capes, frakker og hatte - i diverse fantasifulde kreationer. På kontoret var der dækket op med vodka, vand, vin og cola, agurker, gulerødder, chips og kager - og styrkede gik vi nu ud for at bese "staldene". 60.000 mink og 1.000 sølvræve sad i deres bure og kikkede på os.

Mit kendskab til sibirisk mårhår indskrænker sig til, at mine akvarelpensler er lavet af halespidsen af hårene fra dette dyr - og koster en bondegård, når først de er kommet så langt som til disken, men uden at virke patetisk må jeg indrømme at mit hjerte snørede sig noget sammen ved synet af denne industri med levende dyr, som selvfølgelig ikke er anderledes her end andre steder, hvor de stakkels kræ står på rad og række og lugter fælt af - rovdyr i bur. Efter at have vadet rundt i tilsølede smalle gange mellem burrækkerne kommer vi tilbage i varmen -ind i skrædderiet, hvor først pelsene ligger sorteret efter skindtype og kvalitet, hvor damer sidder og syr og der er modeller fremme på hylder og knager. Det bliver pludselig lidt euforisk. Selvfølgelig skal man da ha en minkhat med hjem. Mændende vælger en type med øreklapper - en rigtig vintermodel. Ingelises valg ender med at falde på en stor blød langhåret sølvræv i kugleform - selv vælger jeg en model der gør mig en halv meter højere i brun mink. Modellen er unik - skulle man beskrive den nærmere er den skåret af i en trekant foroven - lidt i stil med en bispehat. Man kunne uden problemer tro at jeg var en depraveret forstadsfrue - fra 30´erne. Men – der er vel ikke noget så klassisk som mink? Lidt for klassisk måske - en moderne designer kunne godt opdatere kollektionen lidt, men selvom jeg prøvede, oversteg det mine evner at omsætte, hvad man kunne forestille sig kunne være i europæiske kvinders smag inden for pelssektoren - selvom spørgelysten var tilstede: Hvad synes I, hvad skal vi stile imod? Hvad er moderne. Det er svært at sige, at vi lever i tider, hvor intet er mere yt end at gå i ægte pels. Visse steder bli'r man antastet på åben gade, så mine medsøstre med pelstække går i lyserøde og leopardplettedede nylonpelse,

som ikke engang nødvendigvis er billige!

Hele virksomhedsproblematikken, som vi mødte den var især præget af det centrale samtaleemne: Hvordan går overgangen fra kooperativ til privatkapitalistisk virksomhed? På møbelfabrikken, som havde 400 ansatte, havde man også lagt produktionen om, faktisk var man ligeledes her - inspireret af dansk design, begyndt at producere møbler af et helt klart bedre design og kvalitet. På kontoret gennemgik direktøren og hans nærmeste de seneste års fremskridt. Men - det var svært at få et billede af økonomien, for tilsyneladende havde ingen penge at købe for. De havde mange penge tilgode rundt omkring og fik så produkter "forærende", som de solgte i en butik i markedshuset på torvet - sammen med møbler. Men aktiemajoriteten var stadig på arbejdernes hænder - 65% var medarbejderaktier, resten - ja, dem kan alle så købe, blev der svaret. Jeg ved så ikke, hvem ALLE er i denne sammenhæng. Men Lenin var røget ned fra væggen her - han hang her for to år siden. Jeg spurgte, hvor han var blevet af. Der blev smilet - på den underfundigste måde: Ja, Lenin var jo den første direktør - men han er blevet hængt ud på lageret. Og der hang han så i en krog mellem toiletterne og garderoben - med sin karakteristisk fremstrakte hage - hvor enhver der arbejdede på fabrikken kunne se ham som det første, når de mødte om morgenen!

Det daglige brød - hvor kommer det fra? Jo - det kommer fra brødfabrikken. I en sky af duftende nybagt brød lukkes vi ind i de højloftede renskurede gemakker, hvor damer med høje hvide hatte - som på gammeldags bagerier - og hvide stivede forklæder går rundt og former, ælter, omdirigerer, bager og viderebefordrer det velsmagende bagværk. Byens kålkogninger og de karakteristiske lugte fra alt, hvad der har passeret det menneskelige, som i sjælden grad hviler over Toropets, er fortrængt her i kvindernes rige. Mændene gemmer sig, siger een af mine russiske venner - de skammer sig, hvis de bliver set udføre kvindearbejde. Kan det mon være sandt? Ihvertfald stiller den kvindelige direktør op - en

frodig dame - foran sit skrivebord i et kontor med glashylder og megen konditorpynt og sukkernips. På væggen bag hende udfolder en nyudsprunget bøgeskov sig i bredformat. Vi bliver budt på honningkage og får gaver med hjem: Fine æsker med store pyntede honningkager. Der kan snart ikke være mere i tasken - på møbelfabrikken fik jeg en dukke og en kunstbog - man får gaver, hvor man kommer frem, det er meget rørende. Direktøren fortæller om virksomhedens struktur med den store hvide kniplingskrave vippende på

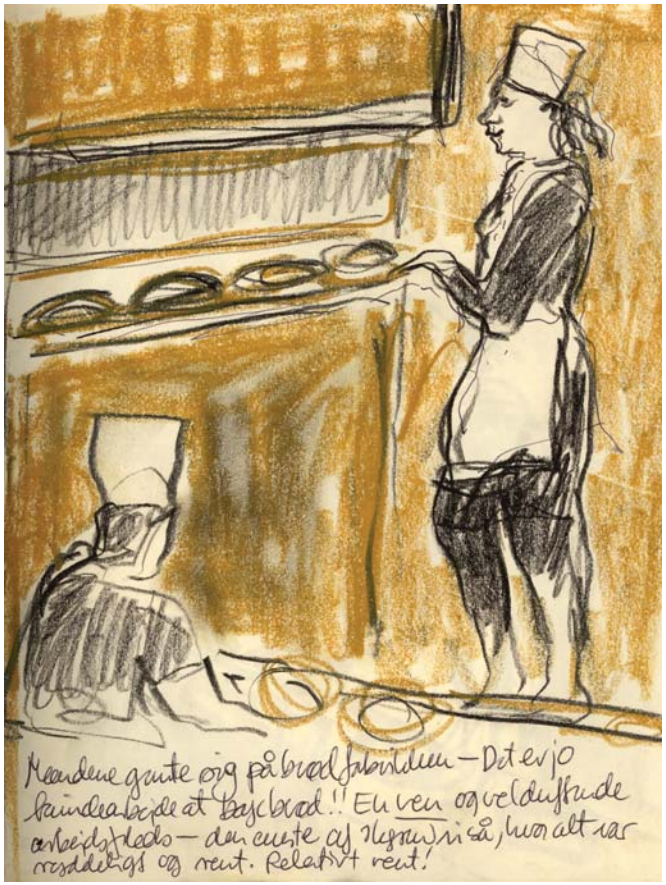

sin svulmende barm. Brødet er vores rigdom, siger hun og det virker jo enkelt nok. Der er ihvertfald een ting vi ved at brød bliver spist fra dag til dag – og skal bages igen og igen. Og her virker det, som om alting foregår organiseret, probert og med kærlighed til brødet.

På vej ud til bussen kommer en mand pludselig farende - viftende med et par bøger. De er til mig! I morges, under de daglige forhandlinger, kom der en poet forbi bussen, og ham var det. Min vane tro stod jeg og tegnede. Det vækker tit opmærksomhed, og han begyndte at tale om sig selv - Ingelise måtte træde til med russisk assistance - og det blev til en snak om den frie poesis vilkår, om pressefrihed i dette land og om at tilhøre intelligentsiaen. Han følte sig udgrænset, var tidligere journalist, men skrev altså digte og kom med to dedikerede digtsamlinger til mig. Synd at jeg ikke kan læse eet ord, men vi lovede at komme til hans hus på besøg. Vores russiske venner trak på skuldrene af manden - de synes tydeligvis ikke, det var noget for os, at besøge denne mand, og der blev heller aldrig tid til det i programmet! Og programmet, det var stort.

Det næste "virksomhedsbesøg" var særdeles usædvanligt - og - skulle det vise sig, nok for stor en mundfuld, for det var en tur ud til et bjørnereservat, hvor det tog flere timer at finde frem igennem uendelige skovområder og veje, som rystede alle nyresten løse. Da vi endelig nåede frem, blev vi modtaget af disse eneboere i det yderste øde på en utrolig smuk gammel bjælkegård, hvor vi blev bænket inde i den lavloftede stue med kakkelovnen buldrende og udstoppede dyr, bøger og fine fotografier fra gulv til loft. Og disse mennesker var ikke mundlamme. Der blev fortalt historier og legender om dyrene og forskerne, der var kommet, ekspeditioner og dagligt liv på feltstationen - og da alle historier jo hele tiden både skal forståes og oversættes tager det tid, og Peter kikker nervøst på klokken. Der er banket om aftenen i diplomatiet. Men - forsamlingen er meget grebet - det er ikke hver dag man besøger et bjørnereservat. Vi tager os tid til at høre historien om en bjørneforsker - en ung smuk kvinde, naturligvis, der havde opholdt sig på farmen en hel lang sommer uden at se nogen af de vilde bjørne overhovedet. Nu hvor vinteren nærmede sig, var håbet ved at svinde. Men det var forsigtigheden osse - for en dag gik hun i egne tanker ned til den lille sø i nærheden og badede. Uden sin riffel - alene - går hun til skovsøen. Da hun stiger op af vandet står der på bredden TRE fuldvokse bjørne lige foran hende. De kikker den unge splitternøgne kvinde direkte

ind i øjnene - før de drejer om og lunter tilbage til skovbrynet og forsvinder mellem træerne.

En rigtig røverhistorie fortalt med et glimt i øjet og en saftig latter!

Hele familen havde ventet os hele dagen - og ville vise rundt på stationen - et kæmpestort område med gæstehuse, laboratorier og observationstårne. De fortalte ivrigt, hvordan man lavede undersøgelser, havde forskere boende på stationen osv. men det blev ret forceret alt sammen, pga. vores timetable – vi overbeviste dog Peter om, at vi måtte tage imod den kop te, der stod og snurrede på den kæmpestore samovar i gården - ellers ville vi simpelt hen bære gæstevenskabet ud. Men det var en svær rolle - for Peter, som stod under Zojas direkte kommando, og os - der syntes, at hvis planlægningen i de højere regioner havde fejlbedømt afstanden, så måtte de følgelig vente til vi ankom! Jeg tror nok vores nervøse og stressede besøg kom til at virke underligt halvhjertet og meningsløst uhøfligt på vores værter på bjørnereservatet - i forhold til deres forberedelser og venten på os i næsten en hel dag. Men - sådan måtte det være.

Hjemme på basen bestod aftensmaden - på femte dag i træk - af frikadeller. Mens disse blev indtaget af den lidt matte gruppe, afsluttede rovdyrene på vores værelse dagens program med – uden for dagsordenen - at æde de hjembragte honningkager, så kun den itubidte emballage og enkelte smuler lå spredt rundt på gulvet. Der røg desserten. Men det var ikke det værste. Hvor skulle jeg nu hænge min dyre minkhat, at den ikke skulle ende som for i en - havde jeg nær sagt - rotterede? Hvis ikke Jura, vores bartender, havde været så venlig at tænde for saunaen, så vi kunne banke hinanden med de velduftende birkeris og svede dagens indtryk lidt ud, så tror jeg ikke, jeg havde klaret endnu engang at forcere det tilstoppede lokum, der nu var blevet udstyret med gamle fysikhæfter, fordi vi havde bedt om papir, eller husdyrenes hærgen i sovegemakket og myggene der stod i sværme om min hovedpude. Efterhånden var en alt større del af min krop forvandlet til en rødligt opsvulmet plamage. At indtage teen i forgemakket til saunaen iført håndklæder var en REN fornøjelse.

Næste dag blev der kikket på skovdrift og frø - jeg vågnede først rigtigt op hen på formiddagen da de blå lupinmarker skinnede mig så dybt i øjnene, at jeg ikke kunne lade være at frydes.

På det tidspunkt havde vi været på farten et par timer. Den næste udflugt skulle nu gå til en moderne medicinfabrik, og det lød jo interessant, men - vi skulle ud på, hvad der blev betegnet som Ruslands værste og dårligste vej. Så slår man ørerne ud - kan det passe, at de findes værre, end dem vi allerede havde smagt? Det kunne det. På et tidspunkt blev bussen skiftet ud med et militærkøretøj på larvefødder, og vi blev spændt fast i sæderne. Det kan nok være, der var bølgegang i køretøjet - jeg var imponeret over at man overhovedet havde kaldt det en vej! Da vi havde tabt samtlige toupeer og løse tænder, kom vi frem til en åben plads - det er her! Jeg havde spekuleret på, jo længere tid der gik, om de fløj medarbejderne hertil i helikopter, men nu stod det fredelige produktionsapparat i form af en flok sika-hjorte og gumlede fredeligt på høet. Så blev vi vist rundt - ind til guillotinen, hvor hjortegevirerne blev skåret af, hvorefter de så blev eksporteret til Japan, som udvandt potensmidler af dem - eller osse blev det gjort et andet sted i Rusland. Det fandt jeg aldrig rigtigt ud af. Ihvertfald var detteher det russiske svar på Viagra. Jamen - tror I på det, bruger I det selv, spurgte vi. Så grinede de - bød på vodka og kager - osse herude, for det hører sig jo til - og sagde "Vi er sunde ikke syge". Med et frækt glimt i øjet. Vi fik da osse her en lille gave med hjem. . . jeg ved ikke om nogen har turdet prøve den?

På den bumlede vej hjem igen toner et af kommunisttidens efterladenskaber frem i vejsiden: stortegnsplakaten -

"Fra venskab i Sport til fred på jord".

Gid det var så vel!

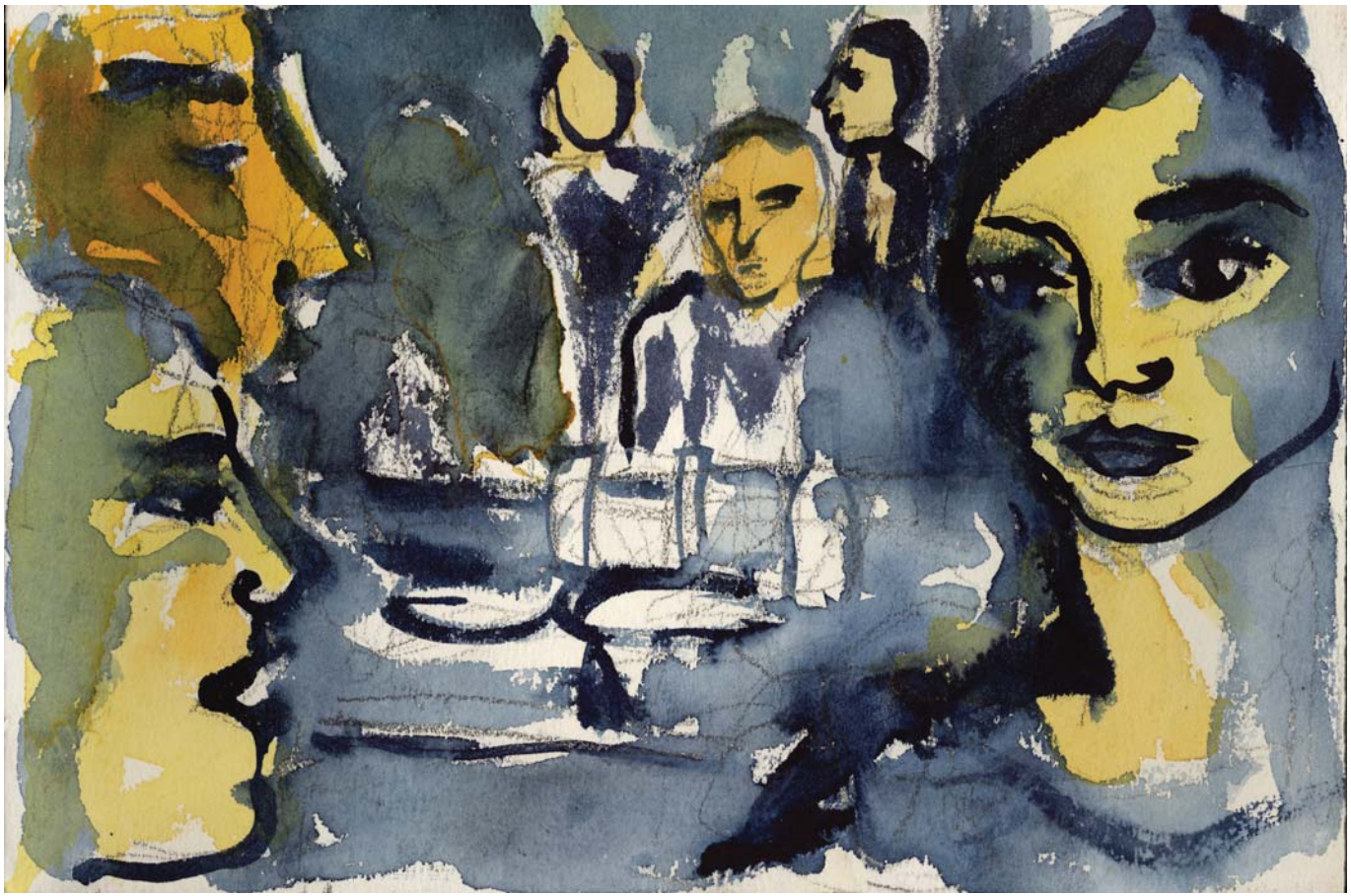

Måltidet, samværet, gæstfriheden og gavmildheden

Midsommerfesten blev holdt på den lille ø i søen ved "basa", og det var en minderig fest. Ude på øen blev der - over åben ild – tilberedt KARPE, og det på alle måder - både som suppe, grillet og farseret – og mens måltidet skred frem, som i sagens natur tog timer, blev der ikke bare spillet og sunget som sædvanligt, nej - nu skulle der osse leges.

Vi blev delt op i hold, og så blev der uddelt opgaver. Vi var en blanding af russere og danskere - og hvor alle disse russere egentlig kom fra pludselig, ved jeg ikke - men det blev et stort selskab! Og så skulle vi mime - og lave tableaux vivants - og opføre små komedier over : "Den røde plads" eller "Mågen", "Vinterpaladset" og alle mulige "klassiske" russiske begreber og begivenheder, historiske personligheder, mærkedage eller myter. Det udviklede sig til et totalt eldorado af morskab og fantasifulde virkemidler,

og der var uddeling af præmier i een uendelighed. Gamle duelighedsmærker fra kommunisttiden - små kulørte emblemer - med billeder og gode opbyggelige slagord. Alle kom frem og blev hyldet og - der var ingen tabere - kun vindere i konkurrencerne. Men under slagets gang var der bestemt ingen nåde - større konkurrencegejst er sjældent set - der var mange fald undervejs - selv forstuvede jeg foden, da jeg skulle illudere "murens fald" og een eller anden væltede mig FØR det dramaturgisk aftalte tidspunkt. Per, som næsten brækkede armen på sine Potemtinkulisser - blev transporteret over broen med sin tiltagende difteritis. Og mens solen sank og spejlede sig i den blanke sø, sænkede en særlig kærlighed til Rusland sig i mig - her sad vi, forbidte af myg og med karpens magi hos os og sang - forseglede venskabets lykke endnu engang, omgivet af vandpileurt, engnellikerod, den vippende limurt, dagpragtstjernen, engens aks og den milde vind.

Nu er der født et barn, siger russerne. Det siger de, når man har spist og drukket sammen og alle er mætte. Og man mærker, at russerne elsker at sidde sammen og gøre måltidet til en fest. Men vi er her jo osse til "festbrug" og ser ikke fortæringen af den daglige kartoffels kedsommelige rutine. Vi oplever gæstfriheden, som er så utrolig generøs, at den kun kan udspringe af "folkesjælen" selvom det selvfølgelig hele tiden ER så særligt, at her kommer vi, som de første mennesker fra Europa - ind og spiser ved deres borde. Og selvom der i Toropets aldrig har været folk fra vesten før vores danske delegationer, mærker man, uimponeretheden - stoltheden hos dette folk i en grad, at man man ikke behøver være nervøs for ydmyghed eller forstillelse. Russerne er bærere af den sande civilisation, som en af mine russiske venner sagde, vi har ikke brug for Amerika - tværtimod. Men vi kom jo fra Europa. Det er noget andet. Og vi er de første levende beviser på GLASNOST her - kontakt med omverdenen, tegnet på - at verden er blevet åbnet! Ingen har patent på at vide - hvordan dette møde skal forme sig. Eller hvad der skal komme ud af det. Men der er spænding og forventning i luften. Vi skriver historie. Den fornemmelse fik jeg flere gange - ude i de private hjem - især i de små hjem, hvor jeg var: Man gav ALT, hvad huset formåede og stillede spøgsmål til os: Hvordan verden ser på Rusland, og hvordan er Ruslands plads i verden. Og vi spurgte dem, hvordan de selv oplevede den verden der var nu, hvordan de havde det og gerne ville have det. Svære politiske og eksistentielle dialoger - med så mange ubekendte. Ofte var vores blotte tilstedeværelse bevis nok på - at fremtiden kommer!

Besøget hos Vera var fortryllende og forfærdeligt på een gang. Om middagen havde vi spist på cafeen - hvilket havde slået bunden ud på de flestes maver og Per, Ingelise og jeg havde så - efter et møde med jornalisterne på byens dagblad modtaget en invitation fra en af jornalisterne, Vera. Hun insisterede, og det i en grad, så vi ikke kunne undslå os. Som det måske er fremgået, så var det meget lidt comme il faut, at begive sig ud på egen boldgade, men - det var selvfølgelig heller ikke decideret forbudt. Her sad vi så bænket omkring et middagsbord i hendes hjem, et bord, som var kreeret til lejligheden - måske en dør, der var skruet af et sted - den fyldte ihvertfald hele rummet ud.

Vera havde eget hus med have! Man kom ind igennem en gang der endte i en lille stue - iøvrigt med det karakteristiske tapet af birkeskov - med to stole og et anretterbord samt en væg-til-væg reol, som de har det alle steder, med glashylder til det uundgåelige nips og plads til det obligatoriske kæmpe-tv. Så var der sådan set ikke mere, udover køkkenet og toilettet, som bar præg af at være under opbygning - og så soveværelset - hvori vi nu sad. Per, der lige akkurat kunne få hagen op over bordet sad inderst på en klapseng. Ingelise yderst. Den dejlige Vera som lo hele tiden og hendes børn. Et par venner og en onkel. Så sad vi ellers bænkede - hendes onkel for bordenden. Han kunne huske, dengang de bombede Bornholm - og synes det var morsomt, at jeg netop kom der fra. Og jo - det var det da. Vi fik serveret pølser indpakket i plastikposer. Det har sikkert været dyrt og

fint, men jeg skreg af grin - og heldigvis udløste det omkring bordet frivole lattersalver. Per var bleg - og skulle ud. Alle på sengen måtte nu rejse sig og omkring hjørnet måtte de pinde og stole fjernes, som var opsat til lejligheden. . . han kom tilbage. Vi så det i hans ansigt, og han sagde det selv. Det havde været for sent. Selv var jeg dårlig. Ingelise hviskede til mig "selvom det er mig der kan russisk må du altså godt sige noget og være lidt med" jeg hviskede tilbage "Jeg kan ikke, jeg er syg". "Ta en vodka, så går det" hviskede hun tilbage - som om nogen af de tilstedeværende ku' dansk - og ved denne lejlighed hældte hun selv op i mit glas, ikke så lidt. Tjut, tjut sagde jeg svagt. For jeg var syg. Man havde stillet an med alt, hvad køkkenhaven formåede af skønne grøntsager og salater og dertil de indpakkede kogte pølser, men jeg havde ingen appetit.Virkningen efter middagen på Cafeen, kombineret med sengekammerets aromer, med samt de defekte kloakeringsveje gennem husets verden og underverden blev til en uhåndterlig cocktail. Men Veras varme hjerte og hvedevodkaen hjalp mig. Vera med sit blonderede højt touperede 60´er hår, de lange højrødt lakerede negle og den smilende kirsebærmund og de skråtstillede kohl-streger om øjnene stråler af iver og stolthed over, at vi er hendes gæster. Udover journalistvirksomheden, som hun ikke kan leve af, ejer hun er butik med damelingeri på torvet - som hun passer, plus at hun holder hus, køkkenhave, forsørger to børn og har onklen boende. Efterhånden - og sådan gik det - sang vi fædrelandets sange, og Vera lo: Nu skal I se noget! Nå - HVAD. Ja vent, vent. Og så blev vi slæbt gennem baggårde og jordveje hen til et af Toropets højhuse. Her skulle vi op på 5. sal. Men jeg bedyrer: bare det at gå ind i opgangen, var en veritabel overvindelse. Jeg har aldrig i mit liv mødt en værre lugt. Det var, som havde man ikke gjort rent her siden før revolutionen. Hvordan kan de holde de ud? Man må drikke for at holde det ud! Oppe på 5. sal ser vi ud over byen - vi ser en masse kirketårne - får tørret fisk - og vodka. Er det ikke en fantastisk udsigt? Jo, det er det. Og det er den , vi er kommet herhen for at se, simpelthen! Så si'r de igen 'Pasli', afsted igen, for nu

skal vi eet eller andet - i Rusland ved man aldrig, hvad der sker om det næste gadehjørne. Besøget er til ære for mig - for nu skal jeg møde en fri kunstner. Hos kunstneren er der billeder fra gulv til loft. Hjorte og skovsøer. Roser i vaser. Løg på en musselmalet tallerken. Alt det vi herhjemme ville kalde søndagsmaleri og glarmesterkunst. Det gamle ægtepar tager hjerteligt imod. Og manden - som er kunstneren - er henrykt

for at møde en kollega fra vesten og viser et betragteligt antal skitser og skitsebøger frem fra skuffer og skabe. Han er stolt over, at være stået fast på sin egen stil under kommunismen - og vores russiske venner nikker anerkendende. Dengang skulle jo alle formidle det socialistiske budskab, men han havde altså været "fri" og ikke villet lave det, systemet krævede.

Jeg synes det var rørende at se deres lillebitte lejlighed som var spækket fra gulv til loft med de forbudte billeder, der altså nu ikke længere behøvede at være hemmelige. Man har jo svært ved at forestille sig at disse billeder, som er så klichefyldte, kan have slået nogen for brystet. Men de repræsenterer selvfølgelig et verdensbillede langt fra kommunismens, disse amatørudgaver af guldalderens hyrdetimer og opstillinger af frugt og grønt.

Endnu et besøg - osse udenfor den officielle dagsorden - denne gang hos en anden kvindelig journalist som havde taget hånd om kulturlivet, nærmere betegnet det frie teaterliv i byen. "De uafhængige" kalder truppen sig. Vores veninde her er leder. Man begynder at fatte at ordet amatør er analogt med ordet "fri". Truppens debut, som vi overværede, var en opsætning af Lorcas drama "Bernadas Hus", og man havde ikke været i tvivl om at dette var dilettant, var man kommet direkte fra Kina - for gestikken eller mangel på samme er karakteristisk over hele verden – og lige så uinspirerende at se på - her som der. Russerne synes det er sjovt at se Maren i kæret spille dronning for en dag, præcis som de gør det i alle danske provinsbyer - men vi der ikke kender de agerende falder hurtigt fra.

Gudmund og jeg bliver inviteret til middag om aftenen oppe hos teaterdamen, der havde samlet sine og mandens slægtninge omkring sig - for at alle kunne være med. Jeg spurgte løs - Gudmunds øjne blev store, nej - det kan jeg altså ikke spørge om. Men JEG kan - siger jeg. Det er svært at ha' en ideologisk censor som tolk. Og selvfølgelig: de lo og de svarede. Hun spørger som et barn, sagde de og Gudmund var målløs, du ka' få dem til at svare på alt, sagde han - men det kunne jeg nu ikke. De var religiøse, men det gik ikke an at vise offentligt. De åbnede nu hemmelige skabsdøre, hvor madonnaen stod i sit søde hjørne og en hel masse jesus-ting var opstillet. Hun - vores teaterdame - var blevet fyret som journalist fordi hun havde sine egne meninger. Hvilket altså her oversat betyder på grund af sin tro. Jeg ved ikke om det kan være hele grunden - hun følte sig ihvertfald bittert forfulgt. Nå, men noget skulle familien jo leve af. Hvad? Ja - hun havde så givet sig til at instruere teater. Og det skulle være med en socialistisk forfatter, for ellers ku' de ikke få støtte til det. Men man tog altså navnet "de uafhængige". Efter teaterdamens mening var alting det samme – under overfladen. Alt hvad der havde været gældende under kommunismen var osse gældende nu. De der ville lave tingene om blev fyret - eller osse fik de bare ikke udbetalt løn. Så ku man gøre samfundstjeneste for at blive "frikendt" igen. Det sørgede private forretningsfolk for. Det forstod jeg ikke rigtigt, men her satte tolkningen ud og hosteanfald fra bedstefar umuliggjorde videre samtale. Men den gamle babuska lo, så tårerne trillede: Sådan noget må man ikke spørge om, sagde hun. Heller ikke hvis man er barn? Latteren løste alle spændinger op - men der blev ikke besvaret flere spørgsmål. Jeg rejste mig for at finde toilettet. Det lå i køkkenet, hvor man lige netop ku' klemme sig ind og med knæene presset op mod døren, sidde på brættet. Som afskedsgave fik jeg en brølende kronhjort med tilbagelænet hoved. Den stod som trofæet i deres nipssamling - de havde fået den i bryllupsgave - nu lå den i min hånd. Jeg får stadig en klump i halsen, når jeg ser den. Den gode onkel kørte os hjem til "basa" - mig i sidevognen og Gudmund på bagsædet - gennem den russiske stjernenat på en gammel NSU - i moderat fart, så alle nattens dufte kildrede mine udmattede næsebor. Hold kæft, hvor vi syntes, det var fedt!

En af de mere programsatte middage foregik i Volodjas lejlighed, hvor et overdådigt dækket bord ventede os, efter vi havde besøgt hans virksomhed - et ingeniør- og byggefirma, hvor han nu var direktør efter at virksomheden

var blevet privatiseret for to år siden. Der var 62 ansatte. Virksomheden blomstrede, og sønnen stod klar som kompagnon for faren og senere arvtager - dynamik og handlekraft strålede udfra begge! Lejligheden var rigt udstyret. Der var 7 fjernsynsapparater - eet i hvert rum, gangen og toilettet indbefattet - og to videomaskiner. Køkkenet var udstyret med diverse mixere og maskiner, og et komfur med elektriske kogeplader. De andre steder vi havde været, havde de små køkkener bestået af et par gammeldags gasblus og et køleskab. Ikke mer'. Men Volodja var meget optaget af moderne teknik - og hele virksomheden skulle osse opdateres på det tekniske område, var hans plan. Der var tykke tæpper på alle gulve og tunge portierer tjente som rumdelere. På denne måde fremkom tre "værelser" foruden gangen, toilettet og køkkenet og stuen. Alt var relativt småt og fyldt til randen med ting: Lamper, amagerhylder, kommoder og borde med planteopsatser, broderede billeder og træskærearbejder, familiefotos og andre sofastykker. Møblerne var betrukne i stuen og belæsset med pyntepuder - broderier og kniplinger. Brudekjolen til datteren hang fremme - klar til brug! Nu manglede der bare manden - og der blev ikke lagt skjul på, at han godt måtte være dansk. Efter middagen blev der sågar vist en reklamevideo med den skønne, hvor hun poserer halvt påklædt med tydelige seksuelle invitationer til - beskueren. Herhjemme ville man nok ha' betragtet dette indslag som tendentielt incestuøst, men ikke her, åbenbart. Og det er da osse meget godt at se lidt på varen - så man ikke køber katten i sækken. Klask, klask siger det på vor gruppes yngste mand - Volodja dunker ham på ryggen - allerede med svigerfaderlige attituder, blinker han med sveskeøjnene, hmmm - godt skår hva! Og så gi'r husets datter endnu et nummer, med sine dådyrøjne og vibratoren på i den unge strube og den sitrende næsten dekolleterede barm.

Af Volodja fik jeg et træskærearbejde forestillende to tjurer i elskovskamp på en højrød baggrund. De synger så højt, når de er i løbetid, at de selv bliver døve af det - og så kan de skydes, siger Volodja. Jeg ved ikke, om det passer, men de smager godt udsat for sur fløde, hvidvin, enebær, tyttebærmarmelade, salt og peber kogt sammen - en tre timer over gassen.

Teterev ili glutjarj! (urfugl eller tjur)

Kunsten - eller mangel på samme

Kunst af interesse var der ikke i Toropets, lad det være sagt. To gange blev jeg slæbt hen til den samme "frie"

kunstner - åbenbart byens eneste. Tredje gang sagde jeg "nej tak", da jeg genkendte vejen til hans hus. Men historien er meget sjov, for da jeg anden gang kommer til hans dør, siger han ikke, nåh er det dig - du har jo set, hvad jeg laver.

Næh, han modtager mig igen - hjerteligt, fortæller alting forfra – viser sine mapper frem - og jeg hører alle historierne een gang til. Dem der denne gang har ført mig herhen er - som Vera og hendes venner – fulde af beundring for hans frembringelser. Hans lille kone - med et ansigt som et rynket høstæble under tørklædet - kommer med den dejlige te, osse denne gang. Og de tager hjertelig afsked. Kom snart igen siger de!

Der er - og nu citerer jeg så vores frie kunstner - tre kategorier af kunstnere i Rusland. Dem der gør det af hjertet. Dem der gør det for pengenes skyld. Og dem der gør det under systemet, for at tjene - systemet.

Dem der gør det af hjertet er altså amatørerne - Ikke kunstnere i professionel forstand. Men det er tydeligt, at denne frie kunst har en vis status og opfattes som en slags protest-kunst. Både "systemkritisk", hvor det fungerede som oprør imod det tidligere kommunistiske system OG anti-kapitalistisk, altså protest overfor den nye privatkapitalistiske æra, fordi kunstneren ikke vil underlægge sig markedsmekanismerne. Tænk engang, alt dette kan rummes i en motivverden, hvor normen er tre citroner på fad fra en middelmådig håndværker udi kunsten. Fantastisk ikke? Men sådan ER det at være i Rusland. Man får alting vendt op og ned. En yderligere understregning af ovenstående kan findes i det faktum, at man i 70´erne buldozede en udendørsudstilling med uafhængige malere væk. Her - i denne by. Hvad de, der så gør det for pengenes skyld, egentlig laver, blev jeg ikke helt klar over, men såvidt jeg forstod var der her tale om reklamefolk, som man nærmest betragtede som rent prostituerede. Når jeg viste mit katalog frem, og spurgte om det var det der mentes med "for pengenes skyld" var svaret: "UH nej". Den gamle kendte godt "stilen". Sådan noget ku' man osse finde i Rusland - nu - på akademierne i Moskva og Petersborg. Ikke herude på landet. Og han nikker opmuntrende til mig ved synet af mine billeder - bliv bare ved! De der gør det under systemet, er jo så dem der både i Rusland og hele den del af verden, vi i gamle dage kaldte østblokken har spredt deres monumentalistiske, statskontrollerede bestillingsarbejder rundt omkring på torve og mure. Noget godt - det meste skidt. Arbejder som har haft til opgave at forherlige landets

ledere og fremelske den sunde arbejderklasses virksomme liv. Vi ser parret med den unge, kraftigt byggede, kvinde - ved siden af manden - den fysisk perfekte og kraftfulde fyr, der har en eftertænksom rynke i panden. Sammen farer de fremad - side om side - med hammer og segl hævet, osse i Toropets - i et af de mange små anlæg med bænke og bede og rapænder. Om der stadigvæk er statsstøttede kunstnere i Rusland ved jeg ikke. Jeg ku' ikke finde nogen professionelle kunstnere i Toropets ihvertfald - bestilte eller ej - og ingen kendte tilsyneladende til en sådan befolkningsgruppe. Når min gode ven - den gamle "frie" kunstner nævnte det, tror jeg, det er gammel vane. De russiske kunstnere jeg er stødt på - andre steder - har netop været rystede over at skulle klare sig i de frie markedskræfter under privatkapitalismen - har været indignerede over, at de nu skulle tjene deres penge ved at sælge deres kunst. Og jeg forstår dem godt. Alle kunstnere skulle ha' en pose penge stillet til rådighed, så vi fik arbejdsro - det er bare ikke til at komme igennem med det synspunkt. Jeg ville ønske det var. Kulturhuset i Toropets centrum er først og fremmest rammen om aktiviteter af kreativ karakter på fritidsniveau. Husflid og almuekunst, finder man her. Huset rummer også en børnebilledskole, der ser ud til at fungere som en slags skolefritidsordning oversat til danske termer. Det virkede ikke som om udveksling med danske børnebilledskoler, er et realistisk fremtidsprojekt.

The bisnesmen

Endelig skulle det åbenbares, hvad min egentlige funktion var på denne tur. Sammen med Ingelise, Per og Anette skulle jeg være med til at udvikle ideer for Toropets fremtid. For Toropets var nemlig med i et egnsudviklingsprojekt, med det formål at bevare gamle byer i Rusland. Penge er der nok af - men de er private, så der er altså ikke nogen statslige bånd der binder projektet. Vi var nu først til et brainstormingmøde med flere mænd fra dels Moskva dels Toropets. Unge mænd. De ville høre, hvordan vi kunne forstille os turismen kunne se ud i Toropets. Vi har været meget vilde med datjaerne. Det mente vi, kunne være en mulig indkvarteringsmulighed. Men det er klart, der skulle være tale om eksklusiv turisme. Det vil sige folk, der kunne betale for fx. indkvartering i hytter med sauna, bad, toilet og køkkener opdaterede efter moderne vestlig standard. Turisterne kunne så købe "specialferier", hvor de gik på jagt eller vandrede ud i den uberørte og fine flora og fauna. Vi kender jo sådanne aktivrejser, som har stigende popularitet. De mente som vi, at naturen var den ressource man havde her - og som var en mangelvare i Vesteuropa. Det vigtigste var at holde folk væk fra selve Toropets - finde en 4-5 øer, som der kunne bygges gode veje til og lade turisten - i fred. Toropets, der er en smuk by med sine gamle fine træhuse, skal helst opleves på afstand af den almindelige vestlige turist, som ville falde besvimet om i konfrontationen med såvel de eksisterende sanitære forhold, med køkkenernes standard - og kulinariske niveau - der som "handelsvare" slet ikke duede, som det er idag. De lækre retter vi fik med grøntsager og salater, fik vi altid privat. Der var jo heller ikke noget at være kulinarisk med - skal siges til cafeernes forsvar, men kagerne af skidt på alle synlige steder, kan ikke bortforklares. Alle disse ting - blev lagt frem på bordet og forstået. Bespisningen kunne man løse med - et fælleshus med kogekoner - så man kreerede et slags hotelophold med egen bolig. Med et udsalg - i samme fælleshus - så folk selv kunne købe en dyrekølle og tilberede i eget køkken, hvis de ville - købe kaviar og champagne til natmad. Og vodka til lommelærken.

Nå - målet blev, efter at vi osse havde været ude og se på datja-typer - at rige turister fik de præcise forventninger opfyldt - 30 om sommeren og 15 om vinteren. Præciseret som jagt- og naturrejser. Fiskeri, jagt, botanisering, svampeindsamling osv. Det skulle være tilbuddet - på oplevelsessiden.

Næste dag skulle tingene forhandles på plads.

Da vi troppede op, blev vi sejlet ud til en ø, hvor der blev dækket op i det grønne med mængder af vidunderlige

grøntsager og vilde blomster i vaser på den udbredte dug. Mens mændene grillede kød og kvinderne serverede drinks, skinnede solen og bierne summede. Men der blev ikke talt eet ord om forretninger. Før på vejen hjem. Så kom der et tilbud fra Moskva-mændene om, at vi kunne komme og bo i Moskva, så skulle vi få et hus stillet til rådighed, med alt betalt - og, så kunne vi arbejde med projektet. Kapital? No problem. "Den første pandekage bliver brændt " siger russerne - så vi skal ikke være bange for, at det ikke bliver en succes fra starten - vi skal gøre vores erfaringer. Så - vi

snakkes ved!

Ja. Ingen ved, hvad der i virkeligheden skete under disse dages forhandlinger - udover at der kom nogle mænd fra Moskva til Toropets, som var hidkaldt af nogen herfra, og sammen med lokale unge mænd snakker med os – fra Danmark. Vi spiser sammen og står på vandski. Vi leger "bordtennisbold i et omvendt syltetøjsglas" og andre julelege. Vi får overrakt medaljer, som de må ha' stående i uudtømmelige kasser fra kommunisttiden. Og så si'r vi farvel og på gensyn og ses aldrig mer'. Der er dog ingen tvivl om, at det nu er Moskva-forretningsfolk, der har entreprisen.

Afslutningsfesten

Den sidste dag var igen, som enhver anden dag har været: At vente på ordrer om dagens program eller - sagt på en anden måde - som at lukke julepakker op. Dagens "gave" blev overbragt af en lidt bleg Peter. Jo - der var indkaldt til høring om skoleforhold i Danmark. Hvornår? Øh, ja - sådan set NU. Og så er det bare ind i den store sal på rådhuset, hvor allerede 37 kvinder og een mand sidder bænkede og venter på input. Hvem skal sidde i panelet? Gudmund, Angela og Poul bliver det - nåh, ja, de har jo osse undervist i hhv. fransk, tysk og engelsk. De er selvskrevne. Vi andre ånder lettede op - er der een iblandt os som ikke har undervist eller ført pædagogiske forløb inden for det danske undervisningssystem? Næppe. Sådan et væsen findes ikke.

Og Gudmund går igang - jeg tror såmænd ikke selv, han rigtig er klar over, at han har slået over på automatgear - det kører bare. Og det kør´ såmænd godt. Indtil man kommer til det med lønninger. Så bryder kaos ud. Ingen i salen undlader at komme med spørgsmål og kommentarer. Og det er umuligt at komme afsted med at forklare, at danske lærere ikke er millardærer, med den løn. Der sammenlignes med priser på huse og brød, men - det er ikke rigtig til at få roen tilbage.

Efter prosaisk indgriben fra tilstedeværende økonomer lykkes det. Og der er længe nu - tale om fag og faglighed og eksamenssystemer, førend gemytterne igen kommer i kog. Denne gang kan selv vor tålmodige og trofaste Natasja, som har ageret tolk ved mange mærkelige seancer ikke følge med: Hvad skal nu det betyde, at vi har et karaktergivningssystem efter 13-skalaen, hvor tallet tolv ikke er med - og hvorfor starter man ved 03. Her er ingen hjælp at hente. Ingen logiske forklaringer kan fremholdes, og den skepsis, der breder sig i forsamlingen, lægger et foruroligende skær over troværdigheden ved konkurrencesystemet overhovedet. Kan man ikke engang tælle til tretten?

Aftenens banket på "basa" er hjertelig, maden er overdådig – talerne uendelige og gavestrømmen osse. Vi får hver især et lille digt, som Zoja læser op - om os selv - jeg eet, om at være den, der løber ud i engene på egen hånd og ikke rigtig er til at styre. Jeg får et tørklæde, så de kan binde mig. . . men ingen tror på, at jeg bliver hængende, alligevel. . . og på mærkelig vis, får vi hver især et bon-mot. Vi er blevet aflæst. Det er ikke bare os, der har været observatører. Slet ikke.

Midt i natten på turen hjem stopper vi på DEN RØDE PLADS i Moskva. Det har altid været min drøm at blive foreviget her! Og på et fotografi er vi så stillet op - under de forgyldte løgkupler i noget, der godt kunne føles som tusind og een nat.

Virkeligheden er blevet en rummeligere størrelse - efter at jeg har mødt Rusland. Og min verden er blev forandret af mødet - for altid.

Datjaen – det russiske fritidshus

Af Ove Østergaard

I den ældste del af Toropets er der en del stenhuse, som stammer fra den tid, hvor byen var ret velhavende på grund af handel. De fleste mennesker i byen bor i dag i træhuse, der er mere eller mindre velholdte med farvede og kunstfærdigt udformede udskæringer. I de senere år er der dog bygget en del etagelejligheder.

Toropets er omgivet af søer og store skove, altså en naturskøn egn, der minder en del om egnen omkring Silkeborgsøerne. De mere velhavende i Toropets har råd til at bygge datjaer, som ofte er placeret i nærheden af en af søerne.

En datja er et fritidshus, som kan bebos hele året, og som normalt er placeret på en forholdsvis stor grund. Det er fristende at sammenligne en datja med et dansk sommerhus, og der er da også mange fællestræk. En afgørende forskel er dog, at datjaen ikke ligger særligt langt væk fra primærboligen, der oftest er en lejlighed. Dermed kan man få en optimal udnyttelse af datjaen til rekreation men også som forsyningssted med grønsager og frugt. En sammenligning med vores kolonihavehus ligger derfor også nær. Mange datjaer er bygget i to etager, hvor der i den nederste etage er anvendt ældgamle russiske byggeprincipper med groft tilhugget tømmer.

På billedet er vi på besøg hos Samujlov, der er direktør for jernstøberiet i Toropets. Datjaen er placeret tæt ved søen Solomeno, kun få kilometer fra byens centrum

Byens billeder

Ingelise Vinther Andersen

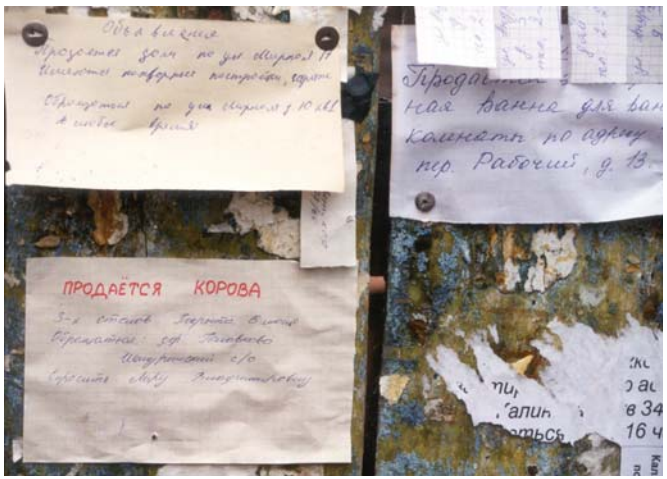

Byens billeder - Ingelise Vinther Andersen

3045
КАП

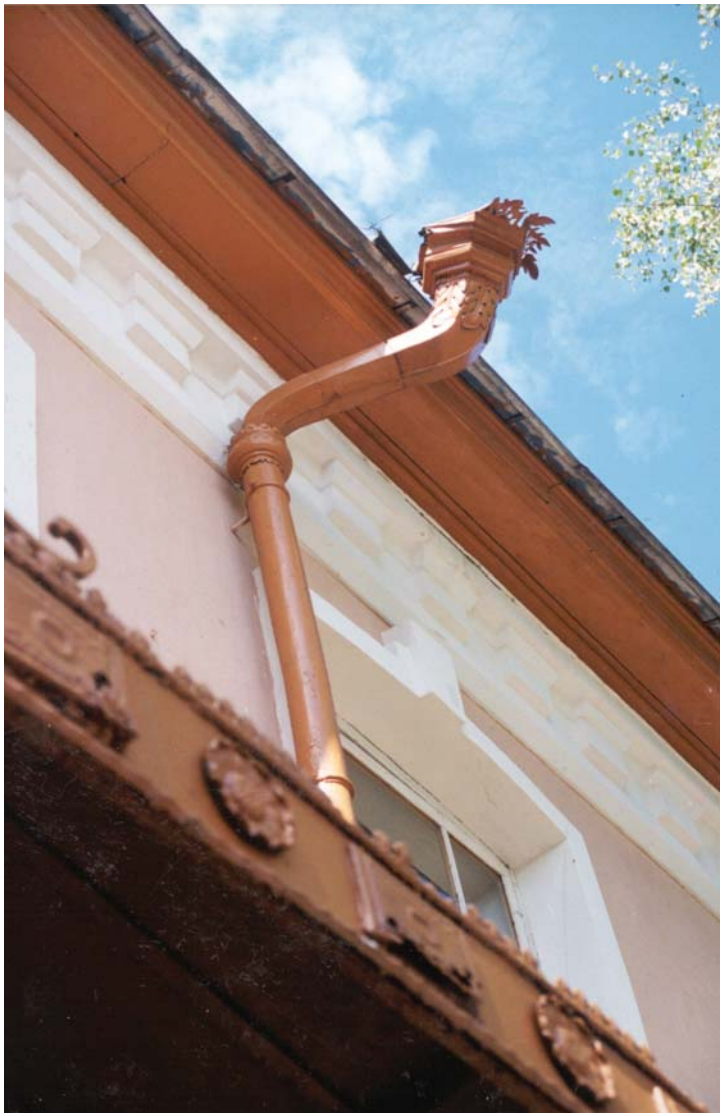

КАФЕ ТАЛИЦА

ТОРОПЕЦКАЯ
ФАБРИК

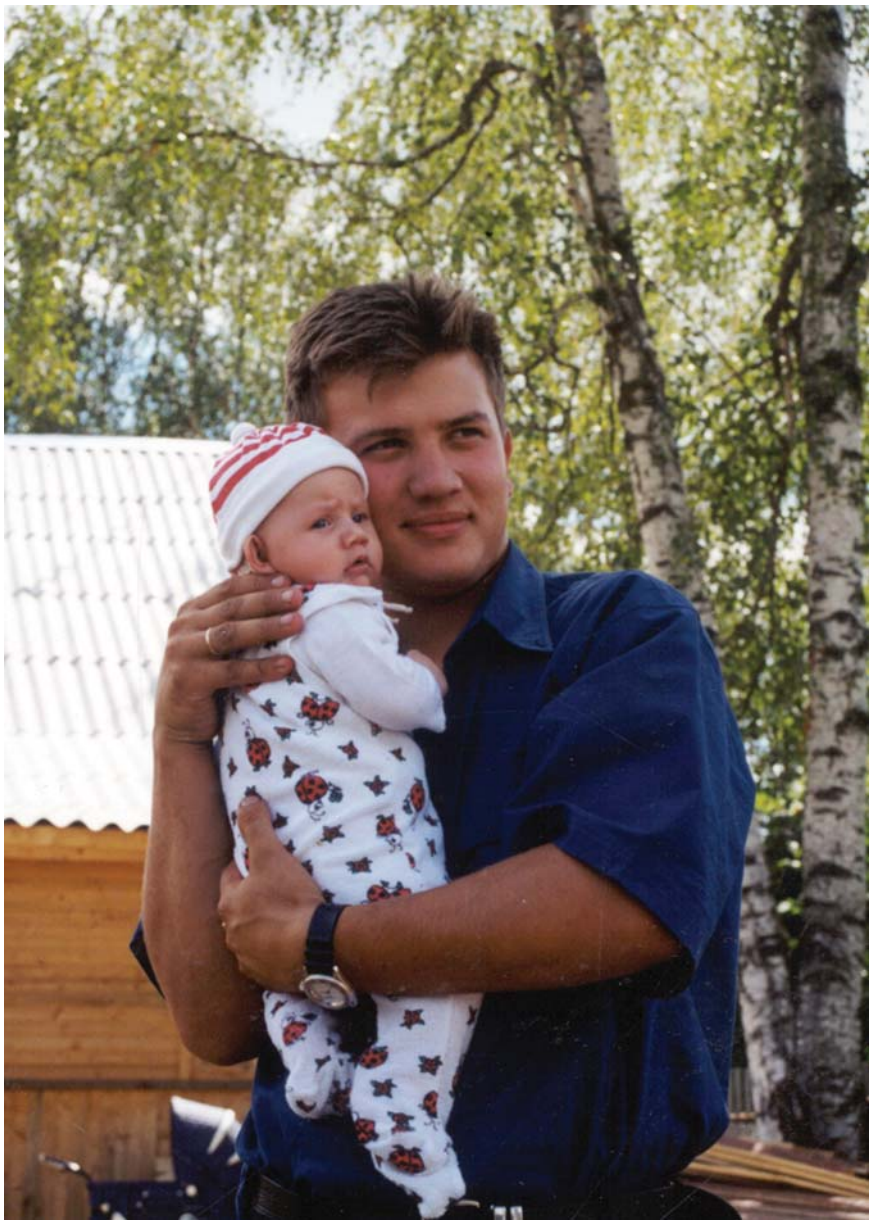

РУССКО-
АНГЛИЙСКИЙ
СЛОВАРЬ
КУХНЯ
МАКИЯЖ
И УХОД ЗА КОЖЕЙ

30
35
GRAPES
S-Keep

Byens billeder - Ingelise Vinther Andersen

ПРОДУКТЫ

А682ВА 69
RUS

АПТЕКА

24-25 ПРОГРАММА ПРАЗДНИЧНЫХ
МЕРОПРИЯТИЙ ПОСВЯЩЕННЫХ 925 летию г. ТОРОПЕЦ

ДПС

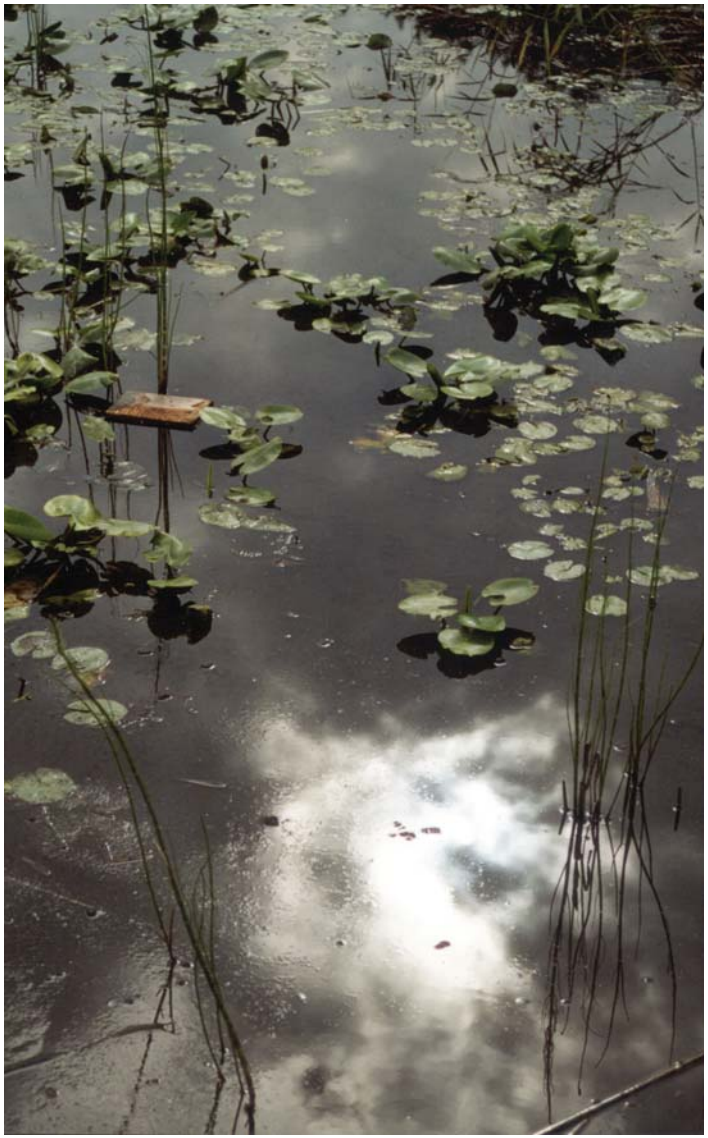

ЛАРИОНОВ
1898–1941

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

31 МАМАЕВ А.А.
32 ГУБАРЕВА Т.Д.
33 СМИРНОВ В.Т.
34 КОРНИЛОВА Т.Е.
35 КУЗЬМИН В.И.
36 ВЛАСОВ В.М.
37 ОСИПОВ В.П.
38 ИВАНОВ Г.З.
39 МУХИН В.Н.
40 ВИНОГРАДОВ И.

Det russiske køkken

Af Ove Østergaard

Det er en gammel russisk skik, at gæsten, der træder over hjemmets tærskel, skal bydes brød og salt. Når de russiske ord for disse to livsfornødenheder stilles sammen – khleb-sol – betegner det den russiske gæstfrihed, som vi i stor udstrækning også mødte på vore ture til Rusland.

Det russiske køkken indskrænker sig ikke til brød og salt, men indeholder tværtimod et righoldigt repertoire af retter, sammensat af et overflødighedshorn af råvarer og farvet af den indflydelse som mange forskellige kulturer inden for det russiske område gennem århundreder har udøvet. En del af de retter, der karakteriserer det russiske køkken, er også indgået i menuen i den vestlige verden. Tænk på navne som sjaslyk, smetana, borstsj, kaviar og blinier.

Ved festlige sammenkomster – og dem er der mange af – er alle retter normalt sat på bordet, inden man starter måltidet. Der er ofte ikke nogen egentlig hovedret, men til gengæld mange småretter – de såkaldte sakuski. På bordet er der mange grønsager, der anvendes som pynt eller indgår i selve retterne. Russerne har generelt nogle imponerende køkkenhaver, der er anbragt ved selve huset i byen eller ved datjaen. Nogle har lige uden for byen en stump jord, der dyrkes meget intensivt. Der er ingen tvivl om, at disse køkkenhaver har haft en afgørende betydning for, at russerne er kommet nogenlunde helskindet gennem de seneste ti år. Ved ethvert måltid er der rigelige mængder af drikkevarer – vodka, vin og vand. Måltidet starter med, at man skåler med hinanden – mændene i vodka og kvinderne i vin. Russerne elsker at holde taler og synge – i det hele taget er det et festligt foretagende. Der blev stillet store krav til den danske gruppe, der skulle holde trit med vodkaen og samtidig holde taler for russerne.

Når vi ikke var hos private eller til festmiddag, spiste vi på byens cafe. Citat fra Gudmund Bagers dagbog: ”Vi skulle nu ”obedat” (spise middag) på byens kafe. Huset så udefra temmelig ramponeret ud, men indvendigt udmærkede det sig ved at være meget rent og net. Duft af god mad. Vi kom ind på første sal til en prægtig opdækning. Måltidet: en frisk grønsagssalat med bl.a. purløg, laksemousse, borsjtj og en art æggepanerede koteletter med pommes frites. Dertil traminer-vin, kirsebærvin på 20%, vodka, sodavand, vand, kaffe og kage”.

Den 27. juni 1992 var der 25 års jubilæum på pelsdyrfarmen (sverosovkhos ”Znamenskij”). Sidst på eftermiddagen var der festmiddag på farmens cafeteria. Menuen bestod af

Fiskesuppe med kartofler
Agurk med kefir
Tunge
Tomatsalat med persille og kefir
Kødpølse
Salat med ærter
Kage med marengs
Drikkevarer var øl, moldavisk hvidvin, champagne og vodka ad libitum.

Et par opskrifter

Kødløs pølse med svampe

500 gram rødbeder, 100 gram tørrede rørhatte, smetana, 250 gram gulerødder, salt, peber, 200 gram kålrabi, 4 teskefulde tomatpuré, 1 lille kålhoved, 2 spiseskefulde smør eller olie, 2 løg, 5 kartofler

Svampene lægges i blød i koldt vand i 2 timer. Rødbederne, gulerødderne, kålrabierne og kartoflerne renses og skæres i terninger. Når alt er klar, kommes smørret i en gryde og tilsættes alle grønsagerne undtagen kartoflerne, og det hele sættes på svagt blus og med tætsluttende låg.

Svampene sies, skæres i små stykker, hakkes fint og brunes i smør med de finthakkede løg. Derefter kommes de i gryden sammen med det vand, de har stået i blød i, og man spæder yderligere 8 dybe tallerkner vand til. Så tilsættes salt og peber, og retten koger videre.

Nu skæres kålhovedet i strimler, skylles og lægges ned til de møre gulerødder og rødbeder. Når kålen er færdigkogt, tilsættes kartoflerne og tomatpureen. Derpå skal suppen koge endnu 20 minutter, til kartoflerne er gennemkogt. Inden borsjtsen serveres, sættes smetanaen på. Hvis ikke denne er tilstrækkelig syrlig, hældes yderligere lidt citronsaft eller eddike i suppen.

Soljanka (til 6-8 personer)

2 liter suppe kogt på fisk, 100 gram surkål og alle slags suppeurter, 1 kilo sandart, helleflynder eller anden fisk, 1 løg, 1 kaffekop agurkelage, 1 spiseskefuld kapers, 1 par marinerede svampe, 1 laurbærblad, 1 spiseskefuld smør, 50 gram udstenede oliven, 2 spiseskefulde tomatpuré I en gryde brunes det finthakkede løg i smørret. Surkålen, som er godt skyllet, samt laurbærbladet tilsættes, hvorpå en del af den siede fiskesuppe (kogt på de ureelle dele af den fisk, der skal serveres) hældes over.

Kålen koger, til den er mør. På kålen lægges de fine benfri fiskestykker.

Over fiskestykkerne anbringes kapers, de i skiver skårne oliven, tomatpuréen, agurkelagen og svampene, som er skåret i skiver. Til sidst hældes resten af fiskesuppen over, og retten er færdig, når fiskestykkerne er færdige.

Viktor Mikhajlovitj Dmitrijev

Flemming Gundersen

Viktor i Viborg

Politimester Viktor Mikhajlovitj Dmitrijev, chef for det lokale politi i Toropets distrikt, var med på det første russerbesøg i november 1991. Hvordan oplevede han og jeg hans første besøg i Danmark?

Viktor boede først en uge i Skive hos Torben Lassen, gymnasielærer i Skive og bagefter en uge hos mig i Viborg.Viktor er chef for det lokale politi i Toropets distriktet, som vel svarer til en dansk politikreds, men arealmæssigt er betydeligt større, 3.400 km2. Viktor er på dette tidspunkt 30 år, er gift og har en søn på ca. 9 år.

Viktor er en stor kontrast til de fleste russiske mænd, vi har mødt i Toropets. Først og fremmest drikker han stort set ikke – kun moderat ved festlige lejligheder, og han er i det hele taget stille og ikke specielt snakkesalig, kommer ikke med reaktioner eller meninger umiddelbart. Enten fordi han er genert eller høflig, men nok også på grund af mine mangelfulde russiskkundskaber.

Under besøget er der nogle ting, der undrer enten Viktor eller mig! For at give Viktor indtryk af forskellige sider af livet i Danmark og Viborg, og specielt med henblik på det politimæssige har jeg arrangeret besøg på Viborg politistation og Vestre landsret. Derudover Nordre skole (1. klasse), Viborg Domkirke, biblioteket, Dollerup Bakker og Hald Sø, midtbyens butikker m.m.

Viborg politistation

Vi får en omvisning ved vicepolitimesteren, der efterfølgende besvarer spørgsmål om dansk politi.

Viktor har umiddelbart ingen kommentarer udover at bemærke, at detentionen kan overvåges. Det kan den ikke i Toropets, hvor lyset også altid er slukket, får vi senere at vide på vort genbesøg - Så er fangerne nemlig mere rolige.

Viborg politistation, der på dette tidspunkt havde til huse i byens gamle brandstation, er også noget nedslidt og ligner vel egentlig mange russiske bygninger, inkl. de lortebrune farver. Så Viktor føler sig måske hjemme. Gad vide hvad han ville sige til Viborgs nye politistation fra 1998, som nærmest er et flot palads i sammenligning. Først under snakken om kriminalitet liver han op. Han spørger bl. a om omfanget af korruption, eller anden form for kriminalitet blandt danske politibetjente, f. eks antal "sager" det seneste år: Svaret: - Fire. Viktor spørger: - Her i distriktet? – Svar: Nej, i hele Danmark!

Her er forbløffelsen åbenbar, og han bliver glad for det eksemplar af Politiets Årsrapport, vi får, og hvor jeg oversætter indholdsfortegnelse og diverse tabeloverskrifter for ham.

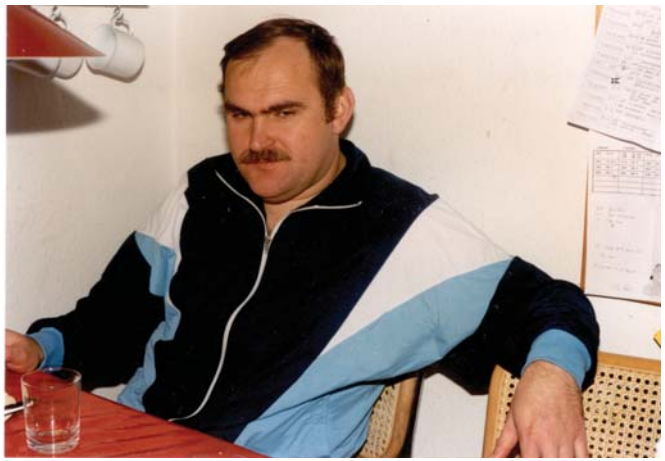

Dankort

Vi går en tur i midtbyen med Viktor, og jeg standser ved en hæveautomat for at hæve penge. Opmærksomt følger han min trykken og tasten på Dankortautomaten og udbryder eftertænksomt ved synet at de fremglidende pengesedler: "Interesno"! (Interessant!)

Sport

Jeg har inviteret gæster - 3 mænd til middag med øl og rødvin - og efterfølgende EuropaCup fodbold i TV. Viktor drikker én øl og kl. 21.00, da kampen skal begynde, går han i seng! Sport er åbenbart ikke hans kop te, selvom han da ellers ofte er iført en blå træningsdragt, som mange russiske mænd elsker at gå i.

Udflugt

Hald sø og Dollerup bakker: På denne udflugt er Viktor særlig fåmælt. Men måske synes han bare, det ikke er noget særligt – landskabet omkring Toropets minder faktisk meget om de midtjyske morænebakker og søhøjlandet, men det vidste jeg jo ikke på det tidspunkt. Efter næsten 14 dage i Danmark har træt- og mætheden måske også indfundet sig.

Indkøb

Dagen før afrejse kommer Viktor hjem belæsset med pakker. Han har været i butikker på egen hånd – tøj og sko til konen, og endog en videomaskine. Jeg undrer mig i mit stille sind over, hvorfra han har så mange penge; til ting jeg ikke selv har råd til! Men Toropets har åbenbart skjulte midler, for på vort genbesøg året efter fik vi også mange lommepenge af dem.

Eftertænksomhed

Efter hjemkomsten til Toropets nedfældede Viktor nogle af sine indtryk i en artikel i det lokale dagblad 'Arbejdets fane': "Skolen i dag og i morgen - Et land, som studerer" (Znamja Truda, 28. januar 1992)

"Januarkonferencen for lærere, om hviken vi allerede har skrevet, tiltrak sig opmærksomhed på grund af den utraditionelle placering af spørgsmålet om nye tilgange til det højere uddannelsessystem, som i mangt og meget allerede har kompromitteret sig. Uddrag af M.A. Ovsjannikova var trykt i et af avisens numre. Under rubrikken "Skolen idag og imorgen" har vi besluttet til Deres opmærksomhed at bringe nogle indlæg på konferencen, som forekom allermest interessante.

I efteråret sidste år var en delegation fra Toropets i Danmark. V.M. Dmitrijev, inspektør for det lokale politi, delagtiggør os i sine tanker om situationen inden for den højere uddannelse i dette land.

Naturligvis er mine indtryk af Danmark, nærmere betegnet af situationen inden for den højere uddannelse, flygtige og fragmentariske. Det er snarere turistens opfattelse og ikke en fagmands. Men jeg havde det held i den første uge af mit ophold i Skandinavien at bo hos en gymnasielærer. Vi havde meget kontakt med hinanden, naturligvis i den udstrækning den sproglige barriere tillod det, og det lykkedes mig at være på et af gymnasierne. Indtrykkene var forbløffende. Men først og fremmest kunne jeg

ЗНАМЯ ТРУДА

Общественно-политическая районная газета г. Торопец Тверской области

28 ЯНВАРЯ 1992 ГОДА
ВТОРНИК
№ 12 (9787)

ШКОЛА СЕГОДНЯ И ЗАВТРА

СТРАНА, КОТОРАЯ УЧИТСЯ

Январская конференция учителей, о которой мы уже писали, привлекла внимание неординарностью постановки вопроса о новых подходах к системе образования, во многом уже скомпрометировавшей себя. Фрагменты доклада М. А. Овсянниковой были напечатаны в одном из номеров газеты. Под рубрикой «Школа сегодня и завтра» мы решили предложить вашему вниманию некоторые выступления на конференции, которые показались наиболее интересными.

Осенью прошлого года делегация из Торопца побывала в Дании. Своими мыслями о положении дел в образовании этой страны делится **В. М. ДМИТРИЕВ**, начальник РОВД.

Конечно, мои впечатления о Дании, точнее, о положении дел в образовании, мимолетны и отрывочны. Это, скорее, взгляд туриста, а не профессионала. Но мне посчастливилось первую неделю пребывания в Скандинавии жить у преподавателя гимназии. Мы много общали менной музыке. Он был очень доволен, что в его семье жил русский, так как языковая практика при изучении нового языка просто необходима, а я, в свою очередь, поражен был, как много знает этот человек и как стремится узнать больше. В стране просто культ литературного образа от ребят не требовалось — только умение мыслить и анализировать. Приятно удивило и то, что общение с учениками происходило в свободной форме. Учитель не заглядывал в конспекты, но чувствовалось, что подготовка его к урокам была серьезной.

Заработная плата учителя — 20 тысяч крон.

Я провел в гимназии целый день. Обстановка в ней творческая и очень добросердечная. Учителя и ученики относятся друг к другу по-товарищески. Бросается в глаза яркость, оригинальность оформления стен, коридоров, классных комнат. Везде бетон и стекло, цветочные композиции в вазах. Очень много репродукций. Заметно увлечение датской молодежи абстракционизмом, но везде присутствуют художественный вкус и чувство меры.

Характерная особенность преподавания — полная свобода учителя. Администрация школы состоит из двух-трех человек. Раза два-три в год кто-то из представителей присутствует на уроке. Знания учащихся оцениваются не на каждом уроке, а три раза в году. В конце года — экзамен, на котором обязательно присутствует представитель министерства просвещения. Хорошая оценка учеников на экзамене — это одновременно и положительная оценка деятельности преподавателя. Никаких других

tænke mig at fortælle lidt om værten i det hus, hvor jeg boede de første dage. Torben underviser i gymnasiet i latin og græsk, og også i dansk. Desuden studerer han selvstændigt filosofi og russisk, da han har i sinde at få timer i russisk på gymnasiet for ekstra honorar. Hans hobby er det gamle Grækenland og Roms historie. Jeg var himmelfalden over, hvor godt han kendte den klassiske og moderne russiske litteratur. I hans hjem er der et fremragende lille bibliotek med den klassiske russiske litteratur. Han forstår sig på musik, især russiske komponisters værker, og jeg glædede mig mere end én gang inderligt over, at jeg i sin tid havde taget musikskolen med og kunne føre en samtale om russisk klassisk og moderne musik. Han var yderst tilfreds med, at der i hans familie boede en russer, da anvendelse af sproget for indlæring deraf er ganske enkelt uomgængeligt, og jeg på min side var himmelfalden over, hvor meget dette menneske vidste, og hvor meget han prøvede på at lære mere. I landet er der ganske enkelt en kulturel viden, der giver det indtryk, at hele landet studerer. Der er prestige i at være uddannet i Danmark. Overordentligt mange læser russisk og kender russisk historie og litteratur langt bedre end mine landsmænd.

Værten i det hjem, hvor jeg boede, indbød mig til at være en dag i gymnasiet. Klasserne er efter vores målestok ikke så store. 20-25

elever. I hver klasse er der obligatorisk et kopiapparat. Lærerens noter blev i løbet af timen mangfoldiggjort og uddelt til hver elev, som en nødvendig hjælp til tilegnelse af det givne tema. Apropos, så betaler eleverne 200-300 kroner om året for kopialia og fotokopier.

En dansktimes forløb

Eleverne arbejdede med det litterære værks tekst. Der var ingen

lærebøger. Alle arbejdede selvstændigt, læreren stillede blot spørgsmål til tekstens indhold. Jeg kunne godt lide, at der ikke krævedes nogen fortolkning fra en bestemt lærebog eller anden litterær metode af børnene – kun færdighed i at tænke og analysere. Det var også en behagelig overraskelse, at omgangen med eleverne fandt sted under frie former. Læreren støttede sig ikke til nogen noter, men man kunne mærke, at hans forberedelse var solid.

En lærers løn er 20.000 kroner

Jeg var på gymnasiet hele dagen. Indretningen i det er kreativ og overordentlig venlig. Lærere og elever har en kammeratlig omgangsform. Ens blik rammes af en klarhed, originalitet i dekorationen af væggene, gangene og klasseværelserne. Overalt er der beton og glas, blomsterdekorationer i vaser. Der er ganske mange reproduktioner. Bemærkelsesværdig er den danske ungdoms begejstring for abstrakt kunst, men overalt er den kunstneriske smag og sans for proportioner til stede.

En karakteristisk ejendommelighed i undervisningen er den fuldstændige frihed for læreren. Skolens administration består af to-tre mennesker. Cirka to-tre gange om året overværer en myndighedsperson en time. Der gives ikke karakter for elevernes kunnen ved hver time, men tre gange om året. Ved årets afslutning er der eksamen, til hvilken en repræsentant fra undervisningsministeriet obligatorisk er til stede. En god karakter til eleverne ved eksamen – det er samtidig også en positiv karakter for lærerens virksomhed. Der er ikke andre kriterier for bedømmelse af lærerens arbejde.

Dragning mod viden, mod kultur i landet er enorm. Det lykkedes mig at overvære forestillingen "West Side Story". Teaterbilletterne dér er temmelig dyre – det svarer til prisen på et par fine sko. Men salen var fyldt. Tilskuerne reagerede varmt på skuespillerne, skønt de spillede omtrent på niveau med et godt folkeligt teater. I hver familie læser man – man studerer sprog, filosofi, musik, historie. Af samtalerne forstod jeg, hvor fordelagtigt det er at investere penge i uddannelse – de tjener øjeblikkeligt sig selv ind og indbringer en ren profit.

Hvad angår politiets arbejde i Danmark, så viser det høje faglige stade sig også her. Det er tilstrækkeligt at sige, at politibetjente er

forpligtede til at beherske tysk og engelsk. Dertil kommer, at de hele tiden forbedrer deres kunnen."

(Oversættelse: Torben Lassen).

Først og fremmest er han imponeret over uddannelsesmulighederne i Danmark, "...giver indtryk af at hele landet studerer. Der er prestige i at være uddannet, overordentlig mange læser russisk og kender russisk historie og litteratur langt bedre end mine landsmænd....

Dragning mod viden, mod kultur i landet er enorm. i hver familie læser man – man studerer sprog, filosofi, musik, historie."

Man må nok konkludere at Viktor sikkert har ladet sig forblænde af Torbens og mine i alt 7 universitetsfag: filosofi, latin, græsk, dansk, russisk, geografi, samfundsfag. Og at den danske delegation som helhed er ganske veluddannet, og ikke tegner et korrekt billede af danskernes generelle kulturelle niveau eller interesse for russiske forhold.

Toropets-besøg sommeren 1992

På vores første besøg i Toropets bliver vi naturligvis inviteret til middag i Viktors hjem.

Men inden Torben, Gudmund og jeg skal på genvisit hos

Viktor, mødes vi på hans kontor på Militsijaen = politistationen.

Politimesterens kontor er i klassisk sovjetrussisk "nomenklatura" design: stort, højt til loftet, holdt i diverse brune kulører med mørke gardiner, på bagvæggen det obligatoriske maleri af en stadig nærværende og årvågen Lenin. Møblementet er spartansk, og består af et middelstort skrivebord med en telefon samt brevordner/pennebakke. Foran dette et mindre mødebord med to stole. Ingen reoler eller mapper.

Stationen er om muligt endnu mere nedslidt end Viborg politistation: afskallede mure og slidte trapper. En parkeret jeep udenfor vidner om at ordensmagten nødvendigvis må være terrængående i dette område med dybt hullede grusveje og hård vinter.

Foran bygningen ses en officiel stander med en tegning af berusede mænd og en manende tekst: "Oni pozorjat nasj gorod" – ("De er en skændsel for byen").

Det vidner om at russiske mænds hang til spiritus også er et problem her.

Til middag hos Viktor

Viktor bor i en af byens nyere 5-etagers boligblokke, i grå mursten. En typisk 3-værelses lejlighed, med køkken og bad, stue, soveværelse og et kammer til sønnen.

Vores russiske 'ansvarlige': Gennadij Zamyslov med kone er også inviteret. Husets frue, køn, i blomstret kjole har kreeret et overdådigt måltid, der indtages med øl, vodka og sodavand. Viktor drikker moderat, spiller harmonika og synger flere sange.

Vi bliver selvfølgelig også bedt om at holde taler og synge, og vælger med fattet røst at synge "Om lidt er kaffen klar". Det går fint, men var det fordi vi drak 2,5 liter vodka tilsammen? som vi regnede ud dagen derpå.

Senere skal vi tilbage til basen, og Viktor rekvirerer en politibil med chauffør til os, han må jo ikke selv køre. I Rusland må man slet ikke køre bil efter indtagelse af alkohol. Det overholder politimesteren selv, men griber til gengæld ikke ind overfor andre af vores bekendte, når de tydeligt berusede fragter sig selv, eller os! rundt på egnen.

På vej til basen passerer vi ved et vandløb 'bygrænsen' og stopper op for at indtage mere vodka og lidt spiseligt på bilens køler i den lyse sommernat. Da vi kommer til basen er døren låst. Men det ordner politimesteren med en kniv.

25 års jubilæum på pelsfarmen

Torben og jeg kommer på festpladsen i snak med en gruppe unge mennesker, som inviterer os hjem og snart er vi – så typisk - bænket om bordet og der serveres borsjtj og vodka.

Vi glemmer tid og sted, mens vi forsøger at snakke russisk med de meget søde, og meget nysgerrige unge mennesker. Vi er ret berusede, da vi pludselig indser at klokken er mange og at vi nok må finde de andre. Vi aner ikke hvor vi er, men bliver mirakuløst fundet, og kommer med bussen hjem.

Dagen efter har jeg frygtelige tømmermænd. - Det har Torben osse, men han følger i modsætning til mig alligevel det planlagte program - Molodets! (guttermand!)

Jeg blir' hjemme på basen, og kommer mig efterhånden.

Ud på eftermiddagen går jeg en lang tur i den nærliggende landsby, som lever helt op til mine forestillinger om en russisk landsby.

Det er søndag, stille og varmt - en egen ro hviler over marker, søer og træhuse, og tilhørende haver intensivt udnyttet med grøntsager, kål og kartoffelrækker:

Fire børn ved "landsbyens gadekær" fniser genert men nysgerrigt, da jeg hilser på dem og spørger hvad de hedder.

En kvinde henter vand ved landsbyens brønd

En mand iført fluenet slår med le grøftekanter på sin grund.

Den eneste lyd der høres er hammerslag fra nogle, som er ved at bygge et nyt træhus i den traditionelle stil.

Kun ruinen af den gamle landsbykirke vidner om, at der førhen er sket alvorlige ting her. Jeg spørger familien i huset

ved siden af, om kirken er bombet under krigen, ødelagt under revolutionen eller borgerkrigen, - eller bare forfalden. Men de ryster undrende på hovedet, spørgsmålet bliver ikke besvaret, eller måske slet ikke forstået af dem jeg spørger. Men her var jo kampe under den anden verdenskrig - byen var besat nogle måneder i vinteren 1941-42.

EM-finalen reddet på målstregen

Mens vi er på vej til Toropets kvalificerer det danske fodboldlandshold sig helt uventet til EM-finalen, via en semifinalesejr over Holland, overværet en sen nattetime på hotel Vyborgskaja i det nordøstlige Skt. Petersborg.

Vi fire fodboldinteresserede tjekker basens fjernsyn, der tilsyneladende virker. På dagen finder Bjarne og jeg ud af, at der findes to landsdækkende TV-kanaler, - at finalen sendes, men desværre kun på den kanal, som basens TV øjensynligt ikke kan tage.

Bjarne og jeg begynder at gå i panik, og Jura - Basens flinke husfaktotum - prøver at tjekke antenne, TV-apparat mv. – alt sammen forgæves.

Til alt held kommer Metaplasts direktør, Viktor Smirnov sammen med venner tilfældigvis forbi og hører om vores "problemer". Det ordner vi, siger han. Der rumsteres videre med antenner ....uden resultat. Pludselig får vi at vide, at vi senere vil blive kørt til byen, hvor vi kan se fodbold. Det viser sig at førsteingeniøren hos Metaplast, på chefens ordre skal lægge TV til. Efter aftensmaden bliver vi afhentet i ingeniørens bil og ankommer til en lejlighed i en af de grå blokke.

Vi bliver straks bænket ved sofabordet i stuen og ser spændt på det let sneede billede med russisk kommentar. Ja! – det er den rigtige kanal.

Efter 5 minutter forlader ingeniøren stuen, - det går op for os, at han åbenbart overhovedet ikke er interesseret i fodbold. Men mens vi følger finalen højspændte helt ude på kanten af sofaen, kan vi høre palaveren ude i køkkenet, hvor ingeniøren tilsyneladende har gæster. De lader sig slet ikke afficere af vores jubelbrøl, når Danmark scorer.

Ind imellem får vi af husets unge datter serveret te, kage og skovjordbær, og det er rigtigt rart for en gangs skyld ikke at blive overdænget af mad og spiritus hele tiden. Det bliver en ædruelig og festlig aften. Glade og taknemmelige vender vi tilbage til basen. Her møder vi resten af den danske delegation og nede i baren får vi hurtigt åbnet to flasker champanskoje – sejren er vor og skal fejres!

Træ - en russisk fremtid

Flemming Gundersen

Et slående træk ved Rusland er de mange træer. Aldrig har jeg set så megen skov, så mange træhuse og bjælkehytter, så megen overflod af træ.

Toropets ligger i den vestlige udkant af den centrale del af Rusland, nemlig det store bælte af blandet løv- og nåleskov på den østeuropæiske slette strækkende sig fra Baltikum til Ural.

By og rajon er lokaliseret i de sydlige udløbere af Valdajhøjene. Geografisk på breddegrad 56'15 - som Viborg og Randers. Floden Toropa løber gennem området, før den afvander til vestlige Dvina og dermed til Østersøen. Her i vandskellet Valdajhøjene har andre af de store floder i Europæisk Rusland deres udspring: Lovat/Volkhov der munder ud i Ladogasøen, samt ikke mindst Dnjepr der går til Sortehavet, og Volga der har udløb i Det kaspiske Hav.

Klimaet er meget lig det danske, inkl. nedbørsmængden, men vinteren er dog noget strengere, med temperaturer ned til minus 40 grader og masser af sne.

Byen er meget grøn, overalt er der brændestabler, diverse trækonstruktioner ligger ofte nærmest på åben gade, formodentlig beregnet til ombygning. Store lastvognstog lastet med særligt lange træstammer passerer gennem byen, og også via jernbanen fragtes træ.

Da vi jo er på landet – "glubinka", dvs., den russiske småby med omliggende landsbyer, bor 70% af indbyggerne i træhuse, opvarmet med brændeovne. 30% bor i Toropets' boligkarreer med blokvarme. Nogle af dem har dog også en datja i nærheden – af træ.

Skovenes betydning

Skovene er en umådelig vigtig resurse i Rusland, hvor træ langt op i 1900 tallet stod for halvdelen af den samlede energiforsyning er andelen i Rusland i dag kun 2%. Men træ som fastbrændsel er stadig udbredt, specielt i landdistrikter og bidrager med ca. 25% af opvarmningen.

Men desværre har skovdriften og skovindustrien været og er stadig præget af umådeligt sløseri og rovdrift.

Toropets havde i 1992 to virksomheder med træ som råmateriale: en møbelfabrik og et savværk, og vi besøgte:

Møbelfabrikken "Derevoobrabatyvajusjtjij Zavod" den 30. juni 1992 .

Direktør Gennadij Kosenkov fortæller om fabrikken under de gamle rutiner og styring i kamp med de nye delvis markedsøkonomiske vilkår: -På dette tidspunkt er der omkring 500 ansatte. Fabrikken er under omstrukturering og udvidelse – p.t. bygges nye 3000 m^2. På grund af byggerodet ser vi ikke selve produktionslinjerne, men kan tydeligt lugte træ, lim og kemikalier.

Der laves spånpladeмøbler: skabe, senge, reolvægge mv. Samt enkelte håndværksmæssige møbler.

Designet er i 1992 almindelig 'russisk' standard. Det vil sige beskeden kvalitet efter danske normer, med dårlig finish, skæve hjørner. Det er man nu opmærksom på og vil søge at rette op på, bl.a. ved at satse på massive møbler. Det er også uomgængeligt, hvis man skal kunne afsætte noget uden for Rusland. Men markedet er for tiden kun Rusland, ca. 75% sælges lokalt og i Tver Oblast, men der arbejdes på at finde nye markeder. Fabrikkens kapitalgrundlag er spinkelt, men man får pt statslån. Der er hårdt brug for udenlandsk produktionsudstyr for at kunne forbedre produkterne.

Samtalen med den meget aktive Kosenkov foregår på hans kontor – under et stort billede af Lenin.

1994: To år senere

Ved vort næste besøg to år senere er Lenin forvist til lageret mellem toiletter og garderobe. På spørgsmålet om hvorfor, er svaret lidt uklart.Men kontorbygningen har dog stadig et skilt i god gammel sovjetstil med teksten "Otdel kadrov" (Kadreafdeling, dvs, ledelsen)

Imidlertid er der sket ting og sager.

Nu er dele af produktionen lagt om i et klart bedre dansk inspireret design. Kosenkovs besøg på en dansk møbelfabrik i 1993 har sat sig sine spor. To nye haller er under opførelse, her skal produceres bløde møbler, sofaer og lignende.

Optimismen er stor og man fået billige statslån.

Dansk – russisk samarbejde?

Kosenkov får samme år besøg af tre danske erhvervsfolk: en møbelhandler, en fabrikant og en investor med erfaringer fra Polen. De vil nu nærmere undersøge muligheder for samarbejde både i Toropets og andre steder. Foruden samtaler med direktør Kosenkov, møder de savværksdirektøren og chef-administrator for træ- og møbelindustrien i Tver Oblast. Kosenkov har stadig ikke selvstændig råderet over virksomheden, men skal konsultere højere oppe. De danske møbelfolk er dog ikke imponerede over virksomheden eller savværket, og rejser videre til Moska.

Efterfølgende bliver der ikke noget af et dansk- russisk samarbejde, de nærmere årsager kender vi ikke.

1999: Fem år senere er fabrikken lukket!

Arbejderne er sendt på orlov/ferie uden løn, men formelt ikke fyret. Hvad flere hundrede arbejdere så lever af er uvist. Enkelte snedkererer privat i produktionsbygninger, der ellers ligger øde hen. De nye haller blev aldrig færdige!

Kosenkov er blevet træopkøber, men bor stadig i byen, i nybygget hus med datja.

Året efter brænder fabrikken ned – en af Toropets største virksomheder er helt ophørt.

Efter interview til Randers Amtsavis, den 24. april 1993

En fri bonde

Ljudmila Morozova er selvstændig landmand i Toropets. Hun slog til, da den sovjetiske regering i slutning af 1990 vedtog en jordlov, der tillod enhver borger at erhverve sig et stykke jord og blive selvstændig landmand. Hun blev "fermer", som det hedder på russisk.

"Vi har masser af problemer at slås med. Inflationen og prisudviklingen har slået bunden ud af mange initiativer", siger Ljudmila, der råder over 40 ha jord. Der er efter russiske forhold tale om mellemgod jord, men en dansk landmand ville nok betegne det som brakjord.

Hun dyrker kartofler og korn, og som medhjælpere har hun sin mand og søn. "Ellers kunne det slet ikke gå", siger hun, der ved siden af jobbet som bonde er direktør for en mindre sovkhos.

Hovedparken af arbejdet på gården foregår pr. håndkraft. Maskiner er en mangelvare.

"Det er umuligt at købe maskiner med den prisudvikling. Tænk blot på, at en mejetærsker koster 20 mill rubler og en traktor 2 mill. Jeg kan sælge en liter mælk for 50 rubler."

Hun er alligevel fortrøstningsfuld. Regeringen har givet det russiske landbrug lempelige vilkår: renten på et statslån er 11% mod 83% på forbrugerlån. Gælden skal afvikles over 5 år.

Ljudmila Morozova skal ligesom sine kolleger overalt i Rusland afdrage sit lån til staten i naturalier. I hendes tilfælde er der tale om kartofler, der prisfastsættes af staten selv. Resten af høsten kan hun sende på det private marked. Ljudmila Morozova repræsenterer en helt ny generation af initiativrige russere, der i modsætning til generationen før demonstrerer, at det kan nytte at gøre en indsats.

Uddrag af artikel fra Moj Kraj, 7. april 1998

Forberedelserne til landbrugets forårsarbejde i lokalområdet foregår under yderst vanskelige forhold. Der er slet ikke tilstrækkelig af kunstgødning, ukrudtsbekæmpende midler og brændstof. Markerne tilføres næsten ikke naturgødning, og der er ikke midler til at reparere de maskiner, der skal bruges til forårsarbejdet.

Hovedgrunden er mangel på penge....

Der skal tilsås 17600 ha med korn eller græs, og der skal tilføres hver ha 13 tons dyregødning for at styrke humusindholdet i jorden. Der er ialt tilført 3430 tons!...

Der er i rationen kun 10% af den nødvendige mængde kunstgødning til rådighed...

4000 ha trænger til at få tilført kalk, og fosforindholdet er for lavt i 2000 ha...70% af jorden i området er for sur...

Men selv ikke tilstrækkelig med såsæd og gødning er nok til at sikre en god høst. Mangel på maskiner og brændstof er af lige så stor betydning.

Men vigtigst af alt, indstillingen og humøret hos de mennesker, der skal stå for arbejdet, de samme der gennem måneder ikke har modtaget løn for deres arbejde.

Moj Kraj er den lokale ugeavis i Toropets

Den russiske jord

Ove Østergaard

Den russiske jord er ikke til salg. Den må ikke vanæres ved at overgå på fremmede hænder. Det har gennem tiderne været den gældende opfattelse hos en stor del af russerne, men efter kommunismens fald har der udviklet sig mere liberale holdninger. Dumaen har da også vedtaget love, der giver mulighed for fri omsættelighed af visse dele af den russiske jord.

Før reformen i 1861 var den russiske landbrugsjord stort set fordelt mellem kronen, kirken og godsejerne. Bønderne havde i århundreder været bundet af livegenskabets lænker. Efter reformen fik bønderne mulighed for at blive selvejere. Selvom "udflytningen" fra landsbyerne ikke fik den betydning, som de tilsvarende reformer havde i Vesten, var russisk landbrug inde i en gunstig udvikling indtil 1. Verdenskrig.

Med revolutionen i 1917 blev al jord inddraget af Staten, og med tvangskollektiviseringen i årene 1929 – 33 blev grundlaget lagt for de problemer, fødevareproduktionen fik under hele kommunistregimet.

Sovjetunionen kunne ikke brødføde sig selv. Hvert år måtte der importeres store mængder af korn og andre fødevarer. Årsagerne var mange: manglende gødning, dårlig infrastruktur, utilstrækkelige opbevaringsfaciliteter m.m. Hvert år rådnede millioner af tons korn op på markerne, så selv i gode år måtte man importere korn.

Ved Sovjetunionens sammenbrud i 1991 stod man derfor med et stort problem: hvad skulle man gøre med landbrugsjorden for at forøge produktionen? Det var klart for alle, at kollektivlandbrugene ikke var vejen frem. De var stivnet i en struktur, der ikke havde ændret sig i årtier. På den anden side kunne man ikke bare dele jorden ud på må og få. Man får ikke skabt en fri bonde fra den ene dag til den næste. Man var i første omgang nødt til at finde en mellemløsning.

Løsningen var egentlig enkel: man opdelte jorden i anparter. Hver ansat ved et kollektiv fik et andelsbevis på en del af kollektivets jord. De ansatte kunne så vælge, om de ville overtage deres anpart og blive "fermer" eller lade deres jordlod blive i kollektivet. Valgte de den første løsning, skulle de selv stå for indkøb af gødning, maskiner m.m. De skulle ikke betale for jorden, til gengæld var der store begrænsninger med hensyn til at overdrage jorden til andre. Fri handel med jord var ikke tilladt. Det var derimod tilladt at leje andres anparter, ligesom anparter kunne overføres til slægtninge ved arv.

Det var altså privatiseringstanken, der skulle føres ud i livet. Denne privatisering kunne hovedsagelig ske på tre måder:
Som aktieselskaber (en del tidligere statsbrug skulle overgå til denne form)

Som kollektivbrug på privat basis (en slags andelsbrug)
Som familiebrug

I Dumaen var det især kommunisterne, der var imod salg af jord. De var bange for, at for megen jord ville overgå på private hænder, men omsættelighed er en betingelse for, at jorden bliver dyrket mest effektivt.

Den skitserede mellemløsning så meget godt ud på papiret, men i praksis viste der sig hurtig store vanskeligheder for de nye fermere.

De havde svært ved at skaffe startkapital, og de havde ikke et udbygget salgsapparat. Derfor blev de afhængige af de forbindelser, som kollektiverne benyttede sig af. Der var ikke grundlag for en fri prisdannelse, og fermerne kunne ikke opnå rentable priser for deres produkter. Resultatet blev, at mange af de nye "selvejere" måtte vende tilbage til deres tidligere kollektiver

På Toropets-ekskursionen 1994 havde vi lejlighed til at besøge landbrug, der repræsenterede de ovennævnte typer:

1. Familiebruget Vasilevo, posjolok (bebyggelsen) Novotroiskoe

2. Aktieselskabet Retjane
3. Det kollektive brug Skvortjovo

Alle tre landbrug er placeret i Toropets rajonen, der er en del af Tver oblast. En rajon kan administrativt (ikke størrelsesmæssigt) sammenlignes med en dansk kommune, og en oblast svarer til et dansk amt.

Toropets rajon er på 3374 km² (ca 75% af arealet af Ringkøbing amt). Heraf er 2354 km² skov og 100 km² søer. Af landbrugsarealet er 354 km² under plov, 206 km² anvendes til hø og ensilage, medens 140km² er udlagt som græsningsarealer. Jordens bonitet er middel, og rajonen er således ikke noget udpræget landbrugsområde.

De følgende beskrivelser, der er udarbejdet på grundlag af interviews i juni 1994, viser i glimt nogle af de problemer, som russisk landbrug stod overfor i de indledende faser af privatiseringen.

En overraskelse

Vi havde i vores gruppe læst en del om russisk landbrug og om de problemer, som erhvervet var blevet udsat for siden kommunismens fald. Vi havde set film om nedslidte landbrugsbygninger, rustne maskiner og om de vanskeligheder, landbruget havde med at skaffe gødningsstoffer, foder til dyrene osv.

Da vi ad støvede og hullede biveje nærmede os Vladimir Petrovitj Meiers lille ejendom, Vasilevo, ventede vi at se den store elendighed.

Men vi oplevede det modsatte.

Allerede på afstand fik vi øje på tømmeret, der lå opstablet i fine bunker. Bygningerne så velholdte ud, og stedet udstrålede orden.

Meier og hans kone tog imod os på gårdspladsen, og de svarede beredvilligt på vore spørgsmål.

Familien havde i 1991 fået tildelt 12 ha jord, som de dyrkede intensivt med korn og kartofler. De havde et par køer og nogle få svin. Køerne var efter russiske forhold højtydende (3000 kg pr. ko!), men Meier havde også forstået, at køer ikke kan yde noget af ingenting, så han købte hvert år ekstra foderstoffer.

Ejendommen gav ikke overskud, så familien måtte supplere deres indtægter ved lønarbejde. Konen og de to ældste sønner arbejdede på fabrik. De var midt i en byggeproces, hvor der skulle bygges nye stalde og beboelseshus. Det gav en forklaring på de mange

tømmerbunker, og Meier havde været så forudseende at opkøbe træ nogle år tidligere til en langt lavere pris end den gældende dagspris.

Familien kunne således få nye bygninger uden at stifte gæld.

Det hele gav indtryk af, at her rådede den sunde fornuft og orden.

Meier var af tysk afstamning. Det forklarede en del af det vi havde set og hørt. Den tyske grundighed fornægtede sig ikke. Meiers far deltog på finnernes side i den Finsk-russiske krig. Han blev russisk krigsfange, og efter løsladelsen besluttede han sig for at blive boende i Rusland.

Meier havde i sin ungdom fået en egentlig landbrugsuddannelse, og han havde gennem årene arbejdet på flere sovkhoser, inden han fik lyst til at få sin

egen bedrift. Han følte ikke , at han havde et stort behov for faglig rådgivning, hvorimod han nok mente, at det kunne være godt med rådgivning i organisering af salgsarbejde og indkøb af råstoffer. Han var meget skeptisk med hensyn til politikernes evne til at gøre noget for landbruget.

Vi forlod Meier-familien i opløftet stemning. Der er ingen tvivl om, at familien er kommet helskindet gennem de svære år siden vort besøg i 1994. De har arbejdet sig langsomt fremad og har ikke påtaget sig større opgaver, end de kan overskue.

Forfald

Jegodor Gavrimovitj er en høj og rank mand midt i trediverne, direktør for aktieselskabet Retjane, der udgør resterne af en sovkhos af samme navn. Han modtog os i sit

kontor i den faldefærdige administrationsbygning, der ikke havde set maling i mange år. Han lagde ikke skjul på, at han følte sig som bestyrer af et fallitbo. Produktionen pr. ansat var meget lav, og der var ingen penge til nyinvesteringer. Det havde været nødvendigt at optage et forholdsvist stort lån til tårnhøje renter (over 200% p.a.) for at kunne indkøbe ekstra foder sædekorn og brændstof. Maskinparken var meget nedslidt, og den kunne kun opretholdes, fordi de ansatte selv var i stand til at foretage de nødvendige reparationer.

Retjane er på 6000 ha, hvoraf dog kun halvdelen egner sig til opdyrkning. Fra den oprindelige sovkhos blev der udover det nuværende Retjane udskilt 13 mindre et-familiebrug og 3 store kooperativ-brug.

Gavrimovitj var ret pessimistisk med hensyn til fremtidsudsigterne. Han savnede især rådgivning og støtte fra statens side for at kunne udnytte de givne ressourcer på en bedre måde. Han manglede ikke selv viden om landbrug, og han havde også et vist kendskab til vesteuropæisk landbrug efter et kort ophold i Vesttyskland tidligere, men de nuværende omstændigheder føltes som snærende bånd, der ikke tillod nytænkning.

Retjanes hovedproduktion var mælk, og vi skulle da også se godsets stolthed, den lange staldbygning med plads til 300 malkekøer. Der var dog en del tomme båse, da man havde været nødt til at sælge en del malkekøer. Det var kvinderne der passede køerne, og de kunne årligt presse 2000 kg mælk ud af en gennemsnitsko (en fjerdedel af en dansk malkekos produktion). Den efter efter vor målestok lave ydelse er naturlig nok: ingen penge til gødning, ringe udbytte af korn og andre foderstoffer og dermed lav mælkeydelse.

Da vi forlod Meiers lille brug var vi ret optimistiske. Da vi kørte fra Retjane var vi endt i den anden ende af humørskalaen. Retjanes forvandling fra sovkhos til aktieselskab havde ikke ført til noget positivt. Elendigheden havde bare fået et andet navn.

Ungdommen på vej

Ad hullede veje nåede vi frem til Skvortjovo, et privat andelsbrug beliggende ca 10 km fra Toropets. 12 unge familier skulle her finde deres udkomme af de 2870 ha, som var udskilt fra en tidligere sovkhos. Hver familie havde fået overdraget 60 ha fra det tidligere statsbrug, og det var endnu uafklaret, om de skulle betale for resten af jorden. Af det samlede areal blev 150 ha anvendt til korndyrkning og 250 ha til hø og ensilage. Resten af det samlede jordtilliggende var skov eller græsningsareal.

Bygningerne var overtaget fra sovkhosen, og de var i en rimelig stand. I juni 1994 var der 200 køer og 150 ungkreaturer på bruget, og hver ko gav i gennemsnit 2000 kg mælk om året, hvilket var det dobbelte af den ydelse, der var i det tidligere statsbrug. En ny svinestald vidnede om, at man ville satse på svineproduktion, der skulle baseres på en årlig produktion på 150 tons korn. Et udbytte på 10 tønder korn pr ha er lavt i sammenligning med danske forhold. Men de russiske jorder får tilført meget mindre gødning end de danske marker på grund af de høje gødningspriser.

Andelsbrugets talsmand oplyste, at der var vilje til nytænkning, men de finansielle rammer var for snævre. Det var stort set umuligt at låne til investeringer, og hvis man var så heldig at få et lån var det til uhyre høje renter (i 1994 på 213%).

Talsmanden følte, at deres faglige baggrund var i orden, men han kunne alligevel godt tænke sig at få et samarbejde med danske landbrugseksperter.

På vejen tilbage til Toropets var vi kommet lidt op på humørskalaen igen. Trods dårlige odds for de unge familier, følte vi at de nok skulle klare sig igennem de kommende års vanskeligheder.

Banja - den russiske badstue

Af Ove Østergaard

I Danmark er vi de seneste årtier blevet fortrolig med at bruge saunaen, enten privat eller på de offentlige badeanstalter. I saunaen bliver kroppen udsat for "tør" varme, afvekslende med kolde styrtebade. I de finske og russiske badstuer er der tale om en kombination af "tør" og "våd" varme suppleret med fysisk påvirkning af kroppen ved massage eller slag med birkeris.

Ved besøg i Rusland bør man give sig selv den fornøjelse at besøge et rigtigt russisk bad.

Peter Nielsen, Gudmund Bager og Bjarne Hvirring havde i 1999 lejlighed til at besøge den bedste private badstue i Toropets. Badstuen er bygget af en tidligere sovkhosdirektør, Petrovitsj, og den ligger meget tæt ved Solomenosøen.

De beretter: " Vi måtte vente et stykke tid uden for badstuen, indtil ovnens temperatur var kommet tilstrækkeligt højt op. Ovnen var forsynet med et termometer, og det gjorde den til noget særligt.

Da Petrovitsj erklærede, at nu var ovnen klar, fik vi efter afklædningen anvist plads på en bænk i selve badstuen. Temperaturen var ulidelig høj, og sveden sprang frem. I begyndelsen var der tale om en "tør" varme, men efter at der var smidt vand på ovnen, fik dampudviklingen porerne til rigtigt at åbne sig. I en dansk badstue (sauna) ville man her efter kort tid skynde sig ud under den kolde bruser. Men i det russiske bad skal man først gennemgå nogle prøvelser: først gnides kroppen kraftigt, og derefter udsættes man for slag af birkeris." Der er ikke tale om lette slag, siger de tre samstemmende. "Vi følte os nærmest som dej, der skulle æltes, og først efter at vi var blevet mørbanket, fik vi lov til at løbe til søen for at få en kold dukkert".

Processen kunne gentages så mange gange, man havde lyst, og til slut blev rifter og andre "sølle" steder indgnedet med honning.

De tre helte slutter deres beskrivelse af deres badstuebesøg med at sige "herefter var man et nyt menneske, der med god samvittighed kunne tage for sig af de lækkerier, der var disket op med uden for badstuen. Hertil kunne vi nyde øl, vand, vodka eller te, fremstillet på en hyggelig samovar.

The Second City

Rusland 1989 - 1999

Gudmund Bager

At lære russisk på Slavisk Institut

Det hele begyndte på Aarhus Universitet. I januar 1989. En gruppe mennesker, der til hverdag var ansat i forskelligartede professioner i f.eks. DSB, Danish Crown, på gymnasier, sygeplejersker, fysioterapeuter, mødte frem til første russiskseminar under Jysk Åbent Universitets - ordningen på Slavisk Institut.

På det tidspunkt drømte ingen af os om, at Sovjetunionen ville være ophørt med at eksistere, før vi var igennem studiet. På instituttet, der havde til huse på øverste etage i den universitetsbygning, der ellers var viet til matematikkens herligheder, regerede institutbestyreren Thomas Petersen (historie og samfundsforhold) og andre lærerkræfter, hvoraf vi navnlig fik at gøre med Kjeld Bjørnager (litteratur), Annie Christensen (grammatik), Birgir Karlsson (fonetik) samt Galina Kopytina (russisk samtale).

Russiskstudiet blev vores afsæt til mødet med det ægte Rusland - i Toropets. Seminarerne, hver syvende weekend igennem fire år, var altid værd at tage til. Der var hos os en fuldkommen accept af, at russisk er svært. Fordi sproget samtidig er så fascinerende. Forelæsninger, øvelser, diskussioner - alt var holdt i en afslappet, men også velfunderet, atmosfære. Thomas Petersen havde hyppigt nytrykte skrifter - ofte af egen produktion - med sig, og vi tog alt til os. Galina Kopytina var en elegant yngre dame med et 'sensuelt russisk', som Birte Tornøe, vor studiefælle, bemærkede. Dette sensuelle russisk nærmest hviskede hun til os. Jeg havde på det tidspunkt svært ved at forestille mig, at hun, som det sagdes, forholdsvis snart skulle hjem til Moskva, og erstattes af en anden lektor. Galina gennemgik, på en overordentlig blid måde, det russiske begyndersystem "Start"(СТАРТ) med os, og intet kunne være mildere end hendes udtale af de russiske hvislelyde: 's', 'ts', 'tj', 'zh', 'sj' og 'sjtj', navnlig den sidste. Tiden gik imidlertid, og Galina tog faktisk afsked med os.

Efter hende fulgte Vladimir Gerasimenko. Søndag formiddag kæmpede Volodja med os for at få os til at give sig et svar. Kender man selv problemstillingen som fremmedsprogslærer, forstår man, at han ikke altid havde det let. Gættede han, at flere af os ved timestart søndag morgen kl.9 samtidig bekæmpede træthed efter lørdag aftenerne, som holdet tilbragte kollektivt i det århusianske natteliv? Alligevel blev han den første russer, som man faktisk fik talt russisk med! Thi det bedste han gjorde, var egentlig ikke det, han gjorde i timerne, men selve dette at han i pauserne stillede sig ud på gangen sammen med os andre for at ryge - og i den sammenhæng gik alle professionelle krav til os og til ham selv af ham. Han blev overordentlig fredelig, og man havde stor lyst til at prøve at sige andet og mere end Bol'sjoj spasibo Vam (Tak skal De

ha') til ham. Han var den første som med stor harme fortalte om, hvad Gorbatjov var i færd med at lave af ulykker, om hvordan der nu opstod lokale borgerkrige rundt omkring i Sovjetunionen.

1991 Toropets opspores

Thomas Petersen havde sammen med Lisbeth Stryhn gjort en rejse til Rusland i foråret 1991 og havde ved hjemkomsten en plan til os, som blev forelagt for holdet. Ideen udsprang af, at vi 89'ere ikke havde samme gode muligheder for at lære at tale russisk som tilsvarende unge studerende. For dem var det nok nemmere at rive nogle måneder ud af kalenderen og rejse til et studieophold i Sovjetunionen end for os andre, der havde andet arbejde at passe i det daglige. Thomas fortalte på et seminar om den såre interessante rejse, Lisbeth og han havde foretaget ud i ' glubinka ', altså derud hvor kragerne vender i det russiske.

På en position ca. mellem Moskva og Riga lå der en temmelig almindelig, men også dybt typisk russisk by, Toropets, som imidlertid præsenterede den interesse, at den lå på den rute, som vikingerne, varægerne, havde passeret på vej fra Østersøen til Sortehavet (Miklagard, Byzans, vore dages Istanbul). Byen kunne dateres tilbage til 1074, og der foregik en del arkæologiske udgravninger. En russisk bekendt af Thomas var således den i Skt. Petersborg bosiddende arkæolog Dmitrij Fonjakov, som delte sin tid mellem Leningrad, hvor han var ansat på universitetet, og så feltarbejde i Toropets. Netop pga. en fælles interesse for vikingetiden, der deltes såvel på Moesgaards afdeling for vikingetidsstudier som på Slavisk Institut ved historikeren Thomas Petersen, havde Fonjakov flere gange besøgt Århus og peget på byen Toropets som en generelt interessant by, eftersom den var vaskeægte russisk, folk dér var skikkelige, og gerne - og det var så Thomas' pointe - ville deltage i en udveksling 'med Danmark', det ville sige os. Ideen var, at en russisk delegation skulle komme til Danmark i løbet af efteråret

1991 på et 14 dages ophold, mens vi så tilsvarende skulle besøge Toropets i løbet af 1992.

Dette blev gennemført. Og dermed gik starten til en lang og intens Ruslandskontakt.

Undertegnede, der siden helt uafhængigt af studiet og byen Toropets, fik lejlighed til - fra 2001 til 2003 - at bo i Moskva pga. ansættelse som dansk lektor på MGU, må sige, at netop på baggrund af mine to år i nutidens Moskva kan jeg se, at det var en mulighed langt ud over det almindelige, en interesseret gruppe danskere fik til virkelig at få indblik og indsigt i levevilkår for såkaldt almindelige mennesker i en lille russisk provinsby i overgangsperioden mellem perestrojka over Jeltsin og frem til Putin.

Det første besøg af en russisk delegation skulle finde sted efter en enkel plan: der ville komme en blandet gruppe derovrefra med formanden for rajonsovjetten - "amtsrådet" - Zoja Jefimova, i spidsen. Delegationens enkelte deltagere blev 'fordelt' på de russiskstuderende, ideen var at russerne skulle opleve den danske hverdag.

Sent i oktober 1991 ankom ved aftenstide til banegården i Århus en delegation af mennesker, som siden blev os overordentlig bekendte. Her var Zoja Jefimova, pelsfarmdirektør Jevgenij Malin, sovkhos - direktør Nikolaj Smirnov, museumsdirektør Natalja Platova, politimester Viktor Dmitrijev, arkæolog Dmitrij Fonjakov, videnskabelig

assistent Olga Alekseeva, arkæolog Vladimir Nasarenko og frue samt lærer Jelena Lepina.

Jelena, 34, skulle bo hjemme hos os i Holstebro og viste sig at være en pragtfuld lærer i russisk. Det begyndte allerede i bilen fra Århus til Holstebro. Når jeg ville sige"hertil" sagde jeg 'zdes', og det rettede Jelena øjeblikkeligt til 'sjuda' osv.

Den "franske" morgenmad - kaffe, franskbrød og marmelade, der var og er normal i vores hjem, forskrækkede hende dog en del, hun sagde direkte, at "i Rusland er vi vant til at spise mere om morgenen". Det kunne vi naturligvis gøre noget ved, og der blev sat et udvalg af frokostting frem, hvortil Jelena nippede såre beskedent, der skulle bare være noget på bordet.

Hun deltog i mine daglige gøremål, jeg underviser i fransk og dansk, og en morgen på Lemvig Gymnasium var hun ikke bleg for over for 300 danske elever meget smukt at deklamere 'Ja vas ljubil' af Aleksandr Pusjkin. Digtet kunne Jelena udenad, og Pusjkins poetiske kraft fik en lydhør lyrikkyndig kollega til at ville bryde ud i noget ligeså godt, så han deklamerede på dansk Sophus Claussens "Ekbátana". Efter skole så vi på børnetøj i Kirkens Korshærs forretning over for Holstebro Banegård, hvor det gik op for Jelena, at hun jo ville kunne få en mængde tøj med hjem til sin lille Andrej, der var forholdsvis nyfødt. Jelena fortalte, at pengene var små, og hun og hendes mand så egentlig i øjnene, at de risikerede at blive egentligt fattige - med alt det der skete i Sovjetunionen.

En måned efter, den 8. december 1991, var Sovjetunionen ophørt med at eksistere.

1992

I løbet af foråret lå det - Sovjetunion eller ej - klart, at russerne mente invitationen af danskerholdet til Rusland alvorligt. Vor medstuderende Peter Nielsen blev snart udnævnt til marskal for rejsen, og han bestred hvervet med underspillet, men stor effektivitet. Fra Peter tilgik der snart rejsebreve til rejsefællerne. Det første er en nænsom indføring i den omstændighed, at det er usikkert, hvad det egentlig er vi begiver os udi "nu hvor Rusland gennemlever de vel næsten største omvæltninger siden Oktober-revolutionen", som Peter skriver.

Det kan være interessant at se, hvad Peter åbenbart har fået at vide om, hvad der ventede os, og hvor unøjagtigt dette siden viste sig at være, og hvordan netop dette var med til at afsætte den nu hos os fundamentale holdning, at generelt set er Rusland totalt uberegneligt. Under mit senere Moskva - ophold fik jeg bekræftet, at dette også er en grundholdning hos russere: deres lands vigtigste karaktertræk er dets 'uforudsigelighed' 'nepredskazemost'.

I sit næste brev, dateret medio maj, klager Peter over "de meget dårlige kommunikationslinier til vore venner i øst". En måned før vi efter planen skal afsted, foreligger der intet konkret. "Vi er som alle der betræder et sted afhængige af hvad værten byder på", skriver Peter, der nøgternt tilføjer, at vi har behov for at blive afhentet ved flyet af en person, der kan bringe os til et hotel.

Mht. indkvartering i Toropets kunne Peter i sin skrivende stund ikke ane, at vi ville komme til at bo et sted, som vi siden har omgærdet med nærmest religiøs kult.

Vi modtager dog i løbet af foråret den personlige invitation til at deltage i rejsen, som blev udstedt fra Zojas kontor i Rajonsovjetten.

Og i sidste øjeblik klapper alt, vi rejser ud en søndag sidst i juni.

Ankomst til Petersborg

Vi ankommer i Sankt Petersborg, stiller uret to timer frem. Pulkovo - lufthavnen er et stalinistisk græsk tempel. Faldefærdigt som så meget andet her. (Ved gensyn i april 2003 var alt ændret: det græske tempel var kapslet ind i nogle smarte moderne glas - og stålbygninger, der var kommet finansiering og midler til). Da vi lander, står der stadig Leningrad på lufthavnsbygningen set fra den

ankommendes position. Det mest spændende er selvfølgelig, om der er nogen til at modtage os. Det er der ikke.

Ikke et øje. Heldigvis skinner solen, og der er en lille græsplæne med blomsteranlæg lige foran indgangen til lufthavnen. Vi venter. Så dukker en bus op. På den er der en grundstab på fem: To chauffører samt kulturhusdirektøren og vor gamle ven politichefen samt en guide fra byen, Margarita.

Bussen er meget eksotisk, har en vældig revne i forruden og er udsmykket med diverse pyntegenstande og religiøse relikvier, som man f.eks. ser i græske langtursbusser. Ud springer en bombe af en mand: ikke høj, men til gengæld energisk: Gennadij Zamyslov, som vi siden får meget at gøre med.

Gennadij virker hjertelig, voldsomt ivrig, har vist et mægtigt temperament, er henrykt og meget åben.

Alt er i orden, siger han: hotel venter os i byen, vi skal nu se Petersborg i nogle dage, inden turen går til Toropets.

Og Gennadij, der taler et formidabelt russisk med stor sans for sprogets musikalitet og effektivitet, lærer os nu de faste udtryk: Når en gruppe til fods skal sætte sig i bevægelse, siger han som med et piskesmæld: 'pasjli', og når vi skal køre af sted, fx i bussen, gjalder det fra ham: 'pojekhali'. Han kan sige dette firestavelses - ord i kun én stavelse.

Også arkæologen Dima Fonjakov møder op for at hente de unge studerende, som også var med på turen og også skulle til Toropets.

Vi blev bragt ind til byen, hvor vi boede på 'Vyborgskaja Gostinica', nær Tjornaja Retjka. Det var et lidt luvslidt hotel i sovjetisk stil, med en restaurant i gammelrussisk stil - dvs. vikingestils - træbeklædning helt op til loftet.

Russerne overrasker os i øvrigt med at uddele store bundter af rubler til os, hvis reelle værdi vi efterhånden beregnede til 6 øre pr rubel.

Regnen om aftenen er voldsom over Petersborg, og det regner fortsat, da vi skal ud at se hvide nætter i den sorte by.

Vi vågner i solskin - efter at have jagtet myg hele natten. En bus eller lastbil fra værkstedet/oplagspladsen overfor gasser vældigt op, endelig vågner man. Noget fortumlet stiger vi ned til første morgenmad i Rusland, som denne morgen i juni 1992 er:

Tunge og vistnok kylling i gelé og brød og masser af smør og te og syltetøj. Senere kommer en tallerken med 2 pølser og ris. Senere kaffe. Man er noget groggy oven på natten. Den megen mad er med til at bringe en på ret køl.Vejret er nu blæsende, køligt, vandpytter overalt, men solskin.

Og så dagens pragtfulde grammatikindlæring: 'My poedem v 9 tjasov' (Vi kører kl. 9 - et bevægelsesverbum og en tidsangivelse i samme sætning, nu begynder sætningerne at dannes).

Efter sightseeing hele dagen hjem til et måltid kl. 17. Det blev vores erfaring, at der egentlig ikke findes "spisetider" i Rusland, så altså lige kl.17 var et vældigt måltid parat til os:

Zakuski: kaviar/franskbrød, croustader med fyld af æg, løg, krabber og fisk, oksekød og kartofler, bærgele, kager, te.

Efter balletaften (Svanesøen) champanskoe på hotellet: pr flaske 220 rubler (1 rubel er lig 6 øre, mindre end 2 år før havde jeg i selvsamme Petersborg, i oktober 1989, betalt 10 kr. - den officielle kurs - for 1 rubel).

Til Toropets

Sidste morgen i Petersborg står vi op kl.5. Flere af os er med til at læsse fødevarer fra hotellet på bussen, det er jo ikke hver dag man går rundt i et professionelt russisk hotelkøkken. Bussen kører kl. 6. Man døser, sover videre i bussen.

Skiltet udenfor Petersborg viser mod Odessa: et uendeligt antal kilometer ligeud, ca. 1700 km. Sovjetunionen

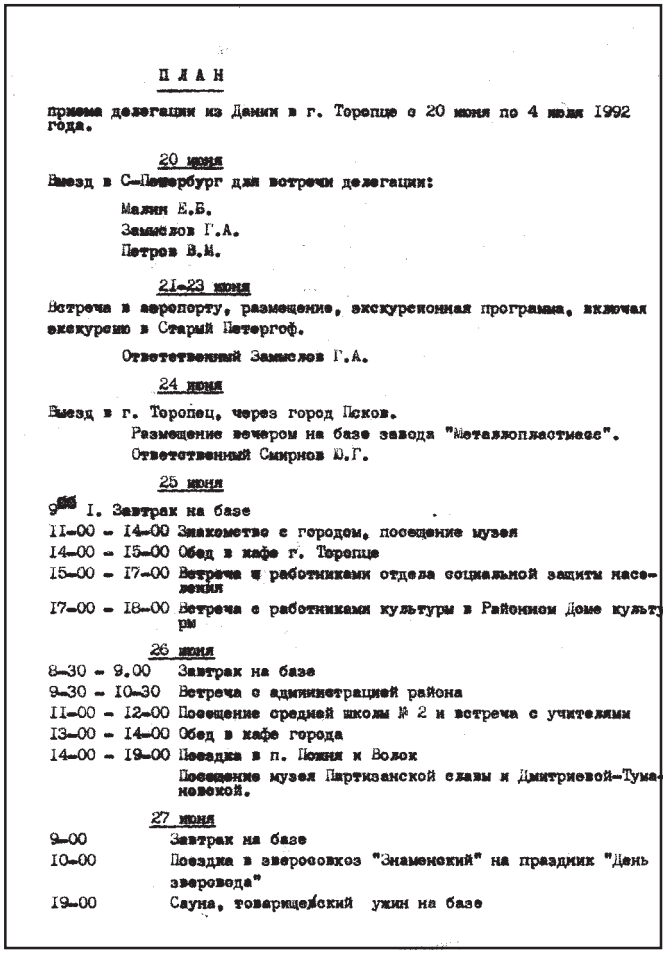

П Л А Н

приема делегации из Дании в г. Торопце с 20 июня по 4 июля 1992 года.

20 июня

Выезд в С-Петербург для встречи делегации:

Малин Е.В.
Замыслов Г.А.
Петров В.М.

21-23 июня

Встреча в аэропорту, размещение, экскурсионная программа, включая экскурсию в Старый Петергоф.

Ответственный Замыслов Г.А.

24 июня

Выезд в г. Торопец, через город Псков.
Размещение вечером на базе завода "Металлопластмасс".
Ответственный Смирнов Ю.Г.

25 июня

9[00] I. Завтрак на базе
11-00 - 14-00 Знакомство с городом, посещение музея
14-00 - 15-00 Обед в кафе г. Торопце
15-00 - 17-00 Встреча с работниками отдела социальной защиты населения
17-00 - 18-00 Встреча с работниками культуры в Районном Доме культуры

26 июня

8-30 - 9.00 Завтрак на базе
9-30 - 10-30 Встреча с администрацией района
11-00 - 12-00 Посещение средней школы № 2 и встреча с учителями
13-00 - 14-00 Обед в кафе города
14-00 - 19-00 Поездка в п. Пожня и Волок
Посещение музея Партизанской славы и Дмитриевой-Туманковской.

27 июня

9-00 Завтрак на базе
10-00 Поездка в зверосовхоз "Знаменский" на праздник "День звероводa"
19-00 Сауна, товарищеский ужин на базе

Program

var stort, Rusland er stadigvæk stort. Vi skulle nu kun med et stykke ud ad Odessa-vejen, kun 477 km ligeud til 'tracca' Riga-Moskva, dreje til venstre, 164 km, igen til venstre og 30 km fremme - målet.

Turen husker jeg som at vi hele vejen var omgivet af heftigt lysegrønt løvværk, der konstant flimrede forbi bussen.

Og at det var pragtfuldt at holde ude i naturen, hvor vi efterhånden opdagede den meget tilfældige oprindelse af fødevarerne, såsom hollandske dåsepølser. Vodka, blev vi meget bestemt belært om af en af de russiske chaufførersad man IKKE og smådrak for sig selv. Det foregik fælles, man fyldte glasset, lille eller stort, op til randen, og tømte det i ét drag. Det var den eneste autoriserede måde at drikke vodka på. Formlen hed: til bunden! Do dna!

Under besøg i Pskov så vi kirker og kupler og middelalderborgvolde. Vi havde da, i Pskov, kørt knapt halvdelen af vejen.

Vi gjorde flere ophold undervejs:

Bl.a. ved et 'magazin' med absolut næsten ingen varer (dog: brød, vin og birkesaft, emaljerede potter med hank og låg, det var hvad der var at få.)

Endelig ankom vi i Toropets foran kulturhuset med overstrømmende modtagelse. Men vi fortsatte straks efter mod Retjane ca. 15 km ude i de omgivende skove, da vi skulle ud til vores indkvarteringssted i skoven uden for byen. Mægtig 'pionerskij lager' (spejderlejr) i et overvældende smukt naturområde med sø og skov og enorme graner. Indkvartering i et ulveagtigt træhus. Vi var nok noget paffe over stedet, som ikke var ligefrem hyggeligt, men på den anden side levede 100% op til alle forestillinger om, hvordan der ser ud i et russisk datja - område.

Usjin, (aftensmad) med vore værter, hvoraf flere var gamle bekendte fra russernes besøg i Danmark. Der var vodka og vin, mad. Pludselig forsvandt vore værter. Det var som om, der blev givet signal til samlet opbrud. Alle rejste sig på én gang og var væk. Tilbage var vi - mellem granerne.

Efterhånden fandt vi dog ud af, hvordan stedet fungerede. Ganske små værelser var klar på 1. sal, der var gardiner, håndklæder lagt frem, servicen var i orden.

I værelse nr. 7 var der et yngre par fra Moskva, han meget neddæmpet, 'bisnesmen' med ønske om at købe hele området omfattende 100 ha.

Vågner efter hel nats god søvn. Men der er koldt på værelset. Man føler sig forkølet. Fornemmer, at det har været for koldt. Tænker på, at huset ligger i skygge af grantræerne, på om huset overhovedet vil blive varmet

tilstrækkeligt op. Kold sommer. Op ved nitiden. Hvor er der morgenmad?

Hele gruppen står foran huset og føler sig noget alene. Torben Lassen (lektoren) opdager, at morgenmaden står parat inde i køkkenet. Som vi først nu lærer at kende. En tavs ung mand, ham fra i går, står og spejler æg.

Morgenmad: ost, pølse, brød, te, sukker, spejlæg. Alle liver kendeligt op. Munter snak. Mere te. Brusebadet virker med varmt vand. Man får tøj på og skik på værelset. Kl.11 afhentes vi af museumsdirektøren Natalja og konfektionsdirektøren Valerij i en meget lille og meget russisk bus, der kan minde lidt om de amerikanske "school buses", der jo også ser mærkværdige ud, men den sovjetiske er ligesom for kort i skroget.

Lokalhistorisk museum

Museet lå i en gammel kirke og hed Toropetskij Kraevedtjeskij Musej. "Kraevedenie" betyder lokalhistorie, egnshistorie. Museet gammeldags, slidt, støvet. Men logisk opbygget med start i oldtiden og sluttende med billeder af lokale begivenheder i nutiden, fx medaljer fra RSFSR, den russiske føderative sovjetrepublik, overrakt til lokal lærerinde.

Først de ikke-skriftlige kilder: Fund fra gravhøje, smykker af sten, en tættekam: der har været liv i området længe.

Derefter kommer der skriftlige kilder: 'Letopisi' (annaler, krøniker). Året 1074 daterer man byens grundlæggelse til. Byen ser sig selv i de tre vigtigste perioder: Først under Kiev - Rusland, så Smolensk - styret og endelig under Toropetskoe knjastestvo, det vil sige Toropets-fyrstendømmet fra 1167 til 1226. Den lokale sø Solomeno-søen og den lokale Toropa-flod spiller en vigtig rolle i byens historie. Varer fra de græske byer kom op - pengene blev i byen - byen blev rig, også på grund af den gunstige beliggenhed.

1670-1700 opstod et Toropets Kreml (borg). Alt var bygget af træ, også gaderne.

I det 18. århundrede blev byen et handels - og industricentrum primært knyttet til handel med skind. På et tidspunkt, da byen har 7000 indbyggere, er der 24 kirker og 2 klostre. I 1770 er man klar over, at nu skulle der laves en byplan. Handelsvejene ændrer sig dog i det 19. Århundrede. Der er en del brande.

Siden gik industrialiseringen uden om Toropets. Pga. industrialiseringen mister handelskøbmændene betydning, handlen går i stå. Jernbane til byen er der dog fra 1907. Og der er stadig hver aften et tog mod Skt. Petersborg(1992) fra Toropets.

Allevegne er der Lenin - citater. Kirken blev dog allerede i 1904 lavet om til museum. Tur op i det rent hitchcockske klokketårn med afsindig smal passage på noget af vejen op. Storslået udsigt. Herfra, langs søen, forbi de smukke gamle træhuse, malet i alle farver, med filigranudskæringer og velpassede potteplanter i vindueskarmene - og altid en overordentlig velplejet køkkenhave og store brændestabler, og tilbage til byen igen.

Egnen og byen

Fra et andet højtliggende udsigtspunkt er der udsyn over hele byen og egnen, alle byens fabrikker bliver udpeget for os. Derfra kører vi ned til kafeen i byen. Centraltorvet ser meget åbent og livligt, men også meget fattigt, ud.

Vi skulle nu 'obedat' (spise frokost) på byens kafe. Udefra var huset temmelig ramponeret, men indvendigt udmærkede det sig, trods en hovedtrappe med forkert hældning, ved at være meget rent og net. Duft af god mad. Vi kom ind i et lokale på første sal med prægtig opdækning. Måltidet: en frisk grønsagssalat med bl.a. purløg, laksemousse,borsjtj (rødbedesuppe) og en art æggepanerede koteletter med en slags pommes frites. Dertil traminer - vin, kirsebærvin på 20%, vodka, sodavand, vand, kaffe og kage. Ob'jazatel'no (dvs. obligatorisk at drikke sit vodkaglas helt ud).

Løftede drog vi fra dette måltid, hvori fra russerne bl.a. deltog kulturhusdirektøren og museumsinspektøren, videre til et møde på biblioteket, med folk fra "socialsektoren". Stedet var det lokale centralbibliotek, indrettet i et gammelt hus, gamle bøger, stort som et lille skolebibliotek. De tilstedeværende tog venligt imod og vi gik i gang med drøftelsen, hvor vi - navnlig ved hjælp af den til gruppen tilkomne, der havde været igennem Forsvarets Sprogskole - forstod det meste.

En ældre herre talte med et prægtigt sprog kraftigt imod Gorbatjov-perioden. En yngre dame erklærede sig ikke enig, og der var snart en vældig diskussion mellem dem indbyrdes. De lokale folk ville vide noget om mænds og kvinders pensionsalder i Danmark og om gennemsnitslevealderen. I Rusland var pensionsalderen for kvinder 55, for mænd 60.

Vi fik nogle eksempler på, hvor svært livet kan være for pensionister, som udgør en tredjedel af byens befolkning: Et kilo tomater koster 80 rubler i sommeren 1992, dyrt for en pensionist, der har 900 rubler i pension!

På biblioteket var der en lille vandreudstilling af bøger på russisk om fransk historie, bl.a. om Kommunen i 1871.

På vej væk fra biblioteket passerede vi en Lenin - statue, og jeg spurgte den ældre mand, om han skulle forblive der - det var egentlig mest for at afprøve noget sprog:

Han svarede - ja, som et minde - han er jo en del af vores historie.

I 1999 stod han der endnu.

Vi spadserede videre til kulturhuset, hvor vi tilbragte resten af dagen. Vi besøgte det i alle ledder og kanter. Først Gennadijs kontor, der som russiske kontorer er indrettet som Lenins: stillet diagonalt op mod chefens skrivebord er et andet og mindre bord, og det er pladsen for de underordnede, som chefen har kaldt til møde. Og ellers var vi igennem samtlige afdelinger af huset, som navnlig er en musik - og kunstskole.

Mindst 8 klaverer var stillet op rundt omkring, der var dukketeater, teatersal med 600 pladser,stor dansesal. Der er brugerbetaling: Børnenes forældre betaler. Vi fik indtryk af et veldrevet og engageret kulturarbejde og lokalerne gik bestemt også an, selv om byggematerialerne også der tilsyneladende var forarbejdede på stedet, dvs med f.eks. håndsnedkererede vinduer og døre.

Tilsidst var der kaffe, te fra samovar, den lokale specialitet: honningkage og 'karameller', dvs. bolsjer. Optræden med to piger, der dansede folkedans, og markant dame, der sang en grusisk sang - til harmonika.

Tilbage i ulvehuset under de tårnhøje graner spiste vi karbonade med pasta serveret i baren. Senere dukkede en drukkenbolt op, som på det allermest kategoriske blev smidt på porten af Jua. Stemningen tog et dyk. Gisp, hvad kan der egentlig ske med os herude i en russisk skov? Mere champagne og i seng.

Umuligt af sove.

Champagnen.

Sov sent.

Rajonsovjetten

Vågnede op lidt over syv. Fint solskin faldt ned mellem granerne udenfor. En fuldstændig genuin russisk skov/datja-stemning er synlig gennem vinduet. Vi var nu mildest talt matte. Men dagens 'programma' kørte ubønhørligt videre: Vi drog i privatbiler gennem skoven ind til byen, hvor vi startede på "administrationen". Efter et solidt morgenmåltid på basen skulle vi nu umiddelbart efter gennem øl, smørrebrød, kager og chokolade. Det hedder 'goste-priimstvo', gæstfrihed, på russisk.

Vi erfarede nu det officielle navn på den indbydende part, vore værter: Administrationen for Toropets-rajonen i Tver-Oblast.

Chefadministrator Mikhajlov begyndte med at fortælle, at vi nu var kommet til en 1000 år gammel by.

Selve oblasten er på 84.000 km², mens rajonen er på 3.400 km².1/3 af befolkningen er pensionister. Der er forskellig industri i området, primært fødevareindustri: pølser, kød, smør, ost, vodka, men også konfektionsfabrik (børnetøj), skotøjsfabrik, møbelfabrik, plastvareindustri, savværker, og arvet fra sovjettiden ca. 20 sovkhoser/kolkhoser, herunder en stor pelsdyrfarm.

Trods mathed hos den danske gruppe sagde Mikhailov uanfægtet videre: I rajonrådet er der 75 deputatov, rådsmedlemmer. Bolsjoj sovjet (det store råd) mødes mindst 2 gange om året.Der er et forretningsudvalg på 14 medlemmer, der samles 2 gange om måneden. Der er INGEN officielle partier. I princippet findes Kommunistpartiet ikke længere.

Det vigtigste er at finde en taktik for at sikre en stabilitet pga. den kolossale inflation i samfundet.

I gamle dage havde vi ÉN LINJE ("odná líneja") - alt var statens, i dag er "det der er mit er mit". Man fornemmede klart, at Mikhajlov inderligt savnede gamle dages orden og stabilitet.

Når politikerne overvejede områdets fremtid opererede man med planer om turisme, området er også velegnet til jagt, der skydes årligt ca. 30 bjørne i skovene, der er ulve osv.

Siden besøgte vi den 'srednjaja skola' (den russiske enhedsskole med folkeskole og gymnasium), hvor vi senere,

i 1994, kom tilbage for at undervise i fremmedsprog. Trods opførelse i 1976 var skolen allerede da meget nedslidt.

Efter obed (frokost) på byens centrale kafe gik turen ad en umådeligt skramlende landevej til

MUSEJ PARTISANSKOJ SLAVY(Museet til hædring af partisanerne). En muret ovn med skorsten var symbolet på krigen. Det der blev tilbage når alt andet var brændt. 15000 toropets- borgere var krigsdeltagere eller blev evakueret i løbet af krigen, 9000 kom aldrig tilbage.

En sovkhos

Den sidste lørdag i juni er hele gruppen inviteret til stor jubilæumsfest på pelsfarmen Znamenskij, der ligger i en selvstændig bebyggelse Talitsa i skoven uden for Toropets.

Dette er, her i 1992, altså et sovjetisk statsbrug, en såkaldt 'sverosovkhos' til produktion af dyrepels: mink, ræv, kanin.

I alt bor der 800 mennesker, heraf 200 børn, i området, 340 er i arbejde. Det er en typisk sovjetisk sovkhos, hvor folk lever hele deres liv.

Farmen er ung, kun 25 år. Da farmen skulle oprettes, ryddede man skoven, kun en enkelt vej fører derud fra Toropets.

Farmen er stor: De fleste dyr er mink, i alt er der 61.000 dyr, og foderforbruget er ca. 20 tons pr. dag.

Midt i området dominerer et stort kompleks med forretning, hotel/gæstehus, frisør, kulturhusaktiviteter mv.

I området kan børnene gå i skole til og med 3 klasse.

Vi fik en grundig gennemgang af alle bygninger, vores indtryk var dengang, at alle lokaler var snavsede, men virkede. Overalt, her i 1992, er der kommunistiske slogans, det også i den kapitalistiske verden såre anvendelige Lenin-citat:

"Færre ord, flere handlinger!" Og endnu et sovjetskilt:

"Rabotu ljuboju delaj ljubja, pomni – delaesh vsjo dlja sebja." (gør ethvert arbejde med kærlighed - husk, du gør det for din egen skyld)

Det hele starter med en lille ceremoni i sovkhosens festsal. Først holder direktør Malin en lang tale, hvorunder desværre flere danskere stærkt uhøfligt faldt uhjælpeligt i søvn, ikke mindst den der skriver disse linier.

"Uvashaemye tovarisjtji" - ærede kammerater, begyndte han! Efter direktørens beretning om sovkhosens fine resultater, var der fortjenstmedaljer og derefter modeopvisning med pelsfrakker og chapkaer,(pelshuer) russiske kvinder kan nu bære pels på en helt usædvanlig attraktiv måde, konstaterede man i gruppen af danske gæster. Baggrundsmusik var amerikansk og russisk popmusik. Stemningen var som den kunne være i et landbysamfund i Frankrig.

Ude på pladsen bagefter var der auktion - bl.a. over et bilvrag, der gik for 13000 rubler.

Tilbage skulle vi så til restauranten til festmåltid kl.17, hvor det forrige var afsluttet ca. kl.15.

Stærkt fortumlede vender vi tilbage til:

Fiskesuppe med kartofler, agurk med kefir, brødstabler, kage plus marengs, tunge,"ben", tomatsalat med persille og kefir, kødpølse, salat med ærter. Drikkevarer øl, moldavisk hvidvin (marotjnoe sauvignon), champanskoe, 'kljukvennaja nastojka', dvs en slags aperitif på tranebær, med en styrke på 20% og grænseløst med vodka.

På vej tilbage til Toropets, så vi - nær skydebanen - et skilt med sovjetisk klingende slogans:

"Fra venskab i sporten - til fred på jorden"

Lidt herlig præpositionslyrik med både genitiv, dativ og præpositionalis! 'Ot druzhby v sporte k miru na zemle'

Mere om livet i Toropets

Rusland var i zartiden i egen selvforståelse et troende land. Siden Vladimirs valg omkring år 1000 af den ortodokse religion er der bygget et utal af kirker, således også i Toropets, der dels har flere fungerende kirker, dels et ret stort antal ruiner. Man mærker i byen, at kristendommen har haft sine templer, og at religionen stadig spiller en rolle.

Hver og en af os danskere blev slået af den ubegribelige skønhed, der knytter sig til en russisk gudstjeneste: det overvældende antal levende lys, den lange flerstemmige sang, menighedens tydelige inderlige engagement i det der sker under gudstjenesten, den ortodokse religion er tydeligvis en følelsesreligion. Under bøn ikke blot bøjer man sig, men der knæles helt ned, på knæ, og det er ældre og gamle kvinder, som udfører disse ritualer.

På stadion kom vi til fodboldkamp mellem Toropets og Kuvsjínovo. Skilt på stadion: "Nasj glavnyj rekord: sdorovje naroda" (Vor største rekord: folkets gode helbred)

Et andet skilt på stadion: "Privet utjastnikam sorevnovanija" (Vi hilser deltagerne i kappestriden!)

Herefter var vi inviteret på privatbesøg på Ulitsa Kalinina. Her var flere mennesker samlet i en lille lejlighed. En herlig lille pige mellem 8 og 10 dukkede op med folkevisen om Germand Gladensvend på russisk. Kolleger til dem var: en let dominerende smuk kvinde, affarvet, i fyrrerne, stillede energisk mange spørgsmål. En dame i samme alder, en yngre dame, læge, sagde intet, genert, gik uden at sige farvel, desuden var der fysiklæreren Galja, hendes mand plus en mandlig kollega.

Festlig dag, snak, masser af mad og vodka, pelmeny (små indbagte kødboller). De forærede os to flasker vodka, en roman af Gontjarov, to bind af Lermontov, bog om egnen, karamely osv.

Hjem kom Torben og jeg i militsia-jeep med meget fåmælte chauffører, den ene lykønskede os dog med Danmarks fodboldsejr over Holland, som vi havde set i TV i Petersborg: "molodtsy!"(I er nogle rigtige gutter!)

Senere var gruppen inviteret på besøg på den lokale avis, der i juni 1992 hed Snamja Truda (Arbejdets banner). Allerede da sagde chefredaktøren, at avisen snart ville få et knapt så gjaldende navn, blot Moj Kraj (Min egn).

Chefredaktør Ljudmila Nefodova er et meget venligt menneske, der lægger sit hele liv i avisen, men desuden finder tid til at skrive lyrik, som hun udgiver i små eksklusive bøger. Dog kunne vi ikke, i årene efter 1992, få hende til at sende os avisen som abonnement. Hendes argument var vistnok, at rajsovjetten, der finansierede foretagendet, ikke havde nogen grund til at ville have denne avis læst af udlændinge. Det stred mod den selvforståelse, at dette var en avis, der var skrevet for de lokale beboere. Argumentet blev udhulet, da avisen, siden den amerikanske filantrop Georges Soros trådte til i 2000, udkommer på nettet med website: www.moj-kraj.ru

Vi spurgte til, hvad der skete under kuppet - i august 1991 - i Toropets. Svar: Ingenting.

Endnu en sovkhos

Siden besøgte vi en kæmpesovkhos "Podgodrodneje", ledet af den patriarklignende direktør Nikolaj Smirnov. Også dette møde forløb på mange måder som en slags eksemplarisk besøg efter sovjetmønster: velordnet, velstruktureret, velorganiseret.

Først placeredes vi i den fine kulturhusbibliotekssal. Her skitserede Nikolaj Andrevitj dagens program:

Systemet
Hovedbygningen
Krigsmonumentet
Besøg i marken
Museet
og til sidst: Obed (sen frokost)

Historien

Sovkhosens historie hænger sammen med Toropets egnens. Gennem Toropets gik handelsvejene mellem Grækenland og Skandinavien.

Hovedhuset: Efter krigen var huset hårdt medtaget, det havde været kvarter for "Wehrmacht". Efter revolutionen i 1918 blev det den første kolkhos (kollektivbrug)i området. I 1923 var der mangel på arbejdskraft. Derfor blev der anvendt fanger på stedet frem til 1938. I 1938 blev den egentlige sovkhos (statsbrug) dannet.

Gruppen besøgte også det meget markante krigsmonument: "Podvig sovetskogo naroda v velikoj otetjestvennoj vojne" – bessmerten – (Det sovjetiske folks heltedåd i Den store Fædrelandskrig er udødelig).

9. maj hvert år mindes man her freden efter 2. verdenskrig. Nikolaj sagde: "Krigen var her, det skal de nuværende og kommende generationer vide. Nikto ne zabyt nitjto ne zabyto" - (ingen er glemt, intet er glemt)

Sovkhosen havde et museum med Lenin - statue og med Lenins dekret om fred og jord. Et ganske beskedent museum i en stor stue: markredskaber, husflid, revolutionen, 2. VK og ordner. Intet om zarens Rusland. Museet skal lukkes, nu hvor der ikke egentlig længere er sovkhoz. Efteråret 1991 gik man på aktier. Sovkhosen har vilje til at udvikle vandprojekter, turisme, fx i joint venture. Et tysk turistprojekt gik ikke, det faldt sammen med mindedag for krigen.

I tilbageblik i skrivende stund, november 2003, bør også nævnes vores besøg på Toropets møbelfabrik eller oversat fra den russiske betegnelse: Toropets Træforarbejdningsfabrik. Direktøren, Gennadij Kosenkov, havde alle et meget positivt indtryk af.

I 1992 er han en meget driftig mand, fabrikken kører, ikke uden vanskeligheder, men den kører. Der laves de store typisk russiske skabsarrangementer til soveværelser og køkkener, dobbeltsenge osv.

Men få år efter er fabrikken gået neden om og hjem. Vi mere end aner, at det er lokale spændinger mellem tidligere

kommunister og ikke-kommunister, der gør sig gældende, Kosenkov hørte ikke til de første. Da vi ser ham igen, i 1999, er han med russiske ord 'russkij besrabotnik', (russisk arbejdsløs) det synes ikke at påvirke ham det mindste.

Alligevel vil jeg gengive min første samtale med Kosenkov, der foregår da vores gruppe er på sit første officielle besøg på fabrikken. På væggen hænger Lenin.

Jeg: "Hvad laver Vladimir Iljitj her?" Kosenkov:"Hvem skulle ellers hænge der?"

Jeg: "Fx den første direktør." Kosenkov: "Jamen, det var Lenin også!"

Vi går rundt en eftermiddag i Toropets, og pludselig kommer et begravelsesoptog på hovedgaden Ulitsa Oktjabrskaja. Forrest fra en lille lastbil med åbent lad kastedes grankviste ned på kørebanen, derefter kom endnu en lastbil med den åbne, dekorerede kiste, derefter optoget med et hornorkester. Grankvistene på vejen må være en direkte hentydning til palmegrenene foran Kristus Palmesøndag.

Jeg gik ind i univermaggen og gik så ellers rundt i byen, i krydset ved univermaggen lille havari med en Lada, hvis ene hjul ganske enkelt brækkede af og bilen blev stående i krydset. Univermag er en typisk sovjetisk forkortelse for 'universalnyj magazin', altså supermarked. Første gang vi kom i forretningen var i 1992, sidste i 1999. Forskellen på hvad der kunne fås i forretningen er gigantisk: Fra en meget støvet og slidt forretning med få klodsede møbler, nylonkitler til kvinder, kamme og lidt kopper og tallerkener med blomsterranker og lidt guldkant og ganske få fødevarer skete der på de syv år et gigantisk spring fremad til voldsomme køllediske med alle slags fødevarer og langt større sortiment på hylderne.

I byhaven, gorsad, ved siden af univermaggen, var der en sommerpavillon med smadrede ruder. Forretninger i nærheden er som rene varelagre uden vinduer.

Pludselig kører et enormt lastvognstog til transport af særligt lange træstammer gennem oktobergaden.

Iagttagelser: Toropets er en utroligt grøn by. Masser af træer, af alle slags.

Hvordan er her om vinteren?

Nedslidte betontrapper med blotlagt jernarmatur.

Polstrede døre.

Køkkenhaver i massevis.

Masser af træ, der nærmest frådses i træ.

Siden endte jeg ved bredden af Solomeno - søen i det frodige græs ved et stort piletræ, filosoferede. 7 år efter skrev jeg på ca. samme sted min "stadiontale" til 925 - års jubilæet, på et kvarter. Fidusen ved stedet er, at dér kan man få ro i Toropets.

Endnu i 1992, en aften, mødte jeg op på politimester Viktors kontor på politistationen. Der er et eller ved politistationer, som minder om hinanden, Holstebro eller Toropets, samme stemning. Da jeg kom ind på Viktors ikke specielt hyggelige kontor, vidste han vist ikke rigtig, hvad han skulle stille op med mig, mens vi ventede på at Torben og Flemming kom, så han tog sin pistol frem, fra et pengeskab. Vi var vist nærmest generte begge to. Vi tog hjem til ham. Konen, ung, køn, fyldig, blomstret kjole.

Desuden var vi Gennadij, samt byens oliedirektør med frue, Flemming og Torben.

På hjemturen til baza skulle jeg "være stjurman" for oliedirektøren, der kørte os hjem. Også han skulle zigzag'e uden om store huller i vejen, så forskellen var alligevel ens. Kortegen, to biler, stoppede op midt i den skønne russiske natur i den lyse sommernat med svirrende myg, og efter at vi havde siddet i adskillige timer og proppet os med mad og vodka, skulle vi have mere af det samme, nu hvor vi krydsede bygrænsen eller kommunegrænsen.

Da vi kom hjem, var døren låst. Det kringlede oliedirektøren og politichefen med en springkniv.

Dagen efter pjækkede jeg. Jeg kunne ikke mere. Jeg havde gjort trussel af det flere gange, men i dag skulle det være. Lod de andre tage af sted til sygehus og vodkafabrik og gik selv i seng i kahytten igen.

Badede senere i søen samtidig med en hel feriekoloni af glade russiske børn.

Sov.

Skrev.

Sov.

Farvel til byen

Vi pakkede, alt imens vi spekulerede på, hvordan i alverden vi skulle få plads til alle de bøger og flasker og russiske souvenirs, vi var blevet udstyret med.

Da alt omsider var pakket, bastet og bundet, blev der efterhånden uro udenfor. Mennesker dukkede op, man begyndte at gøre grillen klar. Den selvsamme grill var, adskilligt mere rusten, dog stadig brugbar, og derfor i brug, syv år senere. Gennadij og en oberst, der kendte Potsdam og Cuba og også Afghanistan tjenstligt, forberedte sjtjasliki og i løbet af få timer var maden klar: grillspyd, brød og vodka og kun det, til gengæld i lange baner. Endvidere arriverede Nikolaj Andrevitj med en personlig gave til hver af os, hvis kufferter ikke kunne klare et gram mere af noget som helst: vi fik hver udleveret et med blyindfattet glasramme forsynet koloreret linoleumstryk af krigsmonumentet fra sovkhosen med en vægt af ca. trekvart kilo og for stort til at placere i nogen kuffert. Alle danske Toropets veteraner gemmer dette billede som et klenodie.

Gennadij Zamyslov syntes, at vi også havde brug for et voluminøst horn fra noget kronvildt til at have med ved siden af det øvrige, så sådan et fik flere af os.

Og så gik festen videre, indtil vi i en karavane af biler tog den ca. 20 km lange tur ind til banegården i Toropets. På banegården blev der trukket flere flasker op til vederkvægelse efter den lange tur. Toget kom og kørte.

Togrejse fra Toropets til Petersborg

'Provodnikken' (konduktøren) havde i øvrigt indrettet sig personligt i sovevognen med egne yndlingsplakater af Arnold Schwarzenegger i udbrud.

Turen gik udmærket. Til at ledsage os til Petersborg var Natasja med. Vores bagage blev kørt ad landevej i den til formålet rekvirerede lokale byambulance de 700 km op. Det svarer ca. til turen fra Holstebro til Köln. Mens det endnu var lyst passerede vi et stort vådområde. En forbipasserende togfører sagde:"Det er Volga".

Vi havde jo køjer, og vækkedes kun en enkelt gang, nemlig under nattens drama, hvor toget skulle holde ved en bestemt station, hvor det vidstes, at grupper af 'hooligany'(bøller) havde for vane at dænge nattoget og dets vinduer til med sten. Pludselig øgedes aktiviteten i toget, jernstangs-bevæbnede togfolk strømmede ned ad gangene og anbefalede passagerne at holde sig væk fra vinduerne. En enkelt rude blev også knust. Peter havde set alt, men han må have set mere end det tidligere i sit professionelle liv ved DSB, efterdi han, adspurgt, blot sagde: "ja, de var meget aggressive" fuldstændig roligt, uden fortrukne miner eller andet.

Søndag først i juli

Vi ankom 5.45 morgen, i Petersborg. Vi slentrede langsomt ned ad Nevskij Prospekt, havde aftalt møde med andre danske venner ved Peter den Stores rytterstatue, men vi havde vist taget fejl af datoen - eller de havde - eller af klokkeslettet. Vi gik nu lidt rundt for os selv. Jeg selv havde ikke lyst til at spise morgenmad på en vestligt restaureret luksusrestaurant med indendørs vandfald og serenadespillende guitarist i smoking. Senere gik jeg rundt sammen med Torben blandt andet. Vi tog dog lidt "fri fra Rusland" på en vesttysk indrettet bierkneipe med fnugfrit interiør, rene toiletter og høje priser.

Vi kom hjem med SAS til tiden, alt klappede som det skulle.

Men hvad så? Slutningen kunne jo ikke være her.

På et møde i august enes gruppen, der fortsat studerer russisk, men nu også tæller folk udefra, at vores kontakt med Toropets må fortsætte. Hvad vi har været ude for i Rusland har været ren livseliksir for os alle, så forskellige vi i øvrigt end er. Vi bliver da opmærksomme på den nogenlunde nyoprettede Demokratifond. Og vi går i gang:

vi vil have russerne over til os igen. Primo december 1992 har jeg afsendt en ansøgning til Demokratifonden.

1993

Medio januar kom der svar fra Demokratifonden. Man yder støtte til os med 118.443 kroner.

En tirsdag medio april ankommer nu til Silkeborg, der var valgt som første baseby for besøget, plastvare-chefingeniør Viktor Kadrov, møbelfabrikdirektør Gennadij Kosenkov, zootekniker Tatjana Stepanova, fysiklærer Galina Kozlova, sygehusdirektør Jurij Ivanov, kulturhusdirektør Gennadij Zamyslov, fødevare-fabrikdirektør Ivan Jegorov, skatteinspektør Alla Pusjnej, konfektionsfabrikdirektør Valerij Petrov, pelsfarmtekniker Vera Tikhomirova og flere andre.

Toget ankommer en iskold, men smuk aften fra Skanderborg, ud steg en stærkt løftet flok russere, på hvem man ikke kunne mærke, at de havde rejst på de sædvanlige vilkår med natkørsel i biler fra Toropets og til Sjeremetjevo-2 og så derfra til København.

Humøret var højt. Vi bragte dem straks til hotel Louisiana, deres hovedkvarter. Russerne med Kosenkov som gruppens 'natjalnik' (leder) optog straks i hotellets restaurant fra krøllede plastposer diverse flasker med vodka, men på typisk dansk maner stirrede jeg forskrækket på flaskerne, og de forsvandt som dug for solen. Vi bestilte hvidvin til pebrede priser, på de danske værters egen regning, og vi spiste pænt og nydeligt, og der var slet ikke den rette stemning. Russerne spiste forretten, så hovedretten, så desserten, kiggede så på os og spurgte, om middagen nu var forbi. Ja, det var den jo sådan set. Om vi så alle sammen kunne stige op på værelserne? Jamen gerne for os. Vi opdrog da, og straks gik alle russere i gang med at flytte rundt på inventaret, skabe siddepladser af sengene, skubbe lave borde hen til spiseborde, pakkede op for alle kufferter og ud af den medbragte bagage droges allehånde medbragt mad: brød, fiskekonserves, ost, kød, flæsk, champanskoe, vodka - og snart var den helt rette stemning, som vi kendte den så udmærket, etableret.

Gennadijs 44 - års fødselsdag glemmer vi hjemme i min familie aldrig nogensinde! Den blev fejret hos os, natten inden gruppen, der efter nogle dage i Silkeborg med fælles program var blevet fordelt rundt om i Jylland, skulle tilbage. Vi havde inviteret gæster, som jeg delvis bar hjem ud på natten. Gennadij insisterede på, at det var hans fødselsdag, og at den skulle fejres behørigt. Man vil have gættet, hvad det betyder! Vi sov tre timer og så tog Gennadij og jeg første tog fra Holstebro mod Århus, idet vi samledes efter det gamle DSB - princip, opformering (tilkobling på ruten af togvogne), således at Gennadij og jeg startede ud fra Holstebro, nogle kom på i Herning, nogle i Silkeborg og endelig resten i Århus. Herefter drog alle til København og stor fælles ånd prægede gruppen i den åbne togvogn. Hvis ikke det var fordi, at vi tydeligvis var så godmodige og i godt lune, ville det have været en rædsel for alle andre passagerer. Men dominerede, det gjorde vi!

Russerne havde været ude at studere det danske samfund i overensstemmelse med de retningslinjer, der var nedlagt i Demokratifonden, besøg på virksomheder, institutioner, kommunaladministrationer osv.

Et meget ejendommeligt indslag var, da vi alle var samlet og sad og så på videooptagelser af en serie fra BBC, "The Russians", hvor russere drøfter situationen i Sovjetunionen før og efter Sovjetunionens fald. Der bredte sig en stærk hørbar tavshed blandt vore gæster.

Jeg havde talt lidt med Gennadij om, hvad vi i den uformelle Toropets-gruppe mon egentlig ville kunne lave som Repræsentanter for Dansk Know-How og Kapital. Gennadij var vistnok lidt klemt i selskabet og indtog holdningen, at det skulle de sagtens klare selv, hjemme bestemte Mikhajlov, og ham kunne man stole på. I en arbejdsom stund i Holstebro havde jeg fået et båndinterview med Gennadij, hvor han på sit som altid imponerende flotte og klare russisk fortalte om situationen i Rusland og i Toropets.

Ved morgenmaden næste dag sagde Kosenkov: 'Prijesjajte k nam' (kom over og besøg os igen!)

Jeg sendte hurtigt regnskabet til revisoren, og det gik glat igennem takket være vores kontrol med hver en øre. Men nu havde vi fået blod på tanden.

Vi vil derover igen!

Vi ville derover igen, men med andet end turisme for øje. Vi ville undersøge nogle konkrete ting, som vi måske ville kunne hjælpe russerne med: få f.eks. et turisme - eller erhvervsaspekt ind i foretagendet. Til vores gruppe knyttedes snart østeuropaspecialisten Ewa Chylinski.

Torben Heuer, vores gamle censor fra Slavisk, ville gerne tage med og se på engelskundervisningen, hans andet fag.

I et brev af medio juli på russisk til Zoja, sendt via fax, det nye pålidelige medie, når postvæsenet nu ikke dur, påpeger Peter en række punkter, vi vil tage op med dem: engelskundervisning, turisme med særligt henblik på jagt

og fiskeri, undervisning i kommunaladministration, business, og endelig det russiske statslige finansieringsprogram for byfornyelse med videre "Vosrosjdenie".

Kontakten med Toropets tematiseres

Til afrejse i sommeren ultimo juli 1993 er nu samlet ny gruppe.

Vi lander denne gang i Moskva en aften, men kommer sent ud af lufthavnen, og bussen kørte søgende ud i Podmoskovije (Moskvas omegn) i nærmest i stik modsat retning af turen til Toropets. Sagen var, at vi skulle overnatte i Moskva. Stedet viste sig at være et hvilehjem eller feriested for familier med tilknytning til luftvåbenet. Vi blev indkvarteret på nogle enorme sovesale med dimensioner, der på en eller anden måde var helt forkerte. Alt for store rum til at rumme de 6 senge, der stod derinde hvor min kone og og jeg sov. Fordi vi kom så sent, var der intet andet at spise end ostemadder og pølsemadder og en smule champanskoe, men til gengæld enorme mængder af en bestemt vodka brændt på kartofler, der gør vodkaen hårdere og tørrere og sværere at tåle, den kan vistnok ikke købes mere (2003).

Programmet var denne gang kun på en uge, og ideen med besøget var at vi skulle undersøge, hvad vi mere konkret eventuelt kunne hjælpe byen med. Vi følte stor taknemmelighed over for byen og de mange virksomheder, vi havde fået en så varm velkomst til, og ville efter bedste evne prøve at få noget af den vestlige velstand til at komme Toropets til gode.

Da vore værter i byen nu engang var den lokale rajonadministration havde vi inviteret Inger Andersen fra Kommunernes Landsforening med til at fortælle om dansk kommunal og amtskommunal administration.

Men ellers blev aftalen, at vi skulle komme igen året efter og dels undervise i engelsk, tysk og fransk, og dels undersøge nogle konkrete fabrikationsmuligheder for danske virksomheder i byen.

I november kom der et lille delegationsbesøg fra Rusland, idet Zoja vendte tilbage med direktøren for brødfabrikken Nina Dankova og slagteridirektør Vasilij Kuljabin.

1994

Dette år indledes med at den uformelle Toropa - gruppe mødes i Århus til en generalforsamling til dannelse af foreningen Toropa, Dansk - Russisk Selskab for Regionaludvikling.

Thomas Petersen tilvejebringer det økonomiske grundlag ved et generøst rentefrit lån.

Vi ved nu ca. så meget, at vi skal tilbage til Rusland i sommeren 94 for at fortsætte de aktiviteter, vi så småt havde iværksat i sommeren 93, altså noget med erhverv og fremmedsprog.

Peter går ind i større forhandlinger med et dansk kagefirma om placering af et produktionsanlæg i Toropets og bruger en mængde tid på det. Jeg ved, at vi skal arrangere efteruddannelse for lærere i fremmedsprogene tysk, engelsk og fransk i Toropets, og jeg skal have fundet nogen til at tage sig af tysk og engelsk.

Vi er nu blevet en egentlig forening efter dansk lov, optaget i foreningsregistret, med undertegnede som formand i 1994, og vi er også opmærksomme på, at det europæiske program TACIS måske kan være interessant. Jeg kontakter adskillige kolleger og får ad omveje kontakt med både lektor Angela Schou fra Ålborg og lektor Poul Bruun fra Viby Amtsgymnasium. Jeg kører til begge for at få en fornemmelse af, om de nu også vil kunne klare mosten. Man skal kunne 'tåle Rusland'. Det var bestemt mit indtryk, at de kunne, og det kunne de også.

I juni drager vi igen til Toropets.

Dels har jeg selv til russerne oversendt en liste med de foredrag om fransk sprog og kultur, jeg selv ville holde, og

tilsvarende gjaldt Poul Bruun og Angela Schou for engelsk og tysk.

Ove og Peter ville undersøge poliklinikken nærmere. Hvad er behovene for medicinhjælp?

Inden afrejsen havde jeg hos et medicinalvarefirma hentet et helt bilbagagerum fyldt af ting som kanyler og andre dele til lægehjælp. Umiddelbart efter vor hjemkomst ville der komme en stor delegation af unge fra Toropets, og vi forestillede os, at de unge kunne medbringe nogle af disse ting på deres tilbagerejse. Det var Bjarne Hvirring og Lise Aagaard, som med stor hjælp fra HC Christensen, var ankermænd i det vellykkede besøg.

Desuden ville Ove og Peter specielt gerne studere landbrug i dets forskellige former, særligt de private 'fermery'. Ingelise, Per, Anette og Karen ville vurdere feltet almen undervisning af unge og voksne i kultur og samfundsforhold.

Endelig ville de undersøge mulighederne for samarbejde på temaer som turisme, iværksættelse af ny virksomhed, det at arbejde som projektleder i offentlig og privat virksomhed. Endelig ville Anette optage en videofilm om Toropets.

Danskere underviser i Rusland

Det var en stor oplevelse at undervise i fransk på skole nr. 1. Undervisningslokalet, der var dekoreret under påvirkning af Tatjana Konstantinovna vidnede om et utroligt privat engagement. Jeg står og fortæller om fransk og øvrig frankofon litteratur og sprog med bl.a. portrætter af Gorkij, Gogol, Lermontov, Pusjkin og Dostojevskij og af nogle af deres figurer malet i et fascinerende design på væggen bag mig. Borde og stole er malet blå, det klarer lærere og elever i deres ferie, og lokalet er oplyst med lamper med muntre lysegule bastskærme. Ovre på den anden side af gaden står min kollega, Den evige Lærer, på sin sokkel. (Til oplysning: en tilsvarende statue, men af Den evige Elev, har jeg fundet i den smålandske lilleby Älmhult). Undervisningen foregik fra 10 - 12 og fra 14 - 16 i 2 x 4 dage, og vi kom egentlig langt omkring. Der var ikke så mange tilhørere, der udgjordes af både lærere og elever. Jeg efterlod til skolen Rackham den Rødes Skat og Enhjørningens Hemmelighed - på russisk.

Smolensk, Vitebsk og Katyn

Under opholdet blev en enkelt dag taget helt ud af programmet, hvor vi tidligt om morgenen kørte afsted i plasticfabrikkens bus, mens Malin og familie i deres nye Volga kørte foran. Kursen var sat mod Smolensk, som vi nåede efter formentlig 6 eller 7 timer stort set uden pause. Undervejs havde vi lejligheden til at se, i hvilken imponerende grad naturen er uspoleret.

Vi kører nu ind i Smolensk, der er en stor by. Målet her var Uspenskij Sobor, grundlagt i 1677. En præst gik uden videre ud fra at en i gruppen kunne levere simultantolkning, og Bjarne var jo ikke med! Siden spiste vi på restaurant, inden vi fortsatte mod Belarus, hvor alting virkede mere velplejet end i Rusland.

Vi kørte mod Vitebsk, og så den fra Kehlers Russiske Kroniker (1920) sørgeligt kendte banegård. Vi burde også have dyrket Chagall, mens vi nu var her. Siden kørte vi til Katyn, et sort sted. Og lidet vel vedligeholdt i betragtning af, hvem der stod bag ugerningerne der.

Umiddelbart efter vores hjemkomst kom så den nævnte delegation af unge fra Toropets og boede på sommerlejr i Randers. Men da havde vi allerede en ny ansøgning om russerbesøg på bedding. Ansøgningen gik afsted i juli og ultimo august får vi svar om, at Fonden støtter foretagendet med 117.294 kr. Alt kan tilsyneladende lade sig gøre i 1994!

I oktober kommer næste delegation, hvoriblandt busselskabsdirektør Rubinov, støberidirektør Petr Samuljlov,

direktør for asfaltfabrik Aleksandr Filippov, likør-fremstillingsfabriksdirektør Boris Saparov, entreprenør Vladimir Smirnov og frue, chefingeniør Tamara Kozheurova, brødfabrikdirektør Vasilij Babajtsev, levnedsmiddel-administrator Zinajda Cygankova, skoleinspektør Nadesjda Gigel, sygehusforstanderinde Irina Titkova, chefredaktør Ljudmila Nefodova, gasforsyningsdirektør Pavel Tomilin, rajonsafdelingsleder Vera Mikhajlova og politiofficer Tatjana Kuljabina.

Igen er ideen med gruppens ophold indsigter i dansk demokrati og samfundsliv, så der besøges skatte-forvaltningen i Randers, med grundig forelæsning om personbeskatning og virksomhedsbeskatning, besøg på folkeuniversitetscentret Skærum Mølle, hvor der med udgangspunkt i Grundtvig blev gennemgået andels - og højskolebevægelse og selvorganisering på lokalt plan og meget andet.

1995

I foråret 1995 fik jeg mulighed for at indfri et gammelt løfte til franskkollegerne i Toropets, at skaffe dem en kontakt til det ægte Frankrig. Denne del falder lidt uden for formålet med dette skrift, men i al korthed kan det siges at forsøget lykkedes, der kom både en delegation fra Toropets til Mâcon i maj 1998, ligesom der blev et fælles dansk - fransk - russisk møde i juli 1999 i Toropets.

Igen drages der til Toropets, nu kun Peter og jeg.

I Sjeremetjevo-2 ventede Kosenkov i slagteriets Chevrolet med chauffør. Vi gjorde holdt relativt tæt uden for Moskva ved en lille sø, hvor den medbragte uzbekiske fabrikskoks meget lækre uzbeskiske specialiteter pakkes ud. Måske er det disse løfterige ture fra Moskvas motorvejsringssystem direkte ud mod Rsjev og Volokolamsk, som er det mest mindeværdige ved vore russiske eventyr.

I hvert fald var følelsen af igen i den lyse sommernat medio juli at konstatere: "vi er her igen, vi er her igen!" ved ankomsten til gæstehuset i Talitsa, aldeles liflig. Selvfølgelig faldt vi i snak med damefrisøren i huset, der også klippede herrer, der omkring 1 midnat. Og selvfølgelig gik hun i gang med at klippe Peter i sin salon, der tillige var hendes hjem, en operation der var færdig omkring kl. 2. Landet er bare sådan.

Vi Er Her Igen! Følelsen af, at man endnu en gang fik lov at være her, og oplevelsen af det nødvendige i at tage hele sit hoved med psyke og sjæl, dreje det en kvart omgang, før man var klar og kunne tage imod Rusland - den følelse og den oplevelse meldte sig igen.

Overdådig morgenmad ventede op ad formiddagen: et antal kogekoner var i gang med at tilvirke vi tos morgenmad, og vi fandt jo snart ud af, at vi var i nogle andre gemakker, men i virkeligheden jo ganske tæt på den selvsamme sal,

hvor vi med mange andre var blevet voldsomt fodret af med to fuldstore danske julefrokoster om sommeren i 1992. Malin var stadig den store mand på stedet, og Ilja og Vera fortrolige medarbejdere.

Der blæste en kold vind fra øst, da Peter og jeg gik ned i centershoppen for at bese herlighederne. Hele to

ekspedienter i den i øvrigt - også for varer - temmelig gabende tomme forretning. Vi blev hentet efter middag af Zoja, der spurgte til, hvordan det stod til, og efter vore meldinger konkluderede hun, meget zojask:

'Khorosjo shto vsjo khorosjo' (Godt at alt er godt). Det får mig til at ihukomme sandheden af, at den egentligste og værste komplikation ved vore mangeartede forsøg på at fortsætte, bevare og udbygge kontakterne til Rusland, hverken er vodka eller myg eller huller i vejene eller knas på telefonlinien, det er bare sproget selv. Noget andet er, at russisk grammatik ofte har skullet bemestres, samtidig med, at man i bil kørte i rasende fart ad hullede veje, mens ens hoved værkede efter natlige udskejelser, og ens krop kløede efter myggeangreb. For blødsødenhed er der ingen forståelse. Moskva tror ikke på tårer.

Herefter programplanlægning med mange telefonsamtaler i Zojas kontor.

Om aftenen endte vi ude på Volodja Smirnovs byggeindustri, igen til noget spisning med et temmelig generт og fnisende personale og med - allermindst - en regnskabsdirektør i firmaet, som dels næppe var ædru, dels var en storartet 'bard' med en svag mindelse om Bulat Okudsjava. Vi havde det festligt! Denne mand havde mange herlige minder fra sin tid i den sovjetiske hær i Berlin. Havde han ikke også stået vagt ved det sovjetiske monument ved Brandenburger Tor?

Forklaringen på den vægtforøgelse vi kunne konstatere, da vi var tilbage i DK: Morgenmaden var igen: vin, vodka, kaffe, te med 3 spejlæg og 4 pandekager pr mand.

Ilja og Vera kom kl.10. Vi kørte til deres hjem (Zaretjnaja), hentede briller, via Toropets til Musorgskij, hvor den store russiske komponist er født. Ved monumentet, der stod flot placeret i den utrolig smukke egn (vi var her inde i Pskovskaja Oblast),indtoges sovjetskoe champanskoe, vafler og chokolade. Vi kørte videre ned til Dom-Musej og fik en flot gennemgang. I en kafé ved museet stod Kosenkovs lyse Silkeborg-inspirerede borde. Traktementet var her: æbler og kaffe!

Som et eksempel på russernes nye udrejsemuligheder havde Ilja og Veraværet en tur i Athen - vistnok for at sælge skind, hvorfor man så sælger pels i Grækenland. Vi så billeder i deres fotoalbum af hr og fru Tikhomirov ved Kap Sounion (ud for hvilken Ikaros jo faldt i havet!)

Som følge af denne tur til det græske lå der i Ladaen et bånd med bouzoukimusik, som den der skriver disse linjer tilfældigvis holder meget af at lytte til, og kan man kombinere fransk og russisk, kan man vel også kombinere græsk og russisk, begge dele har en fælles oprindelse i Det Byzantinske Rige. Alligevel var det en mere end sær fornemmelse at høre denne storslåede musik, der vækker

associationer til glitrende knaldblåt vand, cikadesang og oliventræer, mens man krydser grænsen fra Pskovskaja til Tverskaja Oblast. Jeg var lige ved at fortryde, at jeg bad dem sætte båndet på. På den anden side blev det nu få år efter næsten ligeså hallucinerende, at gå og snakke med Gennadij en blæsende varm solskinsdag i knivskarpt majlys på gaden i den sydfranske by Mâcon.

Tilbage til Toropets ad magistral'en.

Planen var vistnok, at vi skulle have spist på restaurant, men Vera og Ilja valgte i stedet at foretage nogle indkøb og så køre hjem til dem. Mens maden var under tilberedning, kørte vi ud til et af deres yndlingssteder ved Toropa - floden og fandt bl.a en lokal bærtype, irga. Hjemme hos dem så vi en videofilm om pelsfarmen, som vi senere fik en kopi af.

Herlig mad: salt suppe, kasja og kolbasa, (grød og pølser).

Herefter kom Jegorov, som vist ikke havde været der før. Med ham kørte vi til hans datja, hvor både kone og datter var i fuld færd med at tilberede et større måltid. Først badstue, siden maden. Jegorov fortalte, at han havde været ved at fryse fast til isen, en vinternat sidste år.

Vi ankom sent, kørt af vor vært selv i Ladaen.

Sov ca. kl. 1.

Søndag

Op kl. 5.45 da vi skulle køre et smut på ca. 315 km til Pusjkinskie Gory med rutebilchefen Rubinov og Volodja Smirnov, begge med fruer. Desuden var der chauffør på i begge biler, Lada og Volga.

Fantastisk dag med besøg på disse steder i nærheden af Pskov, hvor Pusjkin havde været i husarrest, bortvist fra Petersborg, virkelig hjemstedet for den russiske litterære romantik, helt klart et sted man gerne vil se igen og som lever op til Michelins kriterium: VAUT LE VOYAGE! (er hele rejsen værd). Hjemme kl. 22.45.

Mandag

Overvældende morgenmad efter samme mønster som i går.

Det behagelige var, at vi skulle hen i kulturhuset, hvor Gennadij i øvrigt ikke længere var chef. Hvor han var, var faktisk svært at vide, for det var der ikke så mange, der ville

tale om, men vi fik ca. 10 minutter med ham på Centralnaja Plosjtjad, (Torvet) hvor han vistnok var på vej til toget på 'komandirovka' (tjenesterejse) til Moskva, han virkede lidt utilfreds, nervøs, men i øvrigt sig selv. Sidst vi havde været sammen med Gennadij havde jo været hjemme hos ham i 1994, året før havde Lisa og jeg mødt ham med hans kone i deres lejlighed. Og i 1994 var Poul Bruun og jeg til heftig store badedag i hans forældres hus ved Toropa - floden. Hvad var der sket?

Nu stod Gennadij dér. Jeg fik en lille snak med ham til båndet, men det blev kun ganske lidt. Men han var vist tydeligvis i "ændret position".

På kafeen fik vi vist den eneste gang nogensinde en alkoholfri frokost i Rusland. Fordelen ved den slags er

kolossal: Ewa, som vi spiste med, foreslog hjemmelavet hindbærsaft til maden, hun talte et langsomt og tydeligt russisk, hun var lyttende og tålmodig og råbte ikke. Hun ville være den perfekte lærer. Men som altid i surrealistiske

omgivelser skiftede billedet snart, og Peter og jeg blev derefter lodset ind i et par biler fyldt med gamle kendinge og straks gik turen for fuld fart ud ad magistral'en til Velikie Luki, hvor vi fik en af vore livs store aftener.

Med en lokal oliedirektør (sic !) gik turen dels til besigtigelse af byen, igennem hvilken går en flod, som vi i hvert fald ikke så nogle badende børn dø af at bade i, mens vi var der. Rent vand, måske? En ny kirke med et herligt klokketårn. Store mindesmærker fra krigens tid, soldaten Matrosov og monumentet med T-34 kampvogn.

Og derefter en VIP - restaurant, hvor vi havde det mere end morsomt.

Hvorefter turen gik hjem, sent, med fuld drøn på Marina Zuravljova fra bilens højttalere.

Tirsdag

Kan vi holde til mere? Tja, det går jo godt: Igen enorm morgenmad, pandekager osv. Og så kommer Kuljabin kørende i sin Audi med påklistret etiket: "Mafia Staff Car" og kører os direkte til sit slagteri - under armen har han en ramme med 24 dåser Faxe - øl bestemt til det brasilianske marked, men skidt - nu var de 24 dåser i Toropets, og vi skulle bare tage for os, så der sidder vi sådan lidt halv - tidligt tirsdag morgen, Peter og jeg, i Kuljabins Audi og får os et par kl. 9 - bajere.

På fabrikken kommer vi ind i direktør Kuljabins kontor i den sædvanlige russiske stil: stort som en boldhal, med posede gardiner til at lukke lyset ude med (til at hindre indblik udefra med), et stort chefskrivebord i det ene hjørne, mærkeligt bart, og så en lille dør ind i tapetet. Den åbner sig og vi skrider ind i et lille dobbeltdørsforsynet kabinet, som var Louis XIV værdigt, med fine tapeter og sofaer og et lille bord hvorpå er placeret store fade med frisk afskåret pølse - og kødpålæg fra slagteriet, nok til 10 - 12 sultne personer, og vi var kun to mætte. Men det skulle jo prøves, og igen - til sin forbløffelse - må man undre sig over: dette smagte jo godt! Aldeles glimrende, en kvalitet der klart kan konkurrere med produkter med påtrykt EØF: Spis, spis! Davaj!(Kom nu!) Tag noget mere øl. Posjalujsta! (Værsågod!)Det ér her for det samme. Nu davaj!

Var vi en kende matte her? Ikke som jeg husker det. Kalorieindtaget var lige nu, som Peter bemærkede, firedoblet i forhold til normalen, men det gik endda. Siden fortsatte vi til et savværk, hvor traktementet var frisk honning produceret på stedet af lokale bier i en efterladt træstub. Totalt forældet produktionsapparat, sløve save og flossede brædder, hvoraf mange lå hulter til bulter - og direktøren med det for russere karakteristiske stemningssving fra at være temmelig kold og tydeligvis kedende sig i vort selskab, til han pludselig svingede om og blev venligheden selv. Hvad skete der? Vi aner det ikke.

Fra Peter og jeg forlod fabrikken, efter at have hilst på en bekendt der var med i oktober 1994 - ekspeditionen fra Toropets til Danmark, var vi hver forsynet med en overordentlig nydelig tekande pakket ind i avispapir.

Herefter har der vist været noget 'svobodnoe vremja', noget fritid. Peter og jeg shoppede lidt i City. F.eks. aflagde vi besøg i 'vor' boghandel på "Ulitsa Sovjetskaja". Den har været et samlingspunkt for danskere på gennemrejse gennem årene, fra hvert år til hvert år med totalt nyt bogsortiment. Nævnes skal her skiltet med det pragtfulde citat af Gorkij, der siden 92 har prydet den ellers noget ramponerede vinduesudsmykning. "Ljubite knigu vsej dusjoj, Ona ne tol'ko vam vetjnyj drug, No do kontsa vernyj sputnik" (Elsk bogen med hele din sjæl. Den er dig ikke blot en evig ven, men en tro livsledsager resten af dine dage)

Herefter gik turen, med Aleksandr Filippov i hans lille Moskvitj-bil, ud til nogle af Zojas bekendte, et Moskva - lægepar, som ikke så langt fra basen var ved at opføre et sommerhus. Imens havde de indrettet sig for sommeren i badstuen på grunden. Vidunderligt sted. Inden vi kom derned, var Peter og jeg med Filippov nede at bese "Basen". Den havde vi jo intet haft at gøre med på denne rejse. Det hele lignede sig selv. Der var i øvrigt lukket. En sur vagtmand passede på. Om Jura arbejdede der stadig? Nej. Om han kendte ham. Nej. At vi havde boet der før. Nå. Ud på øen, kikke ud over søen. Og så op til grunden, hvor de to læger foruden Zoja med ca. 14 - årig søn havde inviteret jernstøberiets direktør, Pjotr Samujlov.

Herlig aften, igen konstateringen af den store forskel på Rusland og Danmark: vi ville ikke 'hjemme' kunne have siddet, som vi gjorde det, i den usigeligt bløde og lune aftenbrise midt på en græsplæne og være blevet siddende til sen aften. Det kan man her, med 500 km til havet og omgivet af enorme skove. Sent hjem med Filippov, der underholdt Peter med deklamering af Esenin, mens jeg valgte at gå tidligt til ro!

Onsdag

Om formiddagen har vi vist drøftet mere TACIS, inden vi drog til kafeen for at spise frokost, hvor også Volodja kom.

Igen noget 'svobodnoe vremja', hvor Peter og jeg gjorde næsten det bedste, man kan gøre i Toropets, og som man aldrig får lov til: gå rundt på egen hånd og snuse. Vi snusede ned i 'univermaggen', hvor jeg gennem årene har købt flere af de nødvendighedsgenstande, vi omgiver os med til daglig

i vores hjem: en diminutiv gryde med et for langt skaft til at koge æg, en elsamovar, en passer, en tekedel: denne gang var det en balalajka, jeg fik fat i.

Kl. 18 skulle vi så igen til 'tovarisjkij veter', (kammerat-skabsaften) dvs. til endnu en prasdnik(festmåltid) med hele flokken, og nøjagtig her skete i hvert fald for undertegnede præcis dette: jeg havde fået nok. Men den går ikke! I Rusland bestemmer man ikke selv, om man skal have noget at spise og drikke og more sig. Er man der, er man der. Og man

kommer med i det. Aftenen forløb i øvrigt hurtigt, ved ti - tiden blev vi kørt tilbage til farmen i Talitsa, hvor vi skulle hvile os inden turen ind til Moskva, der ville starte med en kortege af biler ved midnatstid. Herude dukkede Vera og Ilja op, med kopi af pelsfarmfilmen, honning og diverse andre ting. De havde ikke været inviteret med til kammeratskabsaftenen! Og de er nogle af de behageligste mennesker at være sammen med derovre. Kortegen sætter i gang, og vi kører. Skønt det kun er lidt mere end turen Holstebro - København er det efter russiske vejes standard en lang tur, hvor man ikke lige kan vide, hvad der venter forude.

Torsdag

Da jeg på det tidspunkt arbejdede en del med diktafon, har vi en række autentiske lydoptagelser, der dokumenterer stemning og vid på en sådan tur ud i den dybe russiske sommernat. Der er mange stop undervejs, man bytter bil. Jeg for min part sværger nu til Volga, navnlig når man, som pelsfarmer Malin havde gjort, som betræk til sæderne ganske enkelt har taget det tykke klassiske tæppe, der egentlig burde ligge under sofabordet i dagligstuen. Volga passer glimrende til de russiske landeveje.

Ved ankomsten til Sjeremetjevo-2 fodrede Malin os af. Hvad får man sådan i en restaurant i Moskvas lufthavn kl. 9 om morgenen: en lun ret med hummerhaler og et par flasker spansk hvidvin, så kan man lidt igen. Malin tog afsked med os. Det sker ved at ryste hænder 9 (ni) gange, hvorefter han var væk, og vi først meget sent opdagede, at vi stod i en forkert indcheckningskø. Vi havde hele ugen kun været i varmt bad én gang, nemlig hos Jegorov. Vi stank så meget, at der blev vendt sig om efter os i toget mod Halsskov, vi valgte på færgen at holde os oppe i det fri - hver for sig.

Dette var næstsidste kontakt med Toropets.

Nu går månederne. I 1997 havde vi i august fået et brev fra Zoja, hvori hun skriver: "Jeg er glad for på jeres vegne at I lever i Danmark, det er et stabilt land".

Vi fornemmer siden, at der har været en række kritiske begivenheder mellem flere af de nøglepersoner, vi har kendt, retssager, tab af arbejdspladser, og at dette begrunder, at vores kontakt lige så langsomt glider ud. Zoja Jefimova træder tilbage som stedfortræder for chefadministratoren, og som formand for Rajonsovjetten, og ny chef for administrationen bliver Valerij Tkatjov, som dog er enig i, at forbindelserne skal fortsættes og udbygges.

Vi inviteres til at komme til Toropets - sine die.

1998

Som gruppe prøver vi stadig at bevare kontakten til byen. Vi har fået den ide at ville skrive en bog om byen, har nævnt det, og derefter ikke hørt meget videre. I maj mødes jeg i den sydfranske by Mâcon med Gennadij Zamyslov, og han medbringer en stak af avisen Moj Kraj, og da de er læst begynder det at dæmre, hvorfor der har været så lidt nyt fra byen.

Ved læsningen får vi jo syn for sagn om de tårnhøje problemer, folk står med i byen, om helt konkrete vanskeligheder for mennesker vi kender, af og til om

konflikter mellem dem. Hvis vi tilrejsende danske måske kan anklages for en vis sentimental hengivenhed for Toropets og omegn og deraf følgende blåøjethed (jeg taler gerne her på egne vegne), så fjerner læsningen af Moj Kraj alle illusioner. Som gruppe af udenlandske venner har vi mistet vor uskyld - tonen er åben i den lille avis. Kritik fremføres helt klart, vi kan bl.a. læse om fallitten for Kosenkovs møbelfabrik.

Man fornemmer også det politiske magtskifte i byen. Gennadij Zamyslov er på ny en stærk mand, og hvad der sker, aftales med den nye glava administratsija (chefadministrator).

Siden læser jeg i Moj Kraj af 28. april 1998 en artikel hvori man à propos monumentet kan læse følgende i oversættelse:

"V.I. Lenins fødselsdag er nu som før for mange mennesker kær og betydningsfuld. Derfor fandt også i år pr. tradition og som hyldest til mindet om et menneske, der trådte frem i sin epoke, i Toropets en nedlæggelse af blomster sted ved Lenin - statuen. Samme dag afholdtes en højtidelighed, der var viet 128 - året for Lenins fødsel.

I.F. Savenkov holdt en tale. Til slut blev der givet en koncert med amatørmusikere."

1999

I 1999 kommer den sidste kontakt.

Toropets, der jo er grundlagt i 1074, holder derfor i 1999 925 - års - jublilæum, og der inviteres 4 medlemmer i alt. Vi får at vide at der også vil komme en delegation fra Frankrig. Men med denne ekspedition går det ligesom med så mange andre. Det er mere end vanskeligt at få endelig besked og snart ryger vi ind i sommerferieproblemer. Til det sidste mangler vi at få den officielle invitation og visum fra Rusland.

Absolut kl. 5 minutter i 12 arriverer alt, og Bjarne, Ingelise, Peter og jeg er klar til at rejse. Men vi er ikke særlig godt forberedt.

Onsdag i juli

I allersidste øjeblik er turen blevet til noget.

Vi flyver nu Boeing 737 til Moskva. Det er noget andet end i gamle dage. Vores forberedelse til turen er som sagt ikke i top. Det skyldes alene den kolossale forvirring, som ikke skyldes os, om hvorvidt vi kunne komme. Vi var jo inviteret over til 925 - års - dagen.

Vi lander - on time - i Sjeremetjevo. Terminal 2. Vi kommer glat igennem. Erfaringen synes nu at være, at man

ret nemt bliver lukket ind i Rusland. Det er den modsatte retning, der er besværlig. Og der står den unge Andrej Smirnov, nåja, han har vel nået alderen. Nu i 1999 er han 18. I 1994 var han 13. Vi går straks hen til hans og kammeratens Gosudarstvennyj Avtomobilnyj Zavod, (statens bilfabrik), GAZ - bil.

Og vi kører straks mod Toropets. Der er varmt i Moskva, ca. 24 graduzov. Vi holder snart for at købe mineralvand: vestlig flasketype, ikke en grøn - grumset halvliterglasflaske, som kan rumme alt fra vodka til vitriol.

Bjarne ringer hjem til Lise fra mobilen. Den virker fint. Andrej er hyggelig og optimistisk. Vi får de første meldinger

fra Toropets. Han er netop blevet far for 2 måneder siden. Han er 18.

Vi kører og kører - den sædvanlige rute: ad magistral'en mod Volokolamsk og Rsjev. Fra Sjeremetjevo ligner Moskva nu mere og mere Paris omkring Charles de Gaulle - lufthavnen.: vejene brede, hurtige, mange anonyme BMW'er med blå blink, reklameskilte, vestlige varer osv. Og magistral'en selv er hæderlig Et sted stopper vi for at spise. På et lidt ucharmerende sted står vi nu igen i den russiske nat. Andrej anretter 'buterbrod' med røget fisk og røget kød, og det smager herligt. Først har vi fået et vink med en vognstang om, at som kulturmennesker vasker vi først hænder, inden vi putter mad i munden. Den høje kvalitet i fødevarerne overrasker mig igen. Hvad er det da, vi gør ved maden i Danmark?

Et sted får vi benzin på. En sovende mand vækkes, de små luger forsynet med vældigt gitterværk hvor køberen skal helt ned i knæ for at tale med ekspedienten, der ligner noget fra Dr. Caligaris Kabinet, eksisterer i bedste velgående. Bilen lugter meget af den dårlige benzin. Da det er helt lyst, er vi jo så ved at være fremme, det her kender vi, det ligner sig selv! Vi er nu ganske vist lettere fortinnede i hovederne, men det hele ligner sig selv. Som at køre hen over Eremitagesletten igen kl. 5 en sommermorgen, evt. mange år efter. Man kender hvert et sving på denne tur, hér skrider vi ud i sandet, dér kommer Toropa - floden med en bro ud, de ikke har fået repareret endnu, og - der "Basen"!

Damen, som vi genkender fra Rajonadministrationen, serverer te og madder for os, der ved 5-tiden om morgenen.

Vi styrter rundt på basens gange, gør vi, Ingelise, Bjarne, Peter og jeg selv: vi er jo kistehenrykte over, at tidligere oplevelser af dette ægte Rusland, der helt sikkert har placeret sig i vort ubevidste, nu pludselig er tilgængelige igen - Live!

Og det hele er blevet smukkeseret! Der er færdigbygget en ny terrasse ved indgangen. I vore samlede arkiver har vi mindst 200 billeder af alle stadier i forbindelse med ombygningen af indgangen til basen. Skulle det nogensinde i Toropets blive nødvendigt for bystyret at genkalde sig stadierne, skal de bare henvende sig til Dansk - Russisk Selskab for Regionaludvikling med afdelinger i Holstebro, Varde, Silkeborg og Randers: vi ligger inde med beviserne!

De tunge trapper op til første sal, der var skæve, der gav en helt forkert gangart opad er (desværre) rettet op. Alle ledninger er stadig revet ud i forbindelse med brandadvarselsskilte. Baren er desværre under total restaurering, end ikke maleriet med den luntende bjørn eller kukuret er tilbage (det ved jeg, for ellers havde jeg beslaglagt det som en slags danefæ og hjembragt det hertil). Til gengæld er værelserne, desværre ikke dem ud mod søen, men indad, restaureret på det allernydeligste! Nye senge, madrasser, tapeter, gardiner: alt i en pastelfarvet og meget sart kvalitet, helt tydeligt har blide kvinder været involveret her, ligeså tydeligt er det, at det nok ikke tåler mange gæsters hærgen, før stedet selv bærer spor heraf. Men mens vi er der, er alt rosenrødt.

At få lov at opleve Basen igen - fem år efter!

Men her kl. 5 morgen er det jo for længst torsdag, og vi sov fra kl. 6 - 9, højst 3 timer. Vi kørte så til kafeen inde på Tsentral'naja Plosjtjad (Torvet) og fik igen en lille middag til morgenmad. På markedet kunne vi veksle, således at hvor rublen i 1989 kostede 10 kr pr styk officielt, reelt 1 kr - og var faldet til 6 øre stykket i 1992 fik vi nu 2370 rubler for 100 US - dollars.

I boghandlen så jeg en - fabriksny - skrivemaskine svarende til 300 dkr, som jeg fik stillet til side, og som jeg siden købte - og har endnu. På telegrafstationen ringede jeg til DRs korrespondent Poul F. Hansen i Moskva, som gav

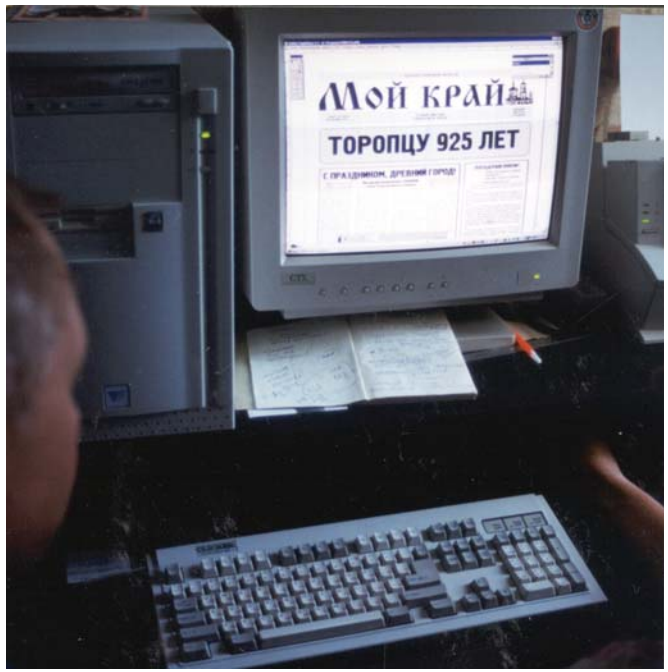

tilsagn om at ville komme med sin cameraman næste dag for at dække byens 925 - års jubilæum.

Kl. 14.30 mødtes vi med franskmændene hos chef for Rajonadministrationen, Tkatjov. Først havde vi jo stukket hovederne sammen i kulturhuset. Dette var også lidt festligt: nu var det i 1995 opstartede projekt jo realiseret med et tværgående møde mellem Frankrig, Danmark og Rusland, for nu at sige det lidt højtideligt.

Frankrig anerkendes af de fleste danskere som et dejligt land, men i vor gruppe var der ét medlem, hvis tålmodighed afprøvedes ud i periferien ved mødet med vore galliske brødre: Her kommer et udvalg af citater:

"De har ret til at nyde de uvidendes privilegium."

"De er nogle tidrøvere."

"Jeg vil dog sige med Voltaire: jeg vil kæmpe for din ret til at være uenig med mig!"

Og for ligesom at drage en samlet slutning af iagttagelserne:

"Havde man rådført sig med mig, havde jeg frarådet det!"

Kl. 17.00 er der inviteret til velkomstfestmåltid, og det er jo som i gamle dage, vi sidder samme sted i kafeen. Et par figurer er der ikke: Zoja, Kosenkov - men der er andre kendinge: byggeentreprenøren, politichefen, fødevare-fabriksdirektøren, konfektionsfabriksdirektøren, jernstøberi-direktørfruen, brødfabrikdirektøren, gasforsynings-direktøren og busselskabsdirektøren. Man beder mig forberede en lille tale på ca. 3 minutter uden at sige yderligere. Vi er 17 tilstede, 12 holdt tale, sådan er Rusland. Vi kørte hjem i to biler, Andrejs og Volodjas. Andrej, Volodja, Bjarne og Gudmund 'kupalis' (badede) bagefter i søen.

Siden hen skulle Bjarne rette følgende anklage mod mig: "Gudmund vypel moi konfeti" (Gudmund drak mit slik), vi havde opløst tyrkisk peber og saltpastiller i den megen vodka.

Fredag

Her til morgenmad var en gang pelmeny ikke det værste. Herefter drog vi til Gennadijs 'Sjvejnaja fabrika', konfektionsfabrikken.

Gennadij var blevet skilt, havde giftet sig med sin sekretær, som sørgede for fornem anretning til os: vodka, konfety, druer, osv osv. Gennadij hævdede, at han i øvrigt havde forladt vodkaen, men nu hvor der var gæster ville han genoptage gamle vaner i fuldt omfang. Hans russisk

fornægtede sig ikke: Han fortalte, at fabrikken under tidligere ledelse var kørt i sænk. Men så var han blevet bedt om at møde op hos Valerij Semjonovitj (altså glava administratsija, Tkatjov), der havde sagt, at fabrikken trængte til en stærk hånd. Gennadij sagde nu (vidnefast): 'On skasal mne: Gennadij! Idi tuda!' ("Han sagde til mig: Gennadij! Gå derhen!") - Her holdt Gennadij et stilistisk mesterværk af en minimal kunstpause, inden han så siger: "Ja poshol!" ("Jeg gik derhen!") Senere bad han os tage plads omkring bordet, og igen blev det sagt som i omtrent én stavelse : 'prisasjivaetes'. Vi kommenterede over for ham, at han talte et umådeligt flot russisk, og at russisk var ufattelig godt egnet til at lave formfuldendte nuanceringer med. Han anførte ikke yderligere sproglige kommentarer, men var tydeligvis helt med på, hvad vi mente. I samme bygning sad sandelig Alla Pusnej, der jo var ansat i Nalogovaja Inspektsija (skatteforvaltningen), der havde pladsmangel og lejet sig ind på fabrikken. Så drog vi til Nina Dankova, der egentlig ikke gad vise os brødfabrikken, vi havde jo set den før i 1993, sagde hun.Vi prøvede Zoja, men hun var ikke hjemme. Faldt ind på avisen, der var blevet delvist computeriseret.

Lørdag

Vi indledte dagen med at se en udstilling af de lokale virksomheders formåen. Her var udstillinger fra Metaplast, Remzavod (læderfabrikken), Leskhoz (træindustrien), konfektionsfabrikken, skotøjsfabrikken, brødfabrikken, jernstøberiet, mejeriet som Malin nu var leder for, Rajpo (fødevareforsyningen), som var Jegorovs, vodkafabrikken, og andre. Vi hilste på gamle bekendte: skoleinspektør Gigel' og sandelig patriarken Nikolaj Smirnov.

Siden ville der være stor ceremoni på byens stadion 14 - 16. Russerne havde da forinden bedt mig, som formand for vores forening, at forberede en tale. Hvor talen skulle holdes henne, forlød der intet om, den skulle bare være klar i løbet af et par dage. Jeg gættede på et publikum på højst 20 eller 30. Men om morgenen, kort inden ceremonien, får jeg at vide, at talen skal holdes på stadion, hvor der ventes 3000 mennesker, og jeg havde intet forberedt. Men jeg huskede på 'mit gamle sted' nede ved Solomenosøen, et hemmeligt sted hvor man kan være lidt i løn i larmende Toropets. Talen blev også holdt, jeg var meget stolt, til gengæld var jeg så tvunget til at sidde som særlig gæst hos æreskomiteen, og programmet varede ca. 3 timer.

Søndag

Inden vi tog på markedsplads, var vi i kirke.

På markedspladsen indkøbte vi diverse. Nu skulle rublen divideres med 4, så havde vi danske kroner. Vi kørte nu med Andrej ud til motocross. Hvorfor ved jeg ikke, men vi ankom for sent til kl.15 hvor der var 'obed na baze' (festfrokost på basen). En lækker ret var kalvekød, sorte svesker, kartofler og peber. Forretten var en 1 meter lang fisk, vistnok fra Sel'skoe søen, hvor man havde krænget fiskeskindet af, uden det gik i stykker, bearbejdet fiskekøddet med diverse krydderier, og rullet fiskeskindet på bagefter! Dans og morskab. Der var jo gamle bekendte tilstede ved denne fest, som var for hele rajonadministrationen.

Bl.a. Nina Dankova og Jurij fra hospitalet. Men to ansigter mere tiltrak min opmærskomhed. Det forekom mig, at de var overordentlig bekendte. Det tør siges! Den ene var jo fru Filippova, hvis mand, Aleksandr var død få år før, og med hvem Peter og jeg i 1995 havde været netop her, nøjagtig her foran basen, men for en lukket dør med en sur vagtmand. Det var fire år siden. Med til fru Filippova havde jeg jo netop redigeret et specielt videobånd med optagelser fra deres eget hjem i 1994, hvor Filippov giver Esenin for fuld orkankraft, og hvor fru Filippova selv synger en lang og sørgmodig russisk folkesang.

Fru Filippova var ikke glad for at give sig til kende, men jeg var glad for at møde hende. Ved siden af sad jo bibliotekaren, fru Tenks, mor til Julia, min gamle franskelev. Jeg spurgte til Julia, og fik at vide, at hun netop var i Toropets, inden hun skulle ud at rejse. Jeg sagde, jeg gerne ville hilse på hende igen.

Ud på aftenen kom Julia Tenks med mand og far. Manden havde netop fået ansættelse hos Microsoft i Seattle og de to unge stod for at skulle emigrere. Jeg fik deres kommende e-mail som jeg siden aktiverede og har været i mail kontakt med Julia fra USA, der bl.a. sendte en lang beretning om at være to unge fra Toropets, der i en alder af ca. 20 år får ansættelse ved Microsoft hos Bill Gates og derfor flytter til Seattle.

Dagen efter er vi temmelig kvæstede. Men om formiddagen er vi alligevel på en lidt hurtigt organiseret tur til Velikie Luki. Byen er stadig meget sovjetisk i sit præg. Og vi haster tilbage, meget kan man gøre på magistral'en, men at køre 5 mennesker i en Lada med - vidnefast - 150 km i timen hører til det mindre fornøjelige.

Vi ankom til møde med Tkatjov kl. 14, møde for danskerne, og siden deltog jeg i et mere for franskmændene.

Hen på eftermiddagen var vi til 'russkaja banja' (sauna) hos Petrovitj. Petrovitj var en stor hærdebred russer, oprindelig sovkhosdirektør i Kasakhstan, der havde forelsket sig udenoms. Man havde sagt til ham, at hans liv var "immoralnaja"(umoralsk), og at han ikke både kunne have udenomsægteskabelige affærer og være sovkhosdirektør. Han havde da valgt elskerinden og flyttet tilbage til Ruslands vestegn. Her i Toropets havde han fået fat i en grund ned til søen og opført et lille paradis for en ægte nybygger: Hans hus stod tæt ud til grusvejen, og bag det var en stor og prægtig grund ned til søen. Han havde selv frugttræer, frugtbuske og grønsager, der gik høns og et par svin, han havde bier, altså honning, han brændte sin egen vodka, af ham selv tituleret "Toropets - vizki", han havde fisk i søen, han havde sin unge kone og et antal børn, der spankulerede rundt splitternøgne. Det gjorde vi mænd i selskabet også, da vi var til russkaja banja i hans badstue ved søbredden. Der findes mange slags liv, hans så ikke ud til at høre til de mindst vellykkede.

Efter russisk bad lærte han os at sige: "s ljogkim parom" (Måtte den milde damp velsigne dig).

Kl. 20 sad vi hos vor gamle ven, arkæologen Fonjakov, og havde det herligt, en mand af kultur og dannelse, og så talte vi engelsk, quel bonheur!

Han havde et umådeligt hyggeligt og intelligent indrettet hus: Olga serverede såre herlige lækkerier, Dima nævnte at et hus ved siden af var til salg for 300 dollars, så vi i gruppen så efter hvor meget vi havde i vore punge. Vor Bevægelse kunne jo godt trænge til et klubhus.

Tirsdag

Vi pakker kuffert.

Undervejs i bil ført af en os ukendt chauffør, da Andrej med far og Tkatjov var taget på et eller andet kurophold i Kaukasus, hvortil de kørte de mindst 1000 km selv, møder vi Kosenkov, der kommer i modsat retning.

"Peresasjivaetes" (sæt jer ind). Kosenkov er i strålende humør, han drikker øl ved rattet og byder også os, det er såmænd Bjørnebryg fra Skælskør med snarlig udløbsdato. Han er velfornøjet, aktiv, energisk. Vi kører op på den bakketop, som vi beundrede i 1992 og kører til morgenmad på Kafeen. Den indtages ca. klokken 11 og består af tomat - agurkesalat med 'smetana' (tyk fløde), 'pelmeny', kringle og te og dårligt mineralvand. Høj musik, pumpende rockmusik, lokalet med stengulv, mørkegrøn, velouragtig dug, pudevårsstores for vinduerne, loftet! Vi er UDMATTEDE!!! Orker ikke mer'!

Men Kosenkov kommer tilbage og inviterer på en friluftsølbar. Han fortæller at hans tidligere 'glavnyj insjener pogib' - hans tidligere chefingeniør omkom, natten til søndag, da denne, selv påvirket, vandrede hjem på vej hjem fra festen og i vejkanten blev ramt af en fuld bilist. Kort efter kommer begravelsesoptoget forbi vores friluftsølbar.

Han kører os ud til Znamenskij, pelsfarmen, hvor vi møder både Ilja og Vera Tikhomirov, som vi for længst burde have adviseret om vort komme. Hun koster straks søn eller datter ned at hente nogle bøger, jeg bevidst glemte på mit værelse for fem år siden. Fordi de var for snaskede. Nu har jeg også dem at blive af med senere. Jeg vil stadigvæk ikke eje eller have dem. Ilja kører os tilbage til kulturhuset.

Aftenen tilbringer vi hos Vera Petrovna, tidligere journalist, nu fremgangsrig 'bisneskvinde', hvis søn og bil kører os til Moskva i nattekortegen.

Onsdag morgen

Regnvejr i Moskva, da vi flyver hjem.

Lille efterskrift:

Trods to års ophold i Moskva kom jeg ikke til Toropets, et enkelt kontaktforsøg blev ikke fulgt op, og tilværelsen som fastboende dansk moskovit, var en ganske anden end de oplevelser, man havde som tilrejsende dansk ekspeditionsdeltager.

Kun på mindre ture ud i provinsen, mest i Podmoskov'e (Moskvas omegn), kom 'følelsen' igen: at vente på toget i Ramenskoje, og så efter lang tids venten få at vide, at man selv måtte finde ud af at komme tilbage til Moskva, fordi toget af tekniske grunde ikke ville komme, det kunne godt bringe lidt af fornemmelsen tilbage. Bortset fra at vi jo i Toropets altid var mandsopdækkede og blev personligt servicerede på alle måder.

For den lille kreds af tilrejsende danskere, hvortil er knyttet adskillige 'fellow travellers', i hvert fald i ånden, kan oplevelserne i og med denne russiske by næppe overvurderes. Det har været vores uvurderlige privilegium at få så mange og så varierede oplevelser i en by med mennesker med hvem vi professionelt ikke havde meget til fælles. I dag vil den danske stat næppe støtte initiativer af denne type, vore oplevelser med Toropets indskriver sig også i en bestemt historisk fase for ophøret af den kolde krig: hvad vi kunne med en hel russisk provinsby fra 1991 til 1999, kan næppe gentages. Måske har det knap nok længere interesse for russerne selv. På den anden side er det nok for tidligt helt at afskrive, at mere vil kunne vise sig fra den kant. I en tid, hvor Danmark, i sit kulturliv, i sin undervisning, på særeste vis synes at afskære sig fra internationale kontakter, samtidig med at globaliseringen tager til, er det ikke sikkert, at det ikke kan have en interesse at sådanne ægte mellemfolkelige kontakter, med ægte udveksling mellem almindelige mennesker, har fundet sted, kunne finde sted.

Ingen i vores gruppe, så forskellige vi end er indbyrdes, glemmer disse mangeartede oplevelser – med det ægte Rusland.

På en fremmed planet

Bjarne Hvirring

"Jamen, forstår I det da ikke? Vi er havnet på en fremmed planet!"

Viktor Kadrov var høj, mager og af natur fåmælt, men eftertænksom. Lidt af en enspænder. Han rørte ikke vodka og havde dermed sat sig noget uden for fællesskabet med sine landsmænd. Men fordi han var chefingeniør på den virksomhed, som formentlig havde betalt hovedparten af delegationens flybilletter, så sad han altså med i den bus, som en aprildag i 1993 var ved at føre vore 12 gæster fra Toropets rundt i Danmark.

Kadrov havde årvågent, det var tydeligt, iagttaget alt det ukendte, som vi i løbet af besøgets første uge havde præsenteret delegationen fra Toropets for. Men han havde ikke sagt ret meget. Nu havde to sæderækker med hans kvindelige landsmænd i bussen efterhånden i et kvarters tid siddet og diskuteret forskellige detaljer fra de seneste dages oplevelser – stadigt mere højrøstede og i et tiltagende diskant toneleje, sådan som russiske kvinder har for vane, når de bliver ivrige. Svært fordøjelige oplevelser, havde de haft. Og i modsætning til Kadrov havde de behov for at fordøje i fællesskab.

I et kort sekund trak alle fire kvinder vejret samtidig. Der opstod en kort, utilsigtet pause i deres ellers heftige meningsudveksling.

Netop da faldt ordene fra den sædvanligvis så tavse ingeniørs mund. Distinkt, men med en afdæmpet stemme, der dog lod sig høre bussen rundt: "A vy nje ponimaetje? My na tjusjoj planetje popali!"

Forstår I det da ikke? Vi er havnet på en fremmed planet!

Sådan fornemmede russerne det.

Og lige præcis den fornemmelse havde vi danskere også haft, da vi året forinden var på vores første, forunderlige færd langt ind i det russiske kerneland. Til "vores" by. Toropets.

Vel kendte vi da Rusland på forhånd. Vel havde vi da studeret landet og sproget. Men at være der! Ikke alene i Rusland, men så langt væk fra de gængse stier, at disse egne næppe var betrådt af vesterlændinge, siden vikingerne, Napoleon og Hitlers nazister blev fordrevet.

At opleve den rustikke charme. Lugten. Armoden. Hjerteligheden. Forfaldet. Og stoltheden.

Det ***var*** faktisk som at være havnet på en fremmed planet.

Da freden var spæd

Sommeren 1992 ligger kun godt en halv snes år tilbage. Verden har i mellemtiden været udsat for mange begivenheder, der vil finde varig plads i historiebøgerne. Og siden 1992 er Rusland nærmest i ubemærkethed blevet så godt som "normaliseret". I de forløbne år er McDonald's, L'Oreal, Samsung, Barbie, Lego, Lipton, Mercedes og Microsoft rykket ind i Moskva. Markedsøkonomien har

forvandlet det gamle grå gadebillede til en farverig oplevelse, og om yderligere 10 år vil forskellene mellem russeren og vesteuropæeren være endnu mere udviskede.

Hvor store forskellene var mellem vore to planeter, fortoner sig hurtigt i glemslens mørke.

Men i juni 1992 var der altså gået mindre end et år, siden Sovjetunionen formelt var blevet opløst. Rusland var inde i en gennemgribende forvandling med, for den menige russer, ubeskrivelige konsekvenser, som det er svært at fatte både nu og dengang for en almindelig dansker med bolig, bil og budgetkonto. Rusland var af lave.

Unionen og jerntæppet var faldet, men resterne af tæppet var endnu ikke gået helt i trevler. Var den fredelige afslutning på den kolde krig kun en parentes i historien? Ville russernes længsel efter de trygge dage med planøkonomi få overtaget? Ville kommende magthavere atter forsøge at underlægge sig de baltiske lande, som ikke uden blodsudgydelser havde løsrevet sig fra Sovjetunionen? Ville et nyt jerntæppe atter rejse sig?

Jeg var i tvivl.

Derfor var det i mere end én forstand grænseoverskridende at sidde ved middagstid den 21. juni 1992 og kigge ned på den estiske kyst, som vi fløj ind over med kurs mod Leningr.. øhm .. Sankt Petersborg (den fortalelse tog det mange år at vænne sig af med, også for russere).

Glohed kold krig

Som mangeårig reserveofficer i det danske flyvevåben havde jeg ikke kunnet overskride denne grænse blot kort tid forinden. Under min uddannelse i forsvaret i 70'erne havde jeg lært at tale russisk, og dengang i 1992 gjorde jeg, når jeg var indkaldt, hvilket skete forholdsvis ofte, tjeneste som efterretningsofficer ved Flyvestation Aalborg.

Flyvestationen på nordsiden af Limfjorden var på det tidspunkt hjemsted for to eskadriller F16-fly. Kampfly, som op gennem 80'erne havde til opgave at forsvare dansk luftrum mod angribende Warszawapagt flystyrker. Enten i Natos luftrum eller måske allerede, mens fjendens fly stod på jorden på en fremskudt base i DDR eller Polen.

Procedurerne blev øvet om og om igen. Den enkeltes færdigheder og organisationens effektivitet blev afprøvet, testet, evalueret.

I min verden havde den kolde krig været glohed. Jeg havde været kombattant i den kolde krig, og hverken russiske eller danske myndigheder ville blot et par år tidligere i tavshed have billiget, hvis jeg havde krydset de grænser, som MD-80'eren fra SAS denne solskinsdag i juni 1992 fløj mig henover.

Jeg sad i mit stille sind og repeterede navnene på flybaserne under os. Jeg kunne store dele af FE's lille grønne hemmeligt-stemplede hæfte med titlen "Air order of battle" udenad. Hvor de lå, de IL-76 Candid og AN-12 Cub transportfly, der var udset til at løfte en luftbåren infanteridivision med faldskærmsnedkastelige bæltekøretøjer, kanoner og hele arsenalet til Danmark. Hvor de lå, de SU-19 Fencer fly, der fra lav højde skulle bombe os ukampdygtige i Aalborg, og de MIG-23 Flogger jagerfly, der skulle skyde vore og allierede fly ud af himlen, og de MI-24 Hind helikoptere, der med deres Swatter-missiler under vingerne og en fireløbet maskinkanon i næsen skulle gøre det af med vore Leopard-kampvogne. Og så videre.

Alt det var overflødig viden nu. Heldigvis.

Freden var brudt ud. Forhåbentlig.

Derfor kunne jeg nu sammen med gruppen af danske fritids-russisk-studerende besøge "dem derovre" – i det land, der måske i særlig grad for mig stod som en fremmed planet.

En tilfældighed

At vi – min kone Lise og jeg – var havnet om bord på denne SK732 fra Kastrup til Pulkovo, var slet og ret resultat af en af tilværelsens uforudsigelige tilfældigheder.

Ingen af os havde nogen sinde sat vore ben på Slavisk Institut i Århus, hvor vore rejsefæller ellers havde lært hinanden at kende. Men Lises og min dengang fælles kollega, Lisbeth Stryhn, delte tilværelse med Thomas Petersen,

daværende leder af Slavisk Institut og et omdrejningspunkt for gruppen af fritidsstuderende..

Da den første lille gruppe toroptjanere besøgte Danmark i efteråret 1991, var formanden for Rajonsovjetten, Zoja Jefimova, indlogeret hos Lisbeth og Thomas. Uheldigvis skulle det arte sig sådan, at Lisbeths far blev alvorligt syg i de dage. Og eftersom jeg jo i en eller anden grad var i stand til at kommunikere med en russer – dengang noget rustent, dog – tilbød vi os som "aflastningsfamilie".

Det meste af aftenen sad Zoja, Lise og jeg omkring en fonduegryde. Samtalen, skønt ikke hele tiden lige ubesværet, gled, og aftenen var både hyggelig og øjenåbnende. Zoja havde åbenbart ment det samme, for da hun tog afsked, insisterede hun på, at Lise og jeg da måtte rejse med, når Hold 89 fra Slavisk Institut skulle komme på besøg i Toropets næste sommer.

"Ja, ja – tak for det", sagde vi høfligt og besvarede hendes kindkys, da hun bebudede, at hun ville invitere os to over til sig sammen med gruppen af studerende.

Hverken Lise eller jeg forventede, at vi nogen sinde ville ses igen.

Men vi tog fejl. Zoja var en handlekraftig dame.

Invitationen kom, vi sagde ja tak, vi rejste af sted, og derfor kunne Zoja stå og tage imod os og de andre danskere, da den ramponerede bus fra Sankt Petersborg rullede op foran Kulturhuset i Toropets onsdag den 24. juni 1992.

Velkommen til en anden planet!

Fred og venskab

Måske stammede vi fra forskellige planeter, russerne og vi. På mange måder var vore verdener vidt forskellige. Til gengæld var vi forenet i samme trang, nu da vi gensidigt havde muligheden for at besøge hinanden: Trangen til at få stillet vores nysgerrighed efter at finde ud af, hvordan de var, dem på den anden planet, når lagene af propaganda, modpropaganda og selvvalgt, idealistisk blindhed var skrællet af. Men ikke mindst var vi fælles om viljen til fred.

Netop ønsket om fred, venskab og gensidigt berigende forbindelser mellem vore folk lød nemlig igen og igen, når russerne rejste sig for at holde skåltale. Hvilket de gjorde (og gør) gerne og tit.

Men skal det, som man skåler for, gå i opfyldelse, skal bægeret tømmes.

'Stående og til bunds'.

Jagten på et "bisnes" projekt

Bægeret blev tømt. Ofte. Ikke med en sølle 2 centiliters snaps, som vi kender den fra Aalborg. Nej, et ordentligt glas rummer på russisk 100 g.

Et hundrede gram. En hel deciliter vodka.

Men fromme ønsker går ikke i opfyldelse af sig selv – heller ikke selv om bægeret tømmes til bunden. At sikre gensidigt berigende forbindelser kræver håndkraft. Håndkraft, kombineret med viljen til at forstå samarbejdspartnernes ønsker, og ikke mindst evnen til at opfylde deres behov.

Vi havde masser af håndkraft, vilje og evne i vores lille gruppe.

Viden om, hvordan et demokratisk land er indrettet, kunne vi øse af.

Humanitær hjælp i form af medicin og handicaphjælpemidler kunne vi organisere.

Undervisning af børn og voksne i fremmede sprog kunne vi tilbyde.

Delegationsudvekslinger og sågar et ophold for 16 børn og unge fra Toropets fik vi arrangeret i 1994 i Randers – ikke mindst takket være en række lokale enkeltpersoners selvopofrende indsats.

Men selv om vores vilje påkaldte sig russernes påskønnelse, så tilfredsstillede vores indsats ikke russernes altoverskyggende behov. "Bisnes" var det magiske ord. Kunne vi da ikke skaffe de lokale virksomheder nogle business-relationer i Danmark?

Det kneb.

Slitage

Vi fik forevist møbelfabrikken, hvor skabsvæggene allerede i show-roomet hang med lågerne. Jernstøberiet, der ikke alene lignede en miljøkatastrofe, men også var det. Vodkafabrikken, hvor hver anden flaske kom ud af kapsel-maskinen uden kapsel eller kun halvfyldt, og øl-bryggeriet, hvor der var lige så mange ansatte beskæftiget med at fiske etiketter ud af etiket-maskinen som med at pakke flasker. konfektionsfabrikken, som lå stille. Brødfabrikken, som trods slitage og mangler ganske vist fungerede, men de konditorkager, maskineriet spyede ud, skulle man være endog særdeles sulten for at værdsætte.

Svært at se for sig, at en dansk virksomhedsleder kunne blive begejstret ved tanken om at investere i dette elendige forfald så langt væk fra alting.

Ja, der var jo lige Metalloplastmass – virksomheden, hvor den iagttagende og afholdende Viktor Kadrov med den rammende replik i bussen var chefingeniør.

Vel bar virksomheden da præg af russisk rusticitet. Musene strøg rundt om hjørnerne og mellem maskinerne, selv om der var ansat katte til at holde dem fra døren. Men rovdyrene dovnede på stole rundt omkring - overmætte.

Ikke desto mindre: På Toropets' stolthed af en fabrik blev vi vidner til en effektiv produktion i store mængder af fx champagnepropper, ølkapsler, cola-kasser og kødbakker af plastic til supermarkedernes kølediske. Metaplast, som virksomheden mere mundret kom til at hedde senere, havde imidlertid allerede en stor eksport til markeder såvel i Øst- som også lidt i Vesteuropa. Så de havde ikke brug for vores hjælp.

Hvordan kunne vi formidle bisnes til Toropets?

Interplanetar turisme

Selvfølgelig!

Svaret lå jo lige til højrebenet.

Gik vi ikke selv her og var turister? Var vi ikke turister på besøg på en fremmed planet? Fik vi ikke et gevaldigt *kick* ud af det? Kunne man ikke tænke sig, at andre danskere kunne nyde det samme *kick* over at være turister på en fremmed planet.

Både ja og nej.

For det første kunne ikke enhver dansker forventes at være så "russofil", som vi var – endsige have samme smag for at underkaste sig en tilsvarende mangel på hygiejne og moderne bekvemmeligheder, som vi netop nu oplevede.

For det andet var vi jo i fuld gang med at tage russernes jomfrudom. At de i samme grad skulle have lyst til at åbne sig selv, deres hjem og deres virksomheder for den næste gruppe af interplanetare turister, og for den næste igen, og for endnu én, og … det forekom ikke sandsynligt.

Men naturen her! Grøn, vidtstrakt, øde og frodig. Med skov, floder, søer og atter skov. At der var dyr i disse skove, havde vi fået at vide. Men måtte de jages?

- Ork ja, svarede Zoja, rådsformanden.

Konstantin Ivanovitj Kolpatjkov

Men hvem ejede jagten, hvem tildelte jagttilladelser, hvem satte priserne på trofæerne?

Jeg stillede spørgsmålene, da vi en dag hen i mod slutningen af vores to uger lange 1992-program sad bænket rundt om et slidt konferencebord i administrationsbygningen i Toropets.

På dagsordenen for mødet stod de fremtidige samarbejdsrelationer.

Alle vi danskere og de mest betydningsfulde blandt russerne sad rundt om bordet. Deriblandt Zoja selv. Hendes sekretær. Hendes administrationschef, der var gråhåret og venlig, men en temmelig korrekt mand. Han var i hvid, nystrøget skjorte og pænt slips, og selv om ansigtet smilte og spøgte, efterlod hans kropssprog ingen tvivl om, at man her sad over for en mand med en enorm autoritet. Aleksandr Mikhajlov hed han.

På stole rundt langs væggene sad desuden godt en snes

andre russere, hvoraf jeg hidtil kun havde mødt ganske få.

Oven på mit spørgsmål om jagtrettighederne rejste flere af dem sig. Der udbrød en engageret … nej, lad os bare sige højrøstet diskussion imellem dem. Et skænderi. Ordene føg så hurtigt, at jeg kun nåede at opfatte, at de var temmelig uenige, men ikke om hvad. Det behøvede man ikke at kunne russisk for at forstå.

En af debattørerne var en lille, tætbygget mand. Ikke meget højere end 1,60. Måske omkring de 60 år, ikke videre soigneret, men med en charmerende mine, der – når han smilte, hvad han hyppigt gjorde – afslørede et uregelmæssigt mønster af gyldne metaltænder. En tillidsvækkende gavtyv med glimt i øjet og rynkerne på rette sted.

Ham skulle jeg komme til at sætte stor pris på. Jeg skulle senere finde ud af, at han var Konstantin Ivanovitj Kolpatjkov, formand for forbundet af jægere i Toropets.

Repræsentant for gud

Kolpatjkov afsluttede en velformuleret replik og kiggede med alle sine smilerynker opfordrende på Aleksandr Mikhajlov. Skænderiet ebbede ud, og lokalet blev pludselig tyst.

- Konstantin Ivanovitj, svarede Mikhajlov tydeligt og næsten påtaget langsomt: – Spørgsmål af den art afgør den lokale myndighed. Spørgsmål af den art afgør … jeg!

Emnet var uddebatteret.

Okay. Vi havde altså direkte forbindelse til den lokale repræsentant for gud. Hvor svært kan det være.

Tre år senere skulle jeg komme til at begræde, at jeg havde forstået så lidt af, hvilke interesser der var på spil i denne sag. Der findes kun én gud. Mikhajlov var kun en flygtig kopi. Da jeg fik brug for ham og hans magt, var kopien fordampet.

Testjagtrejsen

Vores 1992-besøg i Toropets lakkede mod enden, vi tog afsked og landede igen på vor egen planet.

Selv er jeg ikke jæger, men jeg får kontakt til nogle jægere hjemme i Randers. Frank, som jeg kender fra Randers Kommune, og et par af hans venner: Birger, der også er ivrig jæger, og Alf, der lever af at arrangere jagtturisme i Skotland, hvor han i dag bor fast. Alf har professionelle kontakter til det sjællandske jagtrejsebureau Nimrod, og i fællesskab beslutter vi at arrangere en testjagtrejse til Toropets for Frank, Birger og Alf. Jeg skal med som tolk og formidler.

Så må det briste eller bære.

Jagtselskabet skal af sted i den sidste uge af oktober 1993, aftaler vi.

Om sommeren samme år deltager Lise og jeg i den anden delegationsrejse til Toropets. Mens vi er i byen på den fremmede planet, får vi bekræftet aftalerne med Zoja, administrationschefen og jægerforeningsformanden om, "hvem gør hvad hvornår", når jeg ankommer sammen med jægerne til oktober.

Derhjemme arbejder jagtbureauet med papirerne. Med visa. Og ikke mindst med tilladelserne til, at de tre jægere kan indføre deres egne jagtvåben og ammunition.

I god tid er alle formaliteter på plads. Optimismen er høj.

Stormen på Det Hvide Hus

Men den politiske situation på den fremmede planet er endnu ustabil.

Præsident Jeltsin dekreterer undtagelsestilstand i Moskva frem til den 18. oktober 1993 – en uge inden vores ankomst. Han opløser de lokale parlamenter (og gør dermed vores allierede Zoja indflydelsesløs), men tillægger samtidig de lokale administrationschefer (deriblandt vor allierede Mikhajlov) mere magt.

Præsident Jeltsin er på konfrontationskurs med det russiske parlament, der har hjemme i Det Hvide Hus i Moskva. Parlamentets flertal mener, at Jeltsins reformer er for vidtgående, og de bruger deres ret til at afsætte ham. Omvendt bruger Jeltsin sin ret til at afsætte parlamentet.

Situationen er gået i hårdknude. Den 4. oktober – tre uger, før vi skal af sted på jagtrejsen – angriber Jeltsins elitestyrker, OMON'erne, med kanoner og kampvogne Det Hvide Hus og fordriver parlamentsmedlemmerne.

Samme dag udsender Ritzaus Bureau et telegram med overskriften *Turister frarådes at rejse til Moskva*:

"Med mindre rejsen er strengt nødvendig, anbefaler Udenrigsministeriet, at man undlader at rejse til Moskva …"

Hjemme i Danmark diskuterer jægerne og jeg, om det er forsvarligt at tage af sted. Vi enes om at tage chancen.

Den beslutning fik vi aldrig anledning til at fortryde.

Ankomst i Sjeremetjevo-2

Når man tænker på, at Ruslands hovedstad en uge tidligere havde været i undtagelsestilstand, kan sikkerhedskontrollen, da vi ankommer til Moskvas internationale lufthavn Sjeremetjevo-2, kun betegnes som afslappet. Mildt sagt.

Vi fire danskere har fordelt vores bagage i tilfældig orden på to bagagevogne. Ud over diverse kufferter ligger en enkelt riffel, svøbt i sit hylster, og al ammunitionen på den forreste af de to bagagevogne. Den skubber Alf og jeg i fællesskab.

Eftersom Alfs og mine egne papirer er i orden, vinker den bemærkelsesværdigt overvægtige, kvindelige officer i skranken os igennem. På den anden side af zig-zag væggen, der adskiller indrejsekontrollen fra den offentligt tilgængelige ankomsthal, venter modtagelseskomiteen – fire-fem kendte ansigter fra Toropets.

De bemægtiger sig bagagevognen og ruller mod udgangen. Ud til p-pladsen og de ventende biler – en nyere Mercedes (købt i Letland med tyske plader for 5000$, røber chaufføren senere), en ny Volga og en gammel Lada – som skal køre os og vores oppakning de 600 kilometer til Toropets.

Jeg vender tilbage til indrejseskranken for at sikre, at resten af mit selskab også er med. Det er de næsten lige ved at være. Hende den overvægtige officer har allerede vinket bagagevogn nummer to igennem, da hun pludselig får øje på den tilladelse til at indføre våben og ammunition, som Frank holder i hånden sammen med sit pas og visum.

"Hvad er det?"

En tilladelse til at indføre tre rifler og en vis mængde ammunition, forsøger jeg at forklare.

Hun blegner.

Aktiverer en alarm.

En overordnet, mandlig officer kommer næsten løbende til.

"Hvad er det?"

En tilladelse til at indføre tre rifler og så-og-så-meget ammunition, forsøger jeg igen at forklare.

"Jeg kan kun se to riffelhylstre på vognen og ingen ammunition. Hvor er resten?"

I bagagerummet på en bil udenfor!

En overoverordnet kvinde tilkaldes …

Sikkerhed?

Det, der sker i de følgende fem timer – 5! – er helt ubeskriveligt ud fra et sikkerhedsmæssigt synspunkt. Jeg og en vore bekendte fra Toropets går ud til p-pladsen, fisker riffel og ammunition ud af bagagerummet på Mercedes'en og stiler samme vej, som vi er gået ud, "baglæns" tilbage til security-skranken i ankomstområdet. Uden at nogen løfter et bryn.

Den var aldrig gået i Kastrup. Hverken nu eller da.

Denne ligegyldighed over for, at vi færdedes med våben, som det ville tage halvandet sekund at gøre til skarpladte, stod i skærende kontrast til årsagen til, at lufthavnsmyndighederne desværre så sig nødsaget til at konfiskere og opbevare våbnene for os fremmede, mens vi befandt os på deres planet, som næsten var i undtagelsestilstand.

Problemet var, at der efter stormen på Det Hvide Hus kort før vores ankomst var indført en anden ansøgningsblanket, der skulle bruges af jægere, som ville have deres jagtvåben med ind i landet. Blanketten skulle selvfølgelig

VODKA, VODKA OG ONDE BAMSER

Denne post er kongeposten for dagens drivjagt på brunbjørn. Netop her blev en russisk jægersmand t dræbt af en usædvanlig stor bjørn. Netop denne kæ friske spor er sat i sneen få meter fra min post. Indrø ved at gøre i bukserne af skræk!

Tekst og foto: Frank Madsen Tegning: Steen Axel Hansen

Stedet er Toropets. På landkortet kun få stenkast fra Moskva men i virkeligheden seks-otte timers kørsel i vestlig retning fra hovedstaden. Russerne har virkelig anstrengt sig for at gøre dette officielle udviklingsbesøg til noget særligt. En større russisk modtagelseskomite står klar i Moskva lufthavn. Heldigvis besidder de den fornødne tålmodighed, for vores passage gennem lufthavnsmyndighederne bliver en langvarig affære. Godt fem timer tager det den grove bureaukratiske toldkontrollør af det ellers normalt smukke feminine køn at lade os slippe igennem!

Problemet er vore jagtrifler. Ganske få dage forinden stod Boris Jeltsins store parlamentsoprør på sit højeste, og undtagelsestilstanden er først netop nu ophævet, så uanset vi i god tid forinden har indhentet alverdens tilladelser fra den russiske ambassade i København, bliver dommen, at vi ikke må medbringe rifflerne. Surt!

En temmelig trist start på denne del af udviklingssamarbejdet. Og dette uanset vores nøje planlæggende tolk og guide, Bjarne, som en ekstra sikkerhedsforanstaltning på forhånd har sikret os mulighed for at låne våben, hvis nu ... Joh, de russiske myndigheder er stadig en verden af uigennemtrængeligt bureaukrati og overdreven kontrol.

UDEN FOR lufthavnen står en blankpoleret cognacbrun Mercedes med chauffør klar til at transportere os vesterlændinge. Den russiske delegation følger selv efter i en hel stribe af små Moskvitbiler og andre øst-mærker, som vi aldrig har set på gaden i Danmark.

Allerede efter en halv times kørsel gør hele kortegen holdt i landevejskanten midt i den russiske nattekulde og årets første sne. Nu skal vi bydes velkommen. Russerne får travlt. Et lagen bredes ud over kølerhjelmen og velkomsttraktementet består af brød, pølse og får til sin store forbløffels glas i næven, og med et st fylder en russer det til kante triotiske gudedrik. Vi andre t ter Birgers målløshed. – Gl rundt, siger Bjarne, til Birgers se. Men da han har smagt på dr sende glasset videre, stoppes h russerne: – NJET, NJET!! Det mes til sidste dråbe! Du altforban Vi må jo hellere følge tradition Birger tager en dyb indånding, glasset for munden og ... tømmer d russiske nattetavshed afbrydes here en halvkvalt danskers højlydte og strengte støn og hapsen efter vejret – p Med traditionen in mente følger vi a trop.

På resten af køreturen til Toropets får os, af naturlige årsager, et par timer p øjet.

Med omkring fem timers forsinkelse ankommer vi efter adskillige politikontroller til hotellet, der ligger midt ude i det næsten uendeligt store skovområde. Efter russiske forhold bærer det tre stjerner. I Danmark ville man aldrig få tilladelse til at drive et sådant hotel - hverken fra miljømyndighederne, arbejdstilsynet, politiet ... osv. Der er hverken vand eller strøm, men disse afbrydelser er åbenbart en del af russernes dagligdag. Ikke én af russerne anfægtes nemlig heraf.

Den stærke kloakstank – ikke mindst på toilettet, som bruges flittigt (vand eller ej) får os for et øjeblik til at glemme vi jægeres normalt positive holdning til det lidt mere primitive. Pludselig er der koldt vand i den varme hane, så jeg fylder en spand på toilettet. Det er jo rart at have reserver til næste morgens klosetudskylning, hvis vandet udebliver igen.

TIDLIGT næste morgen går Bjarne, Alf og jeg ned i hotellets restaurant i håbet om at få en kop stærk kaffe og en bid frisk

...ilitærlastvogn med ti mand på det over-
...byggede lad. Så kører vi ud i skoven. En,
...to ... nej snarere tre timers kørsel inden
...første holdt. Konstantin har set friske elg-
...spor i sneen i vejkanten. Denne lille, sjø-
...ve, men særdeles velbegavede og dygtige
...jægerformand er den eneste, der forlader
...bilerne. Iført lange, sorte Lord Nelson-
...støvler tager han sporene i nærmere øje-
...syn, hvorefter han melder, at fire elge står
...i dette område.

Vi får besked på at blive i bilen, medens samtlige russere lægger en slagplan. En time går. Joh, stress og jag er ukendte begreber i Rusland. Tålmodigheden er simpelthen på bristepunktet, da vi endelig bliver kaldt ud for at få udleveret rifler til låns. – Rifler, næh, et par gamle udslidte haglbøsser og to Brennekekugler pr. mand er, hvad det kan blive til. Vi fatter intet. Forklaringen er, at der på en drivjagt to dage forinden blev dræbt to russiske jægere af riffelskud – eller rettere én jæger, hvorefter ulykkesskytten tog konsekvensen og skød sig selv. Russerne finder altså sikkerheden ved brug af haglgevær og Brennekekugle større.

Nuvel, alternativer er der ingen af, så vi drager til fods efter Konstantin. Bevæbnet med disse uvante og upræcise kortdistancebøsser. Vi bliver sat på post ved et brandbælte med påbud om ikke at skyde på afstande over 30 meter. Jeg sender en venlig, men bitter tanke til min riffel, der ligger deponeret i Moskva lufthavn.

Bjarne har ikke jagttegn og bliver derfor i stedet udstyret med mit videokamera. Han posteres sammen med Alf. Efter en tid kan jeg på lang afstand se, at Alf hæver sin bøsse, kaster den i anlæg ... for derefter længe at pege på et eller andet mellem de gamle, høje graner. Mere sker der ikke, for ...

Pludselig bryder en elgko, efterfulgt af sin kalv, en kvie og til sidst en stor, stærk elgtyr, tværs ud over brandbæltet. Afstanden fra min position er omkring 70 meter, så jeg må nøjes med sigteøvelser – ærgerlig. Sæten er forbi, og jeg går Alf og Bjarne i møde. Bjarne har tydeligvis haft en kæmpeoplevelse. Han ligner en sand skytsengel, da han beretter: – Jo, pludselig stod alle fire elge der på bare 25 meters afstand. Jeg har aldrig set noget så smukt, og hold k.... hvor er de store.

– Skudretningen var bare for farlig af hensyn til driverne, derfor skød jeg ikke, siger Alf. – Men du fik vel lavet en god videooptagelse? spørger jeg Bjarne. – Video? Hold op, den glemte jeg helt, for det var så fantastisk spændende.

Resten af eftermiddagen leder russerne efter friske spor i sneen, mens vi venter i bilen – igen. Vi når lige en forgæves sål, hvor der var friske ulvespor, inden solen går ned.

Konstantin advarer os kraftigt rerne ved anskudte bjørne, mens sterer os langs et af de typisk brede deligt lange brandbælter. Hver af russere med, som skal forsvare bjørneangreb. Jeg kan føle en ko ned ad ryggen, da Konstantin med ret mine fortæller mig, at det net min post, at en russisk jæger for n dræbt af bjørnen. Bjarne bliver h Han haler dagbogen op fra rygsæ

Friske el

Vi bliver a
sisk firehjul
skelse ankor
sigt skrumm

Bjørnen kommer

Næste dag skal vi jagte bjørn. Fra kl. 8.00 til kl. 12.30 leder vi uafbrudt efter friske spor i vejkanterne ... endelig. Tallerkenstore bjørnelapper har mast dybe spor i sneen ind i en skovpart, der er så stor, at Kielderskovene ved den skotsk-engelske grænse ville føle sig som en lille nyplantet vildtremise.

jeg når lige at se ham skrive:
se ...!« – Joh, man skal jo tænk
derhjemme!

BIRGER BLIVER sat på post
trærod, som han grundigt und
gen tvivl – han leder efte
Fortsæ

JÆGE

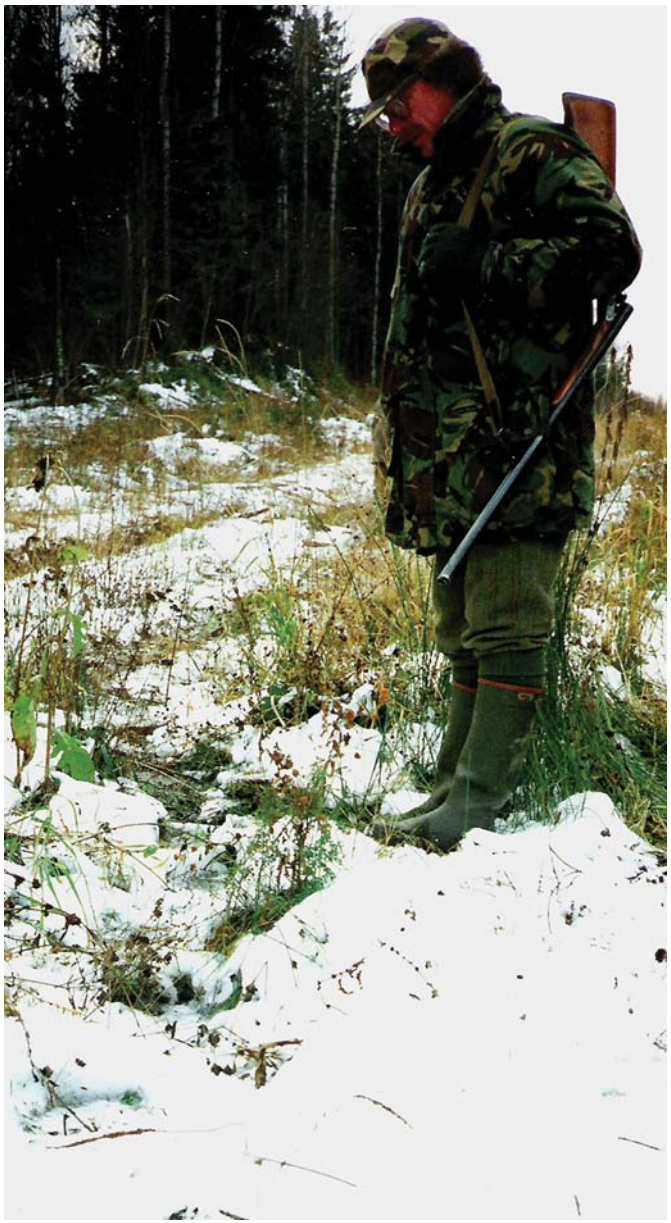

blåstemples på den russiske ambassade i de indrejsendes hjemland. Derfor!

Mine tre jægeres hjerter blødte, da de mod en kvittering, de ikke kunne læse, måtte aflevere deres kære våben. Ville de få nogen sinde få dem at se igen?

Selvfølgelig, trøstede jeg pædagogisk. Tvivlede i mit stille sind. Men blev så meget desto mere glad, da vi blot ved at vise kvitteringerne og ellers uden dikkedarer fik rifler og ammunition udleveret i lufthavnen umiddelbart inden hjemrejsen fem dage senere. Endda med et smil!

Og så var det ellers af sted i Mercedes mod Toropets.

Jagtoplevelserne på den fremmede planet fik Frank fastholdt i en artikel, som blev bragt i tidsskriftet Jæger i 1994.

Artiklen er kombinationen af en hyldest til og en advarsel mod at tage til Toropets på jagt.

Men når umagelige oplevelser blev holdt op mod de stjernestunder, som Frank havde sammen med jægerforeningsformand Kolpatjkov og hans håndgange mænd i den russiske ødemark, så var der ingen tvivl. Konklusionen, som vi sendte til jagtbureauet, efter at vi var kommet hjem, lød:

Sådan en jagtrejse kan man sagtens være bekendt at sælge til fuldt betalende, danske jægere.

Det gjorde de så, Nimrod. Og i den kommende tid agerede jeg den satellit, der muliggjorde kommunikation mellem de to planeter.

1994 gik med – ved hjælp af Zoja og den noget ustabile fax, der stod på Viktor Kadrovs fabrik Metaplast – at få præciseret de praktiske og økonomiske betingelser. Meget krudt blev brugt på at få afklaret de økonomiske konsekvenser, hvis danske turister nu skulle få ram på det, de var kommet for – en bjørn, en elg, et vildsvin, en tjur, en urfugl. Eller en ulv eller en bæver.

Med fælles hjælp fik jeg gennem Zoja aftalt vilkårene mellem Nimrod herhjemme og Mikhajlov og Kolpatjkov derovre. Rejsemålet blev udbudt omkring årsskiftet, og fra

februar sælges rejser til fire danske jægere, som har fået blod på tanden efter at have læst Franks artikel i Jæger. De skal rejse til Toropets i september 1995.

Pyha …

Skuffelsen

Vi skriver efterhånden sommeren '95. Nu mangler vi bare invitationerne fra Toropets, så jægerne kan få deres visa og tilladelser – gyldige tilladelser – til at indføre våben og ammunition.

I dag ville man sende en mail og forvente svar samme dag.

Dengang kunne man prøve at ringe. Det forsøgte jeg. Både hjem til Zoja og på hendes nummer på administrationen.

Jeg husker det, som om de fleste opringninger endte med "dut – dut – dut", inden jeg var færdig med at trykke alle cifrene. Kom jeg igennem, så ringede telefonen i den anden ende som oftest ud, uden at nogen havde taget den. Og hvis hvert tiende eller tyvende opkald blev besvaret, så erklærede stemmen i røret lidenskabsløst, at Zoja ikke var der, og at ingen vidste, hvor eller hvornår hun kunne træffes.

Jeg prøvede at faxe. Lige så resultatløst.

Ugerne gik.

Jagtrejsebureauet pressede på. De havde jo solgt en vare, som – efterhånden som dagene gik – var ved at fordampe for øjnene af dem.

Min frustration og skuffelse var stor. Den fremmede planet havde lukket sig om sig selv.

"Konstantin Ivanovitj – spørgsmål af den art afgør den lokale myndighed. Spørgsmål af den art afgør … jeg!"

Sådan havde han sagt, Mikhajlov, den dag i 1992, da vi sad bænkede på administrationschefens kontor i Toropets.

Tre år senere sad jeg hjemme i Danmark med følelsen af, at enten havde Mikhajlov og Zoja mistet grebet om magten, eller også havde de fået solgt jagten til anden side til en bedre pris.

- Skal vi aflyse, spurgte de fra bureauet, da august var

blevet gammel.

Nej, det skal lykkes. Jeg ringede og ringede, faxede og faxede.

- Kan vi ikke lige så godt aflyse, opfordrede bureauet, da vi var kommet ind i den uge, hvor fristen for at afbestille flybilletterne udløb om fredagen.

Åh, lad mig nu lige prøve igen..

Torsdag aften blev telefonen taget hjemme hos Zoja privat. En mandsstemme fortalte, at hun var på ferie. Kunne ikke nås pr. telefon.

Nej, nej, nej! Hvad så?

Men da slog det mig – hvorfor var jeg dog ikke kommet i tanke om det noget før? Dengang vi var på testjagtrejse to år tidligere, havde jeg da fået Kolpatjkovs direkte telefonnummer hos Jægerforbundet. Måske …

Jeg bladrede tilbage i mine notater, fandt nummeret, og fredag morgen ringede jeg op. Jeg genkendte straks Kolpatjkovs stemme.

Hvad med rejsen, jægerne - stammede jeg, desperat og befippet over, at der pludselig var kontakt.

- Der bliver ingen jagt. Vi har haft hedebølge hele sommeren. Her er knastørt. På grund af brandfaren er det forbudt at færdes i skoven. End ikke svampejagt må man gå ud på. En fax er på vej fra administrationen, kunne Kolpatjkov oplyse:

- Håber, vi ses en anden gang. Det var sjovt at jage med jer i 1993.

Jo tak og i lige måde, Konstantin Ivanovitj, men nu har vi altså et problem.

Jeg ringede straks til bureauet. De havde allerede fundet et andet sted på denne planet at sende de fire jægere hen.

Det var synd. Både danskere og russere kunne have fået glæde af det, hvis vi havde fået organiseret en professionel jagtturisme. Men nu havde bureauet mistet lysten. Og hvordan skulle jeg med nogen form for troværdighed kunne gå til andre med “et godt tilbud”?

Rusland var en fremmed planet. Men det var en planet med en fantastisk natur. Den ligger der stadig. Grøn, vidtstrakt og frodig. Med bjørn, elg, ulv, vildsvin, tjur, urfugl. Som må jages.

Billeder

Forside Karen Degett, 1994
Vignetter 4, 6, 11, 18, 28, 93, 99, 104, 111,148 Karen Degett 1994
Karen Degett, 1994, 4, 10, 21, 29, 31, 35, 36, 38, 40, 42, 43, 45, 47
Ingelise Vinther Andersen, alle fotos
undtagen: 94, 95, 96 af **Flemming Gundersen**
155, 156, 157 af **Bjarne Hvirring,** 131 af **Gudmund Bager**

---

5 Nikolaj Smirnovs statsbrug, 1992
8 Toropets 1992
10 Toropets 1999
12 Nikolaj Smirnov, ved statsbrugets mindesmærke for 2. verdenskrig, 1992
13 Nikolaj Smirnovs hovedbygning, 1992
14 Portrætter på Smirnovs statsbrug, 1992
15 Toropets – udstilling til byfesten 1999
17 Toropets-udkant, 1994
19 Skoven ved Basen, 1999
20 Værelse på Basen, 1999
22 Ved Basen, 1992
23 Basen – tidligere Pionerlejr, 1994
25 Bro fra Basen til øen, 1992
27 Afskedsvodka på stationen i Toropets, 1992
48 Datja ved Solomeno-søen, 1994
50 Sovjetskaja ulitsa., hovedgaden i Toropets 1992
51 Sovjetskaja ul., nymalet, Toropets 1999
52 Ved torvepladsen 1992 og 1999
53 Toropets 1999
54 Brødfabrikkens åbne vinduer, 1999
54 Lejligheder – bl.a. for Gennadij Zamyslov og Volodja Smirnov-familien. , 1994
55 2 af byens 24 kirker, 1999
55 På vej til byens Univermag ad en sidegade, 1999
56 Markedspladsen 1994, bagerbutik efter dansk mønster 1999
57 Sovjetskaja ul., hovedgaden 1999
58 Oprydning og istandsætning før byjubilæum 1999
59 1999
60 Vera Tikhomirova, pelsfarmen, 1999
61 Pelsfarmen, "Znamenskij", direktør Ilja, 1999, ræve 1994
62 Kosenkov – tidligere direktør for møbelfabrikken, 1999
62 Tkatjov, chefadministrator, 1999
63 Gennadij Zamyslov, direktør f. konfektionsfabrikken, 1999
64 Nina Dankova, direktør for brødfabrikken, 1999
65 Vera Petrovna med datter og hus, journalist og forretningsindehaver, 1994
65 Nina på brødfabrikkens kontor, 1999
66 Andrej med søn, 1999
66 På vej til byfesten 1999
67 Hos Vera Petrovna, 1999
68 På besøg hos Volodja Smirnov s familie og Gennadij Zamyslovs familie, 1999
69 Andrej og Tatjanas hjem, 1999
70 Markedspladsen i Toropets, 1999
71 Markedspladsen 1999
72 Salg 1992 – Marked 1999
73 Samovar-køb i Univermag, 1992 – Marked 1999 – Torvepladsen 1992 (nederst)
74 Markedspladsen 1999
75 Apotek 1994 – Olga og Dima Fonjakov 1999 –Marked 1994
76 Byfesten – 925 års jubilæum, 1999
77 Byfesten – jubilæumsprogram 1999
78 Byfesten, 1999
79 Byfesten, 1999
80 Ved basen 1999
81 Misligholdte kirker – anvendt til lager, 1994
82 Indvielse af en tredje fungerende kirke i Toropets, 1994
83 Kirkeindvielse 1994
84 Gudstjeneste i Kasanskoj Bozjiej Materi, 1999
85 Gudstjeneste 1999
86 Bryllup ved Kulturhuset 1999
87 Begravelse 1992

88 Kirkegården 1992
89 2. Verdenskrigs-kirkegård 1994
90 Toropets 1999
91 Besøg på hospitalet 1992
92 Fisk-middag 1999 – Picnic på øen 1994
94 Viktor Mikhajlovitj Dmitrijev, 1991
95 Viktor på harmonika, på Basen 1992
96 Søndag ved gadekæret, 1992
98 Politistationen i Toropets, Viktors kontor, 1992
100 Kosenkovs møbelfabrik, 1992
101 Brochure fra møbelfabrikken
102 Toropets-træhuse
105 Toropets landbrug, 1994, Hø til hjemmebrug 1992
107 Landmand Meier – 'fermer', 1992
109 Dimas badstue, 1994
110 Efter badet hos Dima og Olga 1994
113 Byskiltet: Toropets, 1992
114 Toropets bytegn, med museet i baggrunden, 1994
115 Plan for besøg i 1992
116 Bymuseet, indrettet i en af byens mange kirker, 1992
118 Lenin – ved at blive malet til byjubilæet 1999
119 Jev. Malin, direktør for pelsfarmen 1992
120 Toropets 1992
122 Gruppen til fest på pelsfarmen Znamenskij 1992
124 Bag museet, 1999
126 Vera Petrovnas kat 1999
127 Toropets hovedgaden 1992
128 Børneafdelingen på hospitalet, 1994
129 Gudmund underviser i fransk, 1994
129 Smolensk, 1994
130 Toropets 1999
131 Dans i skoven ved Basen 1999
132 Dans ved Basen 1999
133 Toropets-teenagere, 1999
134 Toropets-boghandel, 1999
135 På picnic med bisnesmen, 1994
136 Kødmarked Smolensk, Hviderusland 1994
137 Apotek i Toropets 1999
138 Univermag'en fyldt med varer 1999
139 Boghandleren og kiosken 1999
140 Basen – nyistandsat 1999
141 Gudmund holder tale ved Byjubilæet 1999
142 Avisen 'Moj Kraj's hjemmeside, 1999
143 Have 1999 – Hospitalsskilt 1992
144 Servitricen på Cafeen, 1992
145 Mere træ, 1999
154 Fra JÆGER 4/1994, ill. Steen Axel Hansen
155 Bjørnespor 1993
156 Kolpatjkov - elg 1993
157 Velkomstale 1991

Toropets - byen der ikke fandtes

Copyright: ToropaKredsen 2005

Distribution:
Peter Nielsen, Nørregade 53, 6800 Varde
Tlf. 75 22 38 58
E-mail: peter-nielsen@toropa.dk
Postkonto: reg.nr. 9670 konto 7441851

TOROPETS - BYEN DER IKKE FANDTES
Udgivet september 2005
ISBN 87-990779-0-6